

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

C. Koster, Brigade-Generaal van de Generale Staf

Redactie:

H. Diefers, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 44715

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 408

Redactioneel gedeelte

Bij het uit de redactie treden van Luitenant-Generaal Adank 409

Van de Hoofdredacteur 409

De nieuwe Oorlogswet voor Nederland in ontwerp, door mr. F. F. Kaarsemaker, Majoor van de Militair-Juridische Dienst 410

Bewaren of opruimen? door J. Pelt, Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer) (II, slot) 418

Nieuwe uitgave 422

De staf in de organisatie, door drs. S. van der Laan, Luitenant-Kolonel der Infanterie 423

Verdediging grondstrijdkrachten tegen luchtaanvallen, door F. van Pelt, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf b.d. 429

Streng arrest en tuchthandhaving, door mr. S. van der Ploeg, Majoor van de Militair-Juridische Dienst 439

Het Westduitse verkenningsbataljon in een verkennende taak, door C. Dekker, Ritmeester der Huzaren 442

Funciekennis als grondslag voor de beoordeling, door L. Schuitemaker, Kapitein der Artillerie 445

Meningen van anderen 449

Antwoord op meningen van anderen 450

Uit de buitenlandse vakpers 452

DE MILITAIRE SPECTATOR

waarin opgenomen de Officiële Mededelingen van
DE KONINKLIJKE LANDMACHT EN DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Hoofdredacteur:

C. Koster, Brigade-Generaal van de Generale Staf

Redactie:

H. Diefers, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

R. J. W. Heslinga, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf

S. van der Pol, Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten, Luitenant-Kolonel van de Technische Staf

Maandblad

Nadruk verboden

Uitgave van Moormans Periodieke Pers N.V.
(Lid van de Nederlandse Organisatie van Tijdschrift Uitgevers (NOTU))

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Tel. 18 23 55 - Postgiro 44715

Abonnementsprijs f 4,50 per kwartaal - Buitenland f 22,50 per jaar - Losse nummers f 1,75

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

Inhoud

Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders 408

Redactioneel gedeelte

Bij het uit de redactie treden van Luitenant-Generaal Adank 409

Van de Hoofdredacteur 409

De nieuwe Oorlogswet voor Nederland in ontwerp, door mr. F. F. Kaarsemaker, Majoor van de Militair-Juridische Dienst 410

Bewaren of opruimen? door J. Pelt, Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer) (II, slot) 418

Nieuwe uitgave 422

De staf in de organisatie, door drs. S. van der Laan, Luitenant-Kolonel der Infanterie 423

Verdediging grondstrijdkrachten tegen luchtaanvallen, door F. van Pelt, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf b.d. 429

Streng arrest en tuchthandhaving, door mr. S. van der Ploeg, Majoor van de Militair-Juridische Dienst 439

Het Westduitse verkenningsbataljon in een verkennende taak, door C. Dekker, Ritmeester der Huzaren 442

Funciekennis als grondslag voor de beoordeling, door L. Schuitemaker, Kapitein der Artillerie 445

Meningen van anderen 449

Antwoord op meningen van anderen 450

Uit de buitenlandse vakpers 452

Officiële Mededelingen

Koninklijke Landmacht

Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

De aandacht wordt gevestigd op:

LaO Nr 63048. Geneeskundige verzorging van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht in de Verenigde Staten van Amerika.

LaO Nr 63049. Tegemoetkoming wegens inkomstenderving en reiskosten

LaO Nr 63063. Studie in de hogere militaire bedrijfsleer aan de Hogere Krijgsschool, inhoudende: doel, duur en plaats, eisen, aanmelding, aanwijzing, vrijstelling van diensten, toezicht, ontheffing, brevet enz., vakantieverlof.

LaO Nr 61082, 62026, 63025 en 63026 (Herdrukken). Nieuwe tarieven voor verschillende soorten van geneeskundige behandeling door particuliere geneeskundige instanties en de mogelijk te declareren percentages en bedragen.

LaO Nr 62049. Gebruik van oefenterreinen, waarin o.a. opgenomen gebruik van wegen, bepalingen, omtrent schade aan derden en schademelding (herdruk).

LaO Nr 64002. Studie op rijkskosten. Bepalingen terzake van uitbetaling door één korpsadministrateur voor alle studerende.

LaO Nr 64007. Verplichting tot verandering geklede tenue als gevolg van plaatsing bij een ander wapen, dienstvak, regiment of korps, behoudens in bepaalde gevallen, tot 1 januari 1966 opgeschort. Voor die datum geen aanspraak op tegemoetkoming in de kosten van uniformverandering.

LaO Nr 64008. Bepalingen omtrent het blijven dragen van het uniform van het wapen of dienstvak waartoe men laatstelijk voor de benoeming tot Officier van Vakdiensten heeft behoord.

LaO Nr 62048. Reizen tussen woon- en standplaats door gehuwde, wedde genietende militairen (aanvullende bepalingen).

LaO Nr 64016. Aanwijzingen voor het maken van testamenten in buitengewone omstandigheden door militairen en andere tot de krijgsmacht behorende personen.

LaO Nr 64017. Regeling tegemoetkoming dragen burgerkleding.

LaO Nr 64018. Schade aan particuliere eigendommen in kazernes, burelen, enz. Aanspraken op schadevergoeding van rijkswege, slechts dan, indien een en ander het gevolg is van een onrechtmatige daad, waarvoor de staat der Nederlanden rechtens aansprakelijk is.

LaO Nr 64020. Overgang van Officieren, behorende tot één der dienstvakken van officieren voor speciale diensten, naar de wapens of dienstvakken, waarbij een verdere bevorderingsgang aanwezig is dan bij de dienstvakken van de officieren voor speciale diensten.

Landmachtmededeling 020-64. Sabeldepots. Ingericht zijn drie sabeldepots, t.w. in Ede, 's-Gravenhage en Vught, waar sabels in bruikleen kunnen worden ontvangen.

Landmachtmededeling Nr 027-64. Vaststelling kentekenbewijs voor militaire voertuigen.

Landmachtmededeling Nr 032-64. Geestelijke verzorging vanwege het genootschap Het Humanistisch Verbond.

Adreswijzigingen

De aandacht wordt nogmaals erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijkswege „De Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit *uitsluitend* kenbaar dienen te maken bij de commandant van het onderdeel, waarbij ze in onderhoud zijn gesteld. Derhalve *niet* telefonisch of schriftelijk bij de administratie van „De Militaire Spectator” of bij de Afdeling Personeelspubliciteit van het Ministerie van Defensie. De commandant van vorenbedoeld onderdeel zendt de voorgeschreven mutatie-opgave aan de Afdeling Centrale Personeelsdocumentatie van het M.v.D., waarna toezending aan het nieuwe adres volgt.

De legerleiding stelt er prijs op vast te stellen, dat het adverteren in dit tijdschrift uiteraard het verkrijgen van voorkeur voor leveranties aan de Koninklijke Landmacht of aan de Koninklijke Luchtmacht niet kan inhouden. Einde van de Officiële Mededelingen van de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht.

Bij het uit de redactie treden van Luitenant-Generaal Adank

Luitenant-Generaal ir. L. W. C. Adank heeft de redactie van de *De Militaire Spectator* op 1 september 1964 verlaten en ik acht het een bijzondere eer, dat de Hoofdredacteur zich tot mij wendde om bij dit afscheid een woord te schrijven.

Toen de toenmalige Kolonel van de Technische Staf Adank, op 1 april 1957 zijn intrede in de redactie deed, werd hij in het bijzonder aangetrokken om de militair technische onderwerpen te verzorgen. Hij betrad daarbij vrijwel braakliggend terrein; een terrein overigens, dat zich, door de militair-technische ontwikkeling van de Tweede Wereldoorlog en daarna, in onze samenleving meer en meer als uiterst belangrijk naar voren heeft geschoven, maar dat het nadeel had, dat slechts een beperkt aantal lezers de materie in voldoende mate kon bevatten om uit het gepubliceerde alle voordeel te trekken.

Het is de grote verdienste van Luitenant-Generaal Adank geweest, ernaar te streven dat dit aantal in de loop der jaren hoger kon worden opgevoerd.

Steeds is het zijn doel geweest, de tekst van de door zijn toedoen verkregen artikelen zo begrijpelijk mogelijk te maken, ook voor hen, wier eerste taak niet ogenblikkelijk op het zuiver technische vlak lag.

Bij zijn afscheid kan worden vastgesteld, dat hij in zijn opzet is geslaagd; slechts ingewijden weten hoeveel tijd hem dat heeft gekost.

Het zal hem een voldoening zijn te weten, dat verscheidene van de door hem geïnitieerde en bewerkte beschouwingen in buitenlandse militaire periodieken zijn overgenomen. Moge dit voor zijn opvolger een aansporing zijn, zijn voetsporen te volgen.

De thans scheidende redacteur van *De Militaire Spectator* kunnen wij slechts danken voor de vele inspanning, die hij zich ten voordele van de kennis van de Nederlandse beroepsofficieren, heeft getroost.

E. J. C. VAN HOOTEGEM
C-1 LK

Van de hoofdredacteur

Mijn voorganger schrijft hierboven een „ten afscheid” bij het uittreden van Luitenant-Generaal ir. L. W. C. Adank uit de redactie van *De Militaire Spectator*.

Daar inmiddels in deze redactie nog een aantal mutaties is voorgekomen, lijkt het mij juist, ook hieraan een enkel woord te wijden.

Teneinde, mede door de recente wisselingen in de redactie, deze in de gelegenheid te stellen tot een zo doelmatig mogelijke verdeling van de redactionele functies te komen, heeft Luitenant-Kolonel J. T. W. Zwerver per 1 juli jl. onze redactie verlaten. In de afgelopen periode heeft hij, door het aanbrengen van veel kopij, uitstekend bijgedragen tot het streven naar een zo groot mogelijke veelzijdigheid van ons blad en wij zijn hem daarvoor zeer erkentelijk.

Sedert 1 juli treedt Luitenant-Kolonel van de Generale Staf R. J. W. Heslinga op als redacteur speciaal ten behoeve van de Koninklijke Landmacht.

Luitenant-Kolonel Heslinga, thans docent aan de Hogere Krijgsschool, publiceert reeds enkele van zijn pennevruchten in *De Militaire Spectator*.

Als opvolger van Luitenant-Generaal Adank werd Luitenant-Kolonel van de Technische Staf ir. T. A. van Zanten bereid gevonden, voor de technische aspecten van de Koninklijke Landmacht in onze redactie zitting te nemen. Gezien zijn brede interessesfeer, acht ik het voortzetten van de thans gevolgde lijnen daarmee verzekerd.

Is de „landmachtzijde” van de redactie in de loop van dit jaar dus totaal gewijzigd, zo vormt de Koninklijke Luchtmacht ten deze het stabiliserende element, daar de Luitenant-Kolonels Van der Pol en Dieters zijn aangebleven.

De redactie hoopt uiteraard, met uw aller medewerking, het werk van de voorgangers volgens de bij mijn optreden als hoofdredacteur aangegeven beleidslijnen voort te zetten.

De nieuwe Oorlogswet voor Nederland in ontwerp

door mr. F. F. KAARSEMAKER, *Majoor van de Militair-Juridische Dienst*

Algemeen

Op 29 april 1964 aanvaardde de Tweede Kamer der Staten-Generaal de nieuwe Oorlogswet voor Nederland in ontwerp. Het ziet er niet naar uit, dat de Eerste Kamer dit wetsontwerp nog vóór de oefening Fallex '64 in september a.s. zal hebben behandeld. Het is echter wel de bedoeling bij deze oefening uit te gaan van de veronderstelling dat de nieuwe wet reeds de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 zal hebben vervangen. Zoals bekend vond de Oorlogswet 1899 haar grondslag in artikel 202 Grondwet, luidende:

Ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid kan door of vanwege de Koning elk gedeelte van het grondgebied des Rijks in staat van oorlog of in staat van beleg verklaard worden. De wet bepaalt de wijze waarop en de gevallen waarin zulks geschieden kan en regelt de gevolgen.

Bij die regeling kan worden bepaald, dat de grondwettelijke bevoegdheden van het burgerlijk gezag ten opzichte van de openbare orde en de politie geheel of ten dele op het militair gezag overgaan, en dat de burgerlijke overheden aan de militaire ondergeschikt worden. Daarbij kan wijders afgeweken worden van de artikelen 7, 9, 172 en 173 der Grondwet.

Voor het geval van oorlog kan ook van artikel 170, eerste lid, worden afgeweken.

De nieuwe Oorlogswet zal een bredere basis hebben en behalve op het zojuist geciteerde artikel stoeien op het in 1948 in de grondwet opgenomen artikel 203, luidende:

Ter handhaving van de uit- of inwendige veiligheid kan in buitengewone omstandigheden door of vanwege de Koning voor elk gedeelte van het grondgebied des Rijks worden bepaald, dat de grondwettelijke bevoegdheden van organen van burgerlijk gezag ten opzichte van de openbare orde en de politie geheel of ten dele overgaan op andere organen van burgerlijk gezag. De wet bepaalt de wijze waarop en de gevallen waarin zulks kan geschieden en regelt de gevolgen.

Het bepaalde in het derde lid van artikel 202 is hierbij van toepassing.

Evenals de Oorlogswet van 1899 somt de nieuwe wet in ontwerp limitatief een aantal bijzondere bevoegdheden op, waarover het militair gezag (in de nieuwe wet ook het civiele gezag) beschikt bij resp. staat van oorlog en bij staat van beleg. Ook in de nieuwe wet gaan die

bevoegdheden bij staat van beleg verder dan bij staat van oorlog.

Dit stelsel van één of meer grondwetsartikelen met een daarop gebaseerde, voor alle gevallen geldende, wet kennen niet alle landen. Engeland bijvoorbeeld (dat zelfs geen geschreven grondwet rijk is) heeft zich mede door zijn insulaire ligging tot nog toe de weelde kunnen veroorloven om aan het begin van elke oorlog zo nodig door het parlement een wet te doen aannemen, waarbij aan de regering grote macht werd gegeven om over de vrijheid, de eigendommen en de diensten van „Zijner Majesteits onderdanen in Groot-Brittannië” te beschikken (zie Churchills Mémoires over de Tweede Wereldoorlog, pocketuitgave van Elsevier, deel 3, blz. 690.) In Frankrijk stelt artikel 16 van de Constitutie de president in staat om bij bedreiging van het staatsbestel of van de nationale onafhankelijkheid de nodige wettelijke voorschriften uit te vaardigen. Het is op grond van dit artikel, dat president De Gaulle thans in Frankrijk schier dictatoriaal regeert. Op zichzelf zou ook een stelsel denkbaar zijn, waarbij men noch in de grondwet noch in enige andere wet voorzieningen treft voor gevallen van binnenlandse onlusten of oorlog, doch waarbij men het aan de daarvoor in aanmerking komende hoge militaire en civiele autoriteiten overlaat om dan op grond van „noodtoestand” zich buitengewone bevoegdheden aan te meten. In Nederland vindt men in de Oorlogswet in afzonderlijke bepalingen tevoren reeds omschreven welke bevoegdheden in buitengewone omstandigheden zullen mogen worden uitgeoefend. Op deze wijze hoopt men bijzondere machtsuitoefening binnen wettelijke grenzen te houden, men verschaft de burger zo veel mogelijk rechtszekerheid en men stelt de desbetreffende autoriteiten in staat om zich op basis van de wettelijke regelingen op uitzonderingssituaties voor te bereiden. Dit neemt niet weg, dat ook het Nederlandse staatsrecht de regel „nood breekt wet” erkent. Er kunnen zich nu eenmaal omstandigheden voordoen, waarin het terwille van het behoud van de natie noodzakelijk is het keurslijf van de wet, ook van de Oorlogswet, te doorbre-

ken. Gedurende de Tweede Wereldoorlog is de Nederlandse regering te Londen daarin voorgegaan. Hij, die met een beroep op noodtoestand van de wetten afwijkt, zal echter later daarvoor verantwoording moeten afleggen.

Evenmin als de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 beoogt de nieuwe Oorlogswet in ontwerp te zijn een, door velen bepleite, „wet op de algemene oorlogvoering”, d.w.z. een samenvatting van alle wettelijke regelingen, die op de oorlogstoestand betrekking hebben. Ook de nieuwe Oorlogswet regelt uitsluitend bevoegdheden om de militaire veiligheid en de openbare orde te waarborgen. Naast die wet zullen blijven bestaan de Inkwartieringswet, de Inundatiewet, de wet Bescherming Bevolking, de wet Verplaatsing Bevolking, de noodwet Voedselvoorziening, de Havennoodwet, de Vervoersnoodwet, de Vorderingswet en nog vele andere wetten en wettelijke bepalingen.

Wellicht ten overvloede zij eraan herinnerd, dat het in de nieuwe Oorlogswet bedoelde militair gezag met dat van de periode 1944 tot 1946 hier te lande slechts de naam gemeen heeft. Het laatstgenoemde berustte op een Londens wetsbesluit en had voornamelijk tot taak om voorlopig de plaats van het vrijwel volledig ontreden civiele bestuur in te nemen.

Eén van de knelpunten bij de Oorlogswet van 1899 is, dat aan de makers van deze wet voornamelijk voor ogen heeft gestaan de staat van oorlog of die van beleg in slechts beperkt gebied, bv. binnen een vesting of achter een versterkte linie, of in een bepaalde stad of landstreek. Op afkondiging van militaire uitzonderingstoestanden in het gehele grondgebied van Nederland, tegenwoordig het meest waarschijnlijk, is deze wet eigenlijk niet afgestemd. De wet van 1899 is voorts te zeer ingesteld op de maatschappij zoals deze omstreeks de laatste eeuwwisseling eruit zag. Zij vermeldt bv. wel de schouwburg, maar niet de filmvoorstelling. Tenslotte loopt zij niet meer in de pas met de moderne wetgeving over noodtoestanden, vooral niet met de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag. Het aantal en de naam van de militaire uitzonderingstoestanden blijven onveranderd, nl. staat van oorlog en staat van beleg. Hoewel men algemeen rekening houdt met de mogelijkheid, dat aanstonds de meest ingrijpende van die beide rechtstoestanden zal moeten worden ingesteld, nl. de staat van beleg, is de staat van oorlog toch gehandhaafd.

Ook volgens de nieuwe wet zal eerst tijdens de staat van beleg inbreuk mogen worden gemaakt op grondrechten zoals de vrijheid van drukpers, vrijheid van vergadering, het briefgeheim, de huisvrede en de persoonlijke vrijheid. In de nieuwe wet is echter een aantal bevoegdheden, die volgens de wet van 1899 eerst tijdens de staat van beleg ter beschikking stonden, ook reeds voor de staat van oorlog uitgetrokken, bv. om verboden gebieden in te stellen, om het vertoeven in de open lucht te beperken en om verkeersregelingen te treffen.

Wij merkten reeds op, dat de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 te zeer op lokale of althans op beperkt regionale toepassing is gericht. Dit blijkt onder meer uit het feit, dat men in die wet (behalve in artikel 21 over bevelen aan burgerbesturen) niets vindt omtrent een instructie voor het militair gezag noch over de bevoegdheid van de minister van Defensie om aan het militair gezag aanwijzingen te geven noch over de hiërarchieke verhouding tussen de militair-gezagsautoriteiten onderling. Omtrent deze laatste onderwerpen zijn eerst later in of in de vorm van uitvoeringsbesluiten regelingen getroffen.

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp gebiedt in artikel 10, dat de Kroon, op voordracht van de minister-president (dus met inschakeling van het gehele kabinet), een instructie voor het militair gezag zal opstellen. Voorts stelt de nieuwe wet in datzelfde artikel 10 uitdrukkelijk, dat de minister van Defensie bevoegd is om aanwijzingen te geven ter uitvoering van de juistgenoemde instructie.

Tenslotte schrijft de nieuwe wet in artikel 9 voor, dat het Koninklijk Besluit (of de met machtiging van de Kroon geslagen ministeriële beschikking), waarbij de militair-gezagsautoriteiten worden aangewezen, tevens hun onderlinge hiërarchieke verhouding moet aangeven.

Door middel van de instructie voor het militair gezag, de aanwijzingen van de minister van Defensie aan dat gezag, alsmede door de aangegeven hiërarchieke verhouding tussen de desbetreffende autoriteiten houdt de Regering „grip” op het militair gezag en zij kan desgewenst aan de uitoefening daarvan paal en perk stellen. Het ziet niet ernaar uit, dat men verandering zal brengen in de rij van militaire autoriteiten, die zijn bestemd om met militair gezag te worden bekleed, behoudens dat de Nederlandse Territoriale Bevelhebber in verband met de opheffing van diens functie zal worden geschrapt. De militair-gezagsautoriteiten zullen derhalve zijn: de

Bevelhebber der Landstrijdkrachten (als hoogste) en de territoriale militaire autoriteiten inclusief de garnizoenscommandanten) ten behoeve van de militaire veiligheid en de openbare orde te land, alsmede de Commandant Zeemacht Nederland en enkele andere hoge commandanten van de Koninklijke Marine teneinde regeland op te treden op het water van de havens, de zee-gaten en de territoriale zee. Buiten en behalve deze autoriteiten zal geen enkele militaire commandant, Nederlands of geallieerd, bevoegd zijn om militair gezag uit te oefenen.

Méer dan de wet van 1899 noemt de nieuwe Oorlogswet in ontwerp het hulpwerkwoord „doen”, namelijk in artikel 19 (inlichtingen doen inwinnen), 20 (doen wegruimen), 22 (doen gebruiken van goederen), 31 (doen wegnemen, belletten, verrichten enz.) en 53 (aan kleding of lichaam doen onderzoeken). Het betreft hier telkens uitvoering van maatregelen, die overigens uitsluitend door het militair gezag kunnen worden gelast. Uiteraard zal het militair gezag de betrokken militaire commandanten een marge moeten laten waarbinnen deze commandanten een zekere discretionaire bevoegdheid hebben om zelf te beslissen in hoeverre het inwinnen van inlichtingen, het wegruimen van obstakels, het vorderen van goederen enz. opportuun is.

In andere artikelen gaat de nieuwe Oorlogswet in ontwerp (in tegenstelling tot de wet van 1899) aanzienlijk verder door te bepalen:

Het militair gezag kan bij verordening de uitoefening van de bedoelde bevoegdheid opdragen aan andere organen en omtrent de uitoefening regelen stellen.

Deze clause komt voor in de artikelen 21 (over het aanbrengen van veranderingen in terreinen), 23 (over het beperken van de toegang tot gebouwen en terreinen), 24 (avondklok en verkeersregelingen), 27 (inleveren wapens en ontplofbare stoffen), 29 (oproepen van niet-militairen voor werkzaamheden voor de krijgsmacht), 45 (post-censuur), 48 (ontruiming van gebieden), 50 (vergunning voor vergaderingen), 51 (militarisatie) en 52 (verbod aan burgers om een bepaald gebied te verlaten). Beginsel blijft bij dit alles echter, dat de bevoegdheden, die het diepst ingrijpen in de vrijheidssfeer van de burgers, niet voor delegatie in aanmerking komen, maar door het militair gezag zelf moeten worden uitgeoefend, bv. de beschikking over PTT-installaties (artikel 26), instelling perscensuur (artikel 49), last tot inbewaringstelling (artikel 57) enz.

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp geeft betere waarborgen tegen lichtvaardige vrijheidsontne-

ming en voor schadeloosstelling en sociale voorziening bij vorderingen, ontruimingen en tewerkstellingen van burgers ten behoeve van de krijgsmacht.

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp bevat voorts een aantal vernieuwingen, die vooral voor de „kleine” militair-gezagsdrager, zoals de territoriale commandant en de garnizoenscommandant, van belang zijn. In de beide volgende hoofdstukken willen wij deze nova nader bezien.

Openbare orde

Artikel 10 van de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 machtigt het militair gezag om (na overleg met het burgerlijk gezag) zo nodig politieverordeningen vast te stellen, zoals normaliter door de besturen van de provinciën, gemeenten en waterschappen geschiedt. De bewoordingen van dit artikel hebben destijds aanleiding gegeven tot discussie over de vraag of daarmee de genoemde civiele besturen hun verordenende competentie verloren. De Hoge Raad heeft uitgemaakt, dat zulks niet het geval was. De nieuwe Oorlogswet in ontwerp sluit alle twijfel op dit punt uit door in artikel 14 te bepalen dat algemeen bindende voorschriften, die onder gewone omstandigheden door lagere dan landelijke instanties worden uitgevaardigd, mede bij verordening van het militair gezag kunnen worden vastgesteld.

Artikel 14 van de Oorlogswet van 1899 behandelt het geval van stoornis van de openbare orde of ernstige vrees daarvoor. Het stelt, dat de bijzondere bevoegdheden die de burgemeester dan heeft (namelijk om de nodige bevelen te geven en om besluiten te slaan) *overgaan* op het militair gezag. Ook hier weer die radicale formulering, die suggereert, dat de burgemeester a priori machteloos zou zijn. Evenals de stringente taal van het hierboven genoemde artikel 10 zijn de drastische bewoordingen van artikel 14 een gevolg van het feit, dat de Oorlogswet 1899 hoofdzakelijk voor zeer lokaal gebruik was bestemd. De nieuwe Oorlogswet in ontwerp verklaart in artikel 18 het militair gezag bevoegd om de bijzondere bevoegdheden van de burgemeester bij (dreigende) stoornis van de openbare orde *geheel of gedeeltelijk* aan zich te trekken.

De tijd, dat gehele of bijna gehele provinciën door enkele bereden marechaussees werden „be-waakt”, is voorbij. Het civiele bestuur heeft

gezorgd voor een eigen, groot, goed geoeffend en snel verplaatsbaar politieapparaat. Het spreekt vanzelf, dat ook bij staat van oorlog of van beleg de handhaving van de openbare orde zo lang en zo veel mogelijk in handen van de civiele autoriteiten wordt gelaten. Hierbij blijft ook in de nieuwe Oorlogswet onverlet de bevoegdheid van het militair gezag om, indien de militaire taak of veiligheid zulks vordert, in te grijpen.

Sedert 1952 kent men ten onzent een soort burgerlijke mobilisatie. In de periode onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog zag men namelijk met ontzetting, dat de Sovjet-Unie de ene staat na de andere opslokte. Dit geschiedde vrij geruisloos d.m.v. binnenlands-politieke manipulaties en zonder dat daaraan belangrijke krijgsverrichtingen te pas kwamen. Nadat ook Tsjecho-Slowakije in 1948 op die wijze door Rusland was ingepalmd, is niet slechts de NAVO opgericht, maar bovendien is in Nederland aan de grondwet een artikel toegevoegd, dat een soort burgerlijke staat van oorlog en van beleg mogelijk maakte.

Ter uitwerking van dat grondwetsartikel, het in de aanhef genoemde artikel 203, kwam in 1952 de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag tot stand. Deze wet maakt een burgerlijke mobilisatie mogelijk in die zin, dat de verhouding tussen de besturen van gemeente en provincie onderling, zowel als jegens de minister van Binnenlandse Zaken strakker wordt aangehouden. In normale tijden wordt deze verhouding voornamelijk beheerst door het beginsel van de lokale autonomie en zij berust in hoofdzaak op wederzijdse welwillendheid en vrijwillige samenwerking. Zodra de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag wordt toegepast, zijn de burgemeester en de commissaris van de Koningin gehouden om ten aanzien van de openbare orde de aanwijzingen van de minister van Binnenlandse Zaken op te volgen en de burgemeester moet aan die van de commissaris van de Koningin gevolg geven.

Tijdens de burgerlijke uitzonderingstoestand kan de minister van Binnenlandse Zaken (onder bepaalde voorwaarden) zelfs de zorg van de openbare orde aan de burgemeester of de commissaris van de Koningin onttrekken en deze aan een ander orgaan van burgerlijk gezag opdragen dan wel haar zelf overnemen. De wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag onderscheidt namelijk twee bijzondere rechtstoestanden, t.w. de toestand van verhoogde waakzaamheid en de burgerlijke uitzonderingstoestand. Tijdens deze

toestanden heeft de burgerlijke overheid verschillende uitzonderingsbevoegdheden ten aanzien van de openbare orde. De burgerlijke uitzonderingstoestand is het meest ingrijpend. Onder vigeur van de toestand van verhoogde waakzaamheid rust op een ieder de verplichting om aan de burgemeester, de commissaris van de Koningin en de minister van Binnenlandse Zaken de door hen gewenste inlichtingen te verstrekken. De genoemde hoogwaardigheidsbekleders zijn dan voorts bevoegd om het vertoeven in de open lucht te beperken (o.a. avondklok) en om verdachte personen uit een bepaald gebied te verwijderen of te weren. Tenslotte is de minister van Binnenlandse Zaken dan gemachtigd om filmvertoningen te verbieden.

Zodra de burgerlijke uitzonderingstoestand intreedt, gelden niet slechts de bevoegdheden van de toestand van verhoogde waakzaamheid, maar de burgemeester kan bovendien de toegang tot bepaalde gebouwen of terreinen beperken, het houden van vergaderingen of optochten aan zijn speciale toestemming binden, onderzoek aan de kleding (onder bepaalde voorwaarden zelfs aan het lichaam) doen plaatsvinden en huiszoeking laten doen. De minister van Binnenlandse Zaken mag tijdens de burgerlijke uitzonderingstoestand inbreuk maken op het briefgeheim en op de vrijheid van drukpers. Voorts kan deze minister dan inbeslagneming van gevaarlijke voorwerpen en internering van verdachte personen gelasten.

Noch bij de toestand van verhoogde waakzaamheid noch bij de burgerlijke uitzonderingstoestand heeft de militaire overheid enige bijzondere bevoegdheid. Integendeel, het militaire apparaat zal dan aan de civiele overheid overeenkomstig de Politiewet en het desbetreffende militaire reglement alle gewenste militaire bijstand verlenen, een en ander onder de politieke verantwoordelijkheid van de civiele gezagsdragers. Als motief voor het ontbreken van enig bijzonder militair mandaat heeft men wel aangevoerd, dat op deze wijze het gevaar van internationale militaire repercussies wordt vermindert.

Wij hebben bij de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag vrij uitvoerig stilgestaan, omdat dit nodig is voor hetgeen nu volgt. De wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag er eenmaal zijnde, is het wel vreemd, dat bij staat van oorlog of staat van beleg, indien instelling van één van deze beide militaire uitzonderingstoestanden onverhoopt noodzakelijk

zou zijn, het civiele apparaat op normale vredeleest geschoeid blijft en met geen enkele bijzondere volmacht wordt bekleed. Ingeval van oorlog of oorlogsdreiging is de verzekering van de openbare orde immers een zaak van eminent belang en het burgerbestuur is het aangewezen orgaan om de militaire autoriteiten die zware taak van de schouders te nemen. De situatie is momenteel zelfs zó dat, indien onmiddellijk op de burgerlijke uitzonderingstoestand staat van oorlog of van beleg zou volgen, de burgerlijke overheid van strakke noodorganisatie zou terugvallen op lokale autonomie, en dat daarenboven de buitengewone maatregelen, die de civiele overheid tijdens de burgerlijke uitzonderingstoestand mocht hebben genomen, zouden komen te vervallen. Weliswaar zou het militair gezag dan de laatstbedoelde bijzondere maatregelen kunnen overnemen, doch de bevoegdheden van het militair gezag zijn veel ouderwets en soms zelfs minder ingrijpend geformuleerd dan die van de civiele overheid volgens de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag.

Overneming van de maatregelen van de burgerlijke uitzonderingstoestand stuit derhalve op wetstechnische bezwaren. Bovendien is bv. het in bewaring stellen van personen volgens de Oorlogswet van 1899 met veel minder waarborgen (voor de slachtoffers) omringd dan de internering volgens de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag.

Het is toe te juichen, dat de nieuwe Oorlogswet in ontwerp in dezen belangrijke verbetering brengt.

In de eerste plaats omschrijft de nieuwe wet de bevoegdheden van het militair gezag op vrijwel letterlijk dezelfde wijze als de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag. Dit betekent aanpassing van de wetstekst aan de eisen des tijds, verruiming van de macht van het militair gezag en bevordering van de continuïteit voor het geval toepassing van de Oorlogswet op die van de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag mocht volgen. Die continuïteit wordt in de nieuwe Oorlogswet gegarandeerd door de bepaling van artikel 5, dat de ingevolge de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag genomen maatregelen gedurende ten hoogste 30 dagen in stand blijven.

Behalve betere formulering brengt de nieuwe Oorlogswet in ontwerp tevens een burgerlijke mobilisatie (verstrakking van de verhoudingen) en een aantal uitzonderingsbevoegdheden, óók voor het civiele gezag, een en ander vrijwel

geheel overeenkomstig de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag.

In de nieuwe Oorlogswet vindt men evenals in die van 1899 afzonderlijke hoofdstukken resp. over de staat van oorlog en over die van beleg. In tegenstelling tot de wet van 1899 vindt men in de nieuwe wet bij elk van de zojuist genoemde hoofdstukken een afzonderlijke paragraaf die de bijzondere verhoudingen en volmachten van het burgerlijk bestuur tijdens de desbetreffende toestand omschrijft.

In verschillende gevallen heeft het militair gezag dezelfde uitzonderingsbevoegdheid als de civiele overheid, bv. het beperken van de toegang tot gebouwen of terreinen (zie de artikelen 23 en 39 nieuwe Oorlogswet), beperking van het vertoeven in de open lucht (zie de artikelen 24 en 37), verbod vertoningen (zie de artikelen 25 en 36). In verband met deze gedeelde bevoegdheden was het noodzakelijk een collisie-artikel op te nemen, nl. artikel 15, luidende:

1. De organen van burgerlijk gezag geven van een maatregel, welke zij krachtens deze wet hebben genomen, binnen tweemaal vier en twintig uur kennis aan het militair gezag, voor zover dit gezag niet anders bepaalt.
2. Het militair gezag is bevoegd deze maatregelen, voor zover zij in strijd zijn met zijn eigen maatregelen dan wel om andere redenen naar zijn oordeel een belemmering vormen voor de juiste vervulling van de militaire taak, met ingang van een door hetzelfde te bepalen tijdstip buiten werking te stellen.
3. Het militair gezag geeft van deze buitenwerkingstelling kennis aan het desbetreffende orgaan van burgerlijk gezag.
4. Dit artikel is niet van toepassing op maatregelen, genomen door Onze Minister van Binnenlandse Zaken.

Bovendien is in verschillende artikelen overleg tussen het militair gezag en de burgeroverheid voorgeschreven (zie de artikelen 14, 17, 27, 28, 29 en 30). Uiteraard moest in de nieuwe Oorlogswet een aantal bevoegdheden uitsluitend aan het militair gezag worden toegekend, die volgens de wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag aan de civiele overheid toevallen, bv. internering, post- en perscensuur (resp. de artikelen 57, 45 en 49 nieuwe wet).

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp heeft dus weliswaar tijdens de staat van oorlog of van beleg de civiele overheid naast het militair gezag met vele buitengewone bevoegdheden bekleed, maar niettemin het militaire belang doen prevaleren, hetgeen ten overvloede blijkt uit artikel 38 over militaire bijstand, luidende:

Onze Commissaris in de provincie en de burgemeesters oefenen hun bevoegdheden tot het inroepen van bijstand van de Koninklijke Marechaussee of van andere onderdelen van de krijgsmacht niet uit. Indien zij voor de handhaving van de openbare orde de hulp van de Koninklijke Marechaussee of van andere onderdelen van de krijgsmacht nodig hebben, verzoeken zij deze aan het militair gezag.

Enkele andere onderwerpen

Een onderwerp, waarmee vooral de territoriale militair gezagsdragers te maken kunnen krijgen, is dat van de verboden gebieden. Men kan de veiligheid van objecten, die voor de oorlogvoering of voor de instandhouding van het maatschappelijk leven van vitaal belang zijn, zoals bepaalde bruggen, verbindinginstallaties, commandoposten, energie- en oliebedrijven, soms aanzienlijk verhogen door het instellen van een verboden zone rondom die sleutelpunten. Op deze wijze houdt men het publiek op een afstand en men scheidt de mogelijkheid (zo nodig zelfs het schootsveld) om op te treden tegen een ieder, die zich onbevoegd binnen zekere afstand van het object ophoudt.

Nu is het instellen van een verboden gebied een aangelegenheid, die voor sommige belanghebbenden grote gevolgen kan hebben. Er kunnen rondom het object weilanden of landbouwgronden zijn gelegen, waarvan een deel wellicht binnen de verboden zone valt. Tenzij men de eigenaar ontheffing van het verbod verleent (hetgeen niet altijd mogelijk is) zal deze in zijn gebruiksrechten op de desbetreffende gronden worden getroffen. Soms ook zullen binnen een verboden zone fabrieken en opslagplaatsen zijn gelegen. De maatregel zal, tenzij men het personeel en de bezoekers vergunning geeft om de percelen toch te betreden, lamlegging betekenen van de activiteit in deze panden. Tenslotte zullen binnen een verboden gebied niet zelden woningen staan. Het kan noodzakelijk zijn om burgers de toegang tot hun eigen huis en hard te ontzeggen.

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp spreekt op al deze punten duidelijker taal dan de wet van 1899.

Ten eerste verklaart artikel 23 van deze wet het militair gezag bevoegd om

... de toegang tot of het gebruik van bepaalde gebouwen, verblijfplaatsen of terreinen voor een bepaalde of onbepaalde tijdsduur te beperken of geheel te verbieden.

Voorts is daar artikel 24, lid 1, sub b nieuwe wet, luidende:

Het militair gezag is bevoegd de toegang tot, het verkeer binnen en het verlaten van gebieden te regelen.

Tenslotte mag het militair gezag volgens artikel 48 nieuwe wet

... gebieden geheel of gedeeltelijk ontruimen.

Ook zijn in de nieuwe wet de strafbepalingen, die op deze onderwerpen betrekking hebben, beter. (Artikel 49 Oorlogswet 1899 stelt nl. straf op het niet opvolgen van bevelen. Men moet een verordening-verboden-gebied derhalve als een bevel beschouwen, hetgeen volgens moderne opvatting ietwat gewrongen is).

De zojuist genoemde bevoegdheid van artikel 23 staat ook ter beschikking van de burgemeester krachtens artikel 39 nieuwe wet. De burgemeester mag deze bevoegdheid echter op grond van artikel 11 slechts toepassen met het oog op de openbare orde, rust of veiligheid. De burgemeester zal dus de toegang tot terreinen of gebouwen kunnen verbieden indien het objecten betreft, die voornamelijk voor de instandhouding van het maatschappelijk en economisch leven van vitaal belang zijn, bv. een elektrische centrale. Gaat het echter om een sleutelpunt waarvan de veiligheid in hoofdzaak een militair belang vormt, bv. een brug, een PTT-knooppunt, een radiozendstation, dan neemt het militair gezag deze aangelegenheid zelf in handen met toepassing van de artikelen 23 en 24 voornoemd van de nieuwe wet.

Nu behoren deze artikelen 23 en 24 tot die artikelen van de nieuwe wet, waaraan, zoals wij hierboven zagen, de volgende clause is toegevoegd.

Het militair gezag kan bij verordening de uitoefening dezer bevoegdheid opdragen aan andere organen en omtrent die uitoefening regelen stellen.

Welke zijn die „andere organen”? Hoewel noch de wet noch de memorie van toelichting hieromtrent uitsluitel geeft, menen wij, dat daaronder moeten worden verstaan: organen van burgerlijk gezag, dus bestuurs- of politiefunctionarissen of -lichamen, of Nederlandse officieren. Het zou in strijd zijn met onze democratische beginselen, indien bv. aan de directie van een oliemaatschappij verordenende bevoegdheid zou worden verleend, zelfs ter bescherming van haar eigen bedrijf. Iets anders is, dat men de uitvoering van een verordening van het militair gezag aan die directie kan overlaten, bv. de regeling van de ontheffingen.

Voorts komt het ons voor in strijd te zijn met de NAVO-overeenkomsten, dat aan geallieerde commandanten door het militair gezag verordende bevoegdheid zou worden gedelegeerd.

Het delegeren aan een burgemeester of ander burgerorgaan van de bevoegdheid tot het instellen van een verboden gebied bij een overwegend militair object heeft de nadelen, dat in dat geval toch een verordening moet worden geslagen (waarbij nl. die bevoegdheid wordt gedelegeerd) dat de burgemeester onvoldoende militair inzicht heeft en dat veel van deze objecten in meer dan één gemeente vallen. Delegeert men die bevoegdheid aan de militaire commandant van het object zelf, dan moet men vrezen, dat verordeningen van minder goed wetstechnisch gehalte het licht zullen gaan zien.

De delegatie is dus niet altijd even eenvoudig. Het lijkt ons dan ook, dat men de vorebedoelde delegatieclausules, zoals deze in de nieuwe wet voorkomen, beter kan gebruiken om sommige hoge Nederlandse troepencommandanten te machtigen om namens het militair gezag opruimingen te gelasten, avondklok en verboden gebieden in te stellen, enz. Op deze wijze komt de delegatie neer op uitbreiding van het aantal autoriteiten, die bepaalde militair-gezagsmaatregelen mogen treffen. Deze aangelegenheid zou op tamelijk hoog niveau moeten worden geregeld.

Hierboven roerden wij ook het aspect aan van de verwijdering uit een verboden gebied van bepaalde bewoners. Deze zal niet kunnen plaatsvinden op grond van de artikelen 23 en 39 nieuwe wet over het verbieden van de toegang tot bepaalde gebouwen of verblijfplaatsen. Wij lezen dit laatste in de memorie van toelichting bij het overeenkomstige artikel van de wet *Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag*. Het militair gezag zal die personen moeten verwijderen op grond van het ontruimingsartikel 48. Dit laatste komt ons eigenlijk minder fraai voor. Bij een gehele of een gedeeltelijke ontruiming van een gebied denkt men immers niet in de eerste plaats aan uitzetting van een minder betrouwbaar persoon. Merkwaardigerwijs beschikt het burgerlijk gezag dienaangaande bij staat van beleg over het speciale art. 63 nieuwe Oorlogswet in ontwerp, bepalende, dat het civiele bestuur aan voor de openbare orde gevaarlijke personen kan bevelen een bepaald gebied te verlaten. De militaire pendant van dit artikel 63 had eigenlijk artikel 56 nieuwe Oorlogs-

wet moeten zijn. Dit laatste artikel geeft het militair gezag echter uitsluitend verlof om personen uit het „in staat van beleg verklaarde gebied” te verwijderen. Aangezien eventuele afkondiging van de staat van beleg naar alle waarschijnlijkheid voor het gehele grondgebied van Nederland zal gelden, zou dit betekenen verwijdering naar rijkssdelen overzee of naar het buitenland.

De nieuwe Oorlogswet in ontwerp brengt ook verbetering in de regeling van de zg. avondklok of, meer algemeen, het verbod om in de open lucht te vertoeven. Dit vindt men, in tegenstelling tot de Oorlogswet van 1899, met zoveel woorden geregeld in artikel 24, lid 1, sub a van de nieuwe wet. Ook hier de delegatieclausule, waarover wij zojuist bij de verboden gebieden schreven.

Het in de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 voorkomende artikel 39 over het betreden van plaatsen is in de nieuwe wet overgenomen. (zie artikel 54 van de nieuwe wet en artikel 61 voor burgemeesters). Bovendien bevat de nieuwe Oorlogswet echter nog artikel 55 omtrent inbeslagneming van

... alle voorwerpen ten aanzien van welke ernstig vermoeden bestaat, dat zij zullen dienen tot het in gevaar brengen van de uit- of inwendige veiligheid, of uit welke aanwijzingen kunnen worden verkregen omtrent een mogelijk in gevaar brengen van die veiligheid.

De civiele pendant van dit artikel vormt artikel 62 van de nieuwe Oorlogswet.

Voorts bepalen de artikelen 53 en 60 van deze wet, dat het militair gezag, resp. de burgemeester, bevoegd is om onderzoek aan de kleding of aan het lichaam te doen plaatsvinden.

Interessant is ook het artikel 27 van de nieuwe Oorlogswet in ontwerp, dat het militair gezag niet slechts machtigt (overeenkomstig artikel 29 Oorlogswet van 1899) om wapenen en munitie te doen inleveren, maar bovendien ontplofbare en anderszins voor de uitwendige veiligheid gevaarlijke stoffen. Ook mogen de bestaande wettelijke bepalingen ten aanzien van de laatstbedoelde stoffen door het militair gezag worden gewijzigd. Het is voor de lagere militair-gezagsdrager te hopen, dat de Bevelhebber der Landstrijdkrachten zich deze bevoegdheid tot wetswijziging zal voorbehouden, want de Wet Gevaarlijke Stoffen (van 20 juni 1963, Stbl. 313) is vrij ingewikkeld en gaat vergezeld van een zeer groot aantal uitvoeringsbesluiten.

Tot slot nog een enkel woord over ingebruikneming en vordering.

Artikel 16 van de thans nog geldende Oorlogswet van 1899 permitteert het militair gezag om bepaalde *onroerende* goederen „in gebruik te nemen”. Artikel 22 van de nieuwe wet in ontwerp gaat veel verder. Het geeft het militair gezag verlot om „onroerende *en roerende* goederen te gebruiken of te doen gebruiken, dan wel in gebruik *of in eigendom* te vorderen. Zoals bekend geeft de Inkwartieringswet ook vorderingsbevoegdheid en wel niet alleen (zoals de Oorlogswet) aan militair-gezagsdragers, maar aan alle Nederlandse opper-, vlag- en hoofd-officieren en voorts aan subalterne officieren, deze laatste echter uitsluitend voor zover zij met enig commando zijn belast en de vordering strekt ten behoeve van hun onderdeel.

De Inkwartieringswet is echter voornamelijk gericht op de onderbrenging en het onderhoud van het personeel en het materiaal van de strijdkrachten en op de verdedigingswerken zelf. Op grond van art. 22 nieuwe Oorlogswet zal men

echter ook vorderingen kunnen doen ten behoeve van bv. herstel van door oorlogsgeweld vernielde wegen. Wat dit laatste betreft is het te betreuren, dat ook de nieuwe Oorlogswet in ontwerp nog niet voorziet in de mogelijkheid om van aannemers de dienst te vorderen van het wegherstel. Op grond van diverse bestaande wetten kan men wel het daartoe benodigde gereedschap vorderen en op grond van weer andere wettelijke bepalingen is het mogelijk om aan het vereiste burgerpersoneel te komen, maar het zou veel eenvoudiger en veel efficiënter zijn, indien men een bedrijf de desbetreffende dienst kon opleggen. De Inkwartieringswet schiet hier tekort, want volgens die wet kan men diensten slechts vorderen ten behoeve van de onderbreking en het onderhoud van de troepen en hun materieel. Misschien dat in de te verwachten noodwet Economische Voorzieningen bepalingen over het vorderen van diensten voor de infrastructuur zullen verschijnen. Voor zover dezerzijds bekend bestaat er in Nederland tot dusver geen enkele bepaling, die de laatstbedoelde vorderingen mogelijk maakt.

Bewaren of opruimen?

door J. PELT, *Majoor van de Generale Staf, docent aan de Hogere Krijgsschool (Cursus Hogere Militaire Bedrijfsleer)*

(Slot van blz. 388)

„Economic retention”-factoren

Om te kunnen besluiten of een goederenoverschot geheel of gedeeltelijk, nu of op een later tijdstip opgeruimd zal moeten worden dienen verschillende factoren tegen elkaar te worden afgewogen. Sommige van deze factoren hangen samen met de oorzaken voor het ontstaan van de overschotten, zoals de mate van tactisch-technische veroudering; andere vloeien voort uit zuivere kostenoverwegingen. De meest betekenisvolle van deze factoren volgen hierna.

Omvang van de overvloed

De grootte van de overvloedige voorraden in volume en gewicht is o.m. bepalend voor de opslag- en transportkosten (deze worden nog nader besproken). Belangrijk is echter ook de omvang van de overschotten te kennen als de tijd, die nodig zou zijn om op grond van de geldende verbruiks- en vervangingsprognoses de aanwezige overvloed op de „normale” wijze geheel te consumeren, m.a.w. hoe lang men nog „eraan vast zit”. In het algemeen kan men zeggen: hoe groter de overvloed hoe groter de noodzaak tot het (snel) nemen van een beslissing.

Operationele betekenis van het artikel

Naarmate een artikel meer essentieel is voor het gehele militaire bedrijf, zal alles wat met dit artikel samenhangt ook met meer aandacht worden bekeken. Dit geldt uiteraard ook voor overschotten. Zo zal een overschot kannonnen diepgaander en gedetailleerder worden beschouwd dan een overvloedige hoeveelheid lage schoenen.

Veroudering („obsolescence”)

De operationele betekenis van een artikel wordt niet alleen door de soort bepaald, doch ook voor een belangrijk deel door de mate van technische en/of tactische veroudering. Onder technische veroudering willen wij hierbij verstaan, dat het materieel om technische redenen — samenhangende met bv. de gebruikte grondstoffen, de con-

structie, bedieningsgemak e.d. — niet meer up-to-date kan worden genoemd, en voorts dat tactische veroudering enerzijds het resultaat is van de bestaande bewapeningswedloop, anderzijds wordt veroorzaakt door veranderingen in tactische en strategische concepties.

Speciaal voor het hanteren van deze verouderingsverschijnselen bij het bedrijven van „economic retention” hebben de Amerikanen al het landmachtmaterieel ingedeeld in drie zg. „standards” (A, B, C), waarbij standard A wordt gebruikt voor het feitelijk gewenste (meest moderne) materieel, standard B voor het nog acceptabele (ouder of aanvaardbare vervanging); standard C indiceert dat het handelt om een noodvoorziening. De „retention”-procedures zijn nu zodanig vastgesteld, dat C-overschotten nauwelijks en A-overschotten zeer kritisch worden bekeken alvorens een beslissing te nemen om te bewaren of op te ruimen. Ogenscheinlijk is dit een naar het overdrevene tenderende perfectivering, die echter in feite niets anders is dan een levende toepassing van het „management by exception”-principe.

Bederf

Een bepaalde vorm van technische veroudering is bederf bij artikelen, die gevoelig hiervoor zijn (bv. levens- en geneesmiddelen, munitie, fotomateriaal, batterijen, radio-isotopen, enz.) Is een *maximum opslagperiode* of *expiratedatum* bekend of te bepalen, dan kan dit tot gevolg hebben, dat de overschotten direct of op korte termijn kunnen worden opgeruimd, omdat die datum reeds is bereikt of spoedig zal worden bereikt. Maar een (algemeen) bekende expiratedatum (bv. door vermelding op de verpakking) kan ook inhouden, dat bij het naderen van die datum versneld en in massa moet worden opgeruimd. De restwaarde, met inbegrip van de reële verkoopwaarde, daalt dan namelijk zeer sterk, een feit, dat de amateurfotografen onder ons wel bekend zal zijn (zg. overjarige films en fotopapieren). Is géén aflooptdatum vast te stellen, omdat dit technisch moeilijk gaat bij het desbetreffende

materieel (textiel, leer, rubber, enz.) of omdat het — zoals in de praktijk meestal het geval is — gaat om hoeveelheden goederen, die een verschillende levensloop hebben gehad (bouwjaar, gebruiksduur, gebruikswijze, wijze van onderhoud enz.), dan kan alleen nog worden gewerkt met schattingen voor de bederffactor.

Invloed op modernisering

Van de moeilijk kwantificeerbare effecten, die „economic retention” kan meebrengen, is de invloed op de modernisering van de krijgssuitrusting bepaald niet de minst belangrijke. Bewaren wij teveel goederen, dan kan dit remmend werken op het aanschaffen van moderner materieel („er is immers nog zoveel”). Ruimen wij teveel en te snel op, dan wordt men al gauw huiverig om telkens weer nieuw materieel aan te schaffen, dat slechts zo kort in gebruik blijft.

Overigens hangen modernisering en veroudering zo nauw met elkaar samen, dat i.p.v. de hierboven genoemde „standards” ook wel wordt gesproken van „modernization codes A,B,C”.

Wij hebben nu enkele factoren genoemd, die niet, of althans moeilijk, in de vorm van kosten zijn uit te drukken en die dientengevolge slechts met bepaalde kunstgrepen als objectieve gegevens zijn te hanteren bij het beoordelen van materieeloverschotten. Dit geldt niet voor de thans volgende factoren.

Opslagkosten

Magazijnen vereisen geld om ze te bouwen en in stand te houden. Aangezien magazijnen er niet zijn voor zichzelf, maar om goederen erin op te slaan, is het logisch deze kosten te relateren aan het opgeslagen materieel. Behalve deze *magazijnkosten* brengt het opslaan ook nog kosten mee voor magazijnarbeid, zoals stapelen, overstapelen, ontvangen, uitgeven, conserveren, onderhoud, bewaking, e.d. Gemakkelijk valt in te zien, dat de totale opslagkosten zeer verschillend kunnen zijn voor de diverse materieelsoorten. Men vergelijkte bv. de opslag van niet stapelbare, vocht- en temperatuurgevoelige, mechanisch kwetsbare, optische instrumenten met de opslag van in hoog stapelbare dozen verpakte blikconserven.

Transportkosten

Overvloedige voorraden moeten om allerlei redenen toch nog wel eens worden verplaatst, bv. naar centrale opslagplaatsen, van binnenopslag

naar buitenopslag om plaats te maken voor meer essentieel materieel, enz.

Verkoopkosten

Het daadwerkelijk opruimen — hetzij door „leuren”, weggeven, verkoop of vernietiging — brengt altijd kosten mee voor administratie, inrichten en gebruiken van verkoopzalen, advertenties, huren van verschrootfaciliteiten, enz. Al deze uiteenlopende kosten noemen wij samen de „verkoopkosten”.

Opbrengst

Voor zover de restwaarde van overtollig materieel louter het karakter heeft van een gebruiksnuttigheid voor één of andere geïnteresseerde (dus bij leuren of schenking) zal dit een even moeilijk hanteerbaar overwegingscriterium zijn als veroudering, bederf en modernisering. Meer reële betekenis heeft de restwaarde wanneer het gaat om daadwerkelijke verkoop van de overschotten. Op grond van de heersende marktverhoudingen kan in dit geval op zijn minst een opbrengstprognose worden opgesteld.

Heraanschaffing

Het opruimen van materieel en naderhand weer opnieuw aanschaffen van overeenkomstige goederen brengt voor het leger in het algemeen een aantal bijzondere kostenoverwegingen mee, die bv. betrekking kunnen hebben op de volgende factoren.

PRIJSFLUCTUATIES

Prijzen van in de toekomst aan te schaffen artikelen kunnen mee- of tegenvallen; daarmee dient rekening te worden gehouden bij het bepalen of wij de overschotten van vandaag al dan niet zullen opruimen.

LEVERANCIERSPROBLEMEN

Om verschillende redenen kan het moeilijk zijn in de toekomst leveranciers te vinden voor de produkten, die wij nu opruimen. De produktie van de desbetreffende goederen kan bv. inmiddels zijn gestaakt, zoals het geval is bij veel uit MAP-hulp verkregen materieel.

INVOERRECHTEN

Voor veel van ons materieel zijn wij op het buitenland aangewezen wegens het ontbreken van

een passende eigen produktie (AMX, MUNGA, 105 mm kannonnen, talrijke soorten reserveleden en componenten enz.). Omdat bescherming van de eigen industrie dus zelfs geen reden kan zijn, is het moeilijk te begrijpen waarom door de Nederlandse Staat invoerrechten worden geheven op in het buitenland t.b.v. de Nederlandse defensie aangeschaft materieel. In ieder geval zijn deze invoerrechten, die moeten worden betaald bij hernieuwd aanschaffen uit het buitenland, een reële factor om te overwegen, alvorens te besluiten tot eventuele opruiming van overschotten.

ORDER-, BESTEL- EN INVOERINGSKOSTEN

De normale kosten, die verwerving meebrengt voor specificatie, inschrijving, administratie, keuring en beproeving enz., moeten natuurlijk ook weer opnieuw worden gemaakt bij heraan- schaffingen in de toekomst.

RENTEKOSTEN

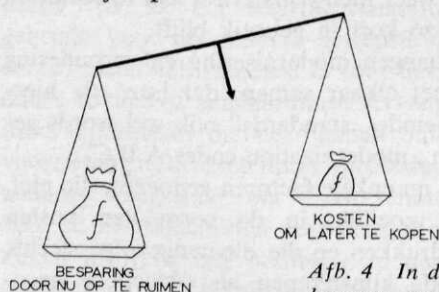
Daar zoveel factoren samenhangen met geld en kosten is te verwachten, dat „rente” ook een rol zal spelen. De gedachtengang hierbij is, simplistisch voorgesteld, ongeveer als volgt: in goederen — dus ook in overtollige goederen — is kapitaal geïnvesteerd, dat de overheid als het ware heeft geleend. Voor dit lenen is een zekere (fictieve) rente verschuldigd. Wordt de overtollige voorraad opgeruimd, dan kan met de opbrengst hiervan de „lening” (gedeeltelijk) worden afgelost, zodat er ook minder rente is verschuldigd en bijgevolg een zekere besparing het resultaat is. Het is duidelijk, dat het alleen zin heeft met deze rentekosten te manipuleren als de rest- waarde van de goederen relatief hoog is in ver- gelijking met de aanschaffingsprijs (om de ge- dachte te bepalen: 50% of hoger).

„Economic retention”-formules

Formules hebben zoveel onplezierige eigenschappen, dat wij liever niet erover zouden willen spreken, ware het niet, dat ze zo uitermate geschikt zijn om in kort bestek een systematisch geordend beeld te geven van complexe situaties. Dit laatste is namelijk het geval met de toepas- sing van al die factoren op het „retention”- vraagstuk. Wij geven twee voorbeelden van der- gelijke formules, de eerste behoort tot het een- voudige type, de andere illustreert hoe moderne „operations research”-methoden ook op dit ter- rein ingang hebben gevonden.

Een eenvoudige formule

Uit het voorgaande zal duidelijk zijn geworden, dat de economische reserve het gedeelte is van de overschotten, dat wij voor een bepaalde pe- riode aanhouden om er onvoorziene behoeften mee te kunnen dekken. Deze periode, die wij de *economische bewaartermijn* („*economic retention period*”) noemen ligt tussen het moment, waarop de beslissing valt en het moment in de toekomst, waarvoor het juist om het even is of wij de onvoorziene behoefte op dat tijdstip dek- ken met goederen, die wij gedurende de ervoor liggende jaren als economische reserve hebben bewaard dan wel door middel van nieuwe aan- schaffingen (afb. 4). Anders gezegd: het is ver- standiger geen overschotten aan te houden, die eerst hun nut zullen opleveren ná dit „break even”- tijdstip.

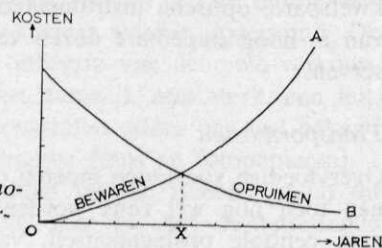

Afb. 4 In dit geval: niet bewaren, maar opruimen

Wanneer wij ons dit gegeven in zijn meest een- voudige vorm voorstellen en daarbij de opslag- kosten als het bepalende element voor de be- waarkosten nemen, dan kan e.e.a. als volgt in formule worden gezet: economische bewaar- termijn X (in jaren) \times opslagkosten O (gulden per jaar) = heraan- schaffingskosten H (gulden) — opbrengst R (gulden), dus $X = \frac{H - R}{O}$ jaren

Deze basisformule kan dan verder worden uitge- bouwd door het invoeren van de andere genoem- de factoren.

Grafisch zouden wij de basisformule kunnen weergeven (afb. 5) door een kromme A , die de kosten uitbeeldt om onvoorziene behoeften in een toekomstig jaar X te dekken d.m.v. bewaarde overschotten, uit te zetten tegen een kromme B , die staat voor de kosten, die moeten worden

Afb. 5 De econo- mische bewaar- termijn X

gemaakt om aan dezelfde behoefte te voldoen d.m.v. nieuwe aanschaffing op dat tijdstip, nadat wij thans alle overschotten hebben opgeruimd (en de revenuen daarvan uiteraard voor de toekomstige aanschaffing hebben gereserveerd). Het „break even”-punt X geeft aan, dat wij het voordeligst uit zijn door een economische reserve aan te houden uit de overschotten toereikend tot het jaar X. Onvoorziene behoeften, die daarna optreden kunnen beter worden bevredigd door opnieuw aan te schaffen.

Een Operations Research-formule

De volgende, van Mohan en Carg⁴ afkomstige, benadering beoogt slechts te laten zien, dat thans ook op het gebied van „economic retention” wordt gewerkt met wetenschappelijk gefundeerde methoden. Voorts geeft de formule een beeld hoe de eerder genoemde factoren met elkaar in verband staan.

Het betreft in dit geval overtollige goederen, die een zekere kans hebben onbruikbaar te worden door veroudering en bederf, zodat er dan in het geheel geen restwaarde meer is. De gebruikte symbolen stellen voor:

U = verwachte hoeveelheid, die per jaar zal worden verbruikt om in de onvoorziene behoeften te voorzien;

$X = \frac{N}{U}$ = aantal jaren, waarvoor de economische reserve N juist toereikend is;

V = aanschaffingswaarde van het materieel;

α = jaarlijkse opslagkosten, uitgedrukt als een fractie van V;

L = maximum opslagperiode van de goederen, voordat veroudering en bederf optreedt („shelf-life”);

D = verhouding tussen V en de restwaarde;

Y = L, indien $L < X$;

Y = nul, indien $L \geq X$;

B = waarschijnlijkheid, dat $L \geq X$;

E = waarschijnlijkheid, dat de berekende totale bewaarkosten met de werkelijkheid overeen zullen komen;

γ = rente, zodanig geformuleerd, dat de waarde van het geïnvesteerde kapitaal gedurende een tijdsperiode y toeneemt met het bedrag $e^{\gamma Y}$

De formule luidt dan:

$$De^{\alpha \gamma} - \frac{\gamma}{\alpha} \cdot e^{\alpha X} (Ee^{-\alpha Y} - 1) + B \left\{ \frac{\gamma}{\alpha} (e^{\alpha X} - 1) - 1 \right\} = 0$$

Uit deze formule zijn de economische bewaartermijn X en de economische reserve N te berekenen.

Correlatie met het vervangingsprobleem

Het zal de bedrijfseconomisch georiënteerde lezer ongetwijfeld zijn opgevallen, dat de hier ontwikkelde theorieën en formules zeer veel gelijkenis vertonen met die, welke betrekking hebben op het probleem van de vervanging van (duurzame) produktiemiddelen, zoals produktiemachines, transportmiddelen, enz. Dit is niet verwonderlijk, omdat het in beide gevallen immers gaat om het zoeken naar doelmatige gedragsregels m.b.t. aanwezige kapitaalgoederen. Het enige verschil ligt in het feit, dat wij bij „economic retention” het oog richten op de goederen, die op dat moment geen directe bestemming hebben (overschotten); „vervanging” heeft echter betrekking op de goederen, die normaal hun functie vervullen. Om dit — overigens geringe — verschil met een recent voorbeeld toe te lichten: toen enige tijd geleden vaststond, dat de KL nieuwe gevechtstanks zou aanschaffen, was de oude Centurion-tank een typisch „bewaren of opruimen?”-vraagstuk geworden. Door de laatste beslissing, dat er (voorshands) tóch geen nieuwe tanks komen is de Centurion weer volledig teruggekeerd als vervangingsprobleem.

De grote verwantschap tussen „economic retention” en vervanging biedt het praktische voordeel, dat wij vaak een dankbaar gebruik kunnen maken van de reeds veel verder ontwikkelde onderzoekingen, theorieën en formules op het gebied van de vervangingsproblematiek.

Slot

Onder de titel „Bewaren of opruimen?” hebben wij in het bovenstaande gepoogd een aspect te belichten van de materieelverzorging, dat bij de KL tot nu toe weinig aandacht heeft gehad, doch niettemin toch een reëel probleemgebied vormt. Samenvattend zouden wij kunnen zeggen, dat het ging om het kritisch onderzoeken van de reeds aanwezige materieelvoorraad op ondoelmatige overschotten en vervolgens zoeken naar gedragsregels voor het hanteren van deze overschotten. Wij noemden het geheel een specifiek „management”-probleem en gaven daarbij aan welke stappen in het algemeen moeten worden genomen

⁴ Medewerkers Defensie Science Laboratory te New Delhi; zie literatuurlijst.

om een dergelijk vraagstuk tot een goed einde te brengen. Wij hopen, dat lezing van dit geschrift tenminste mag hebben bijgedragen tot het doen van de eerst stap: onderkennen van het probleem.

Naschrift

Blijkens de jongste Defensienota zullen de opbrengsten van de opruiming van defensiegoederen onder bepaalde voorwaarden weer voor defensiedoeleinden beschikbaar komen.

Literatuur

- Retention and disposal of stocks in long supply*. Spec. Text 38-25, US Army Log. Management Centre, Ft Lee (1959).
FM 38-1, Log. Supply Management (1961).
AR 700-13, Retention and disposal of material.
J. B. Simpson — *Naval Res. Log. Quart.* (1955)(2).
C. Mohan en R. C. Carg — *Naval Res. Log. Quart.* (1961)(9); *Operations Res.* (1961)(7).
A. Klingst — *Unternehmungsforschung* 4(1960)(3).
J. L. Meij — *Het vervangingsprobleem bij duurzame produktiemiddelen*. Delwel, Den Haag (1956).
F. van Puffelen — *Doelmatig Bedrijfsbeheer* 13(1961) (12).

Nieuwe uitgave

The blunted sword, door D. Divine, 272 blz. Uitg.: Hutchinson & Co (Publishers) Ltd., Londen, 1964. (Imp. v. Ned.: Meulenhoff en Co N.V., Amsterdam). Prijs: f 14,50.

De auteur — defensiecorrespondent van de Sunday Times — doet in dit boek een ernstige aanval op de starheid en het conservatisme, inherent aan de Britse militair-politieke topstructuur. Met gehele reeksen historische voorbeelden toont hij aan, dat hij alle krijgsmachtdelen deze ongewenste verschijnselen hebben geleid tot nalatigheden, vertragingen en verspillingen, die met name aan het begin van WO II soms zelfs het bestaan van de natie als zodanig in gevaar hebben gebracht. Ook in de periode na deze oorlog is geen enkele verbetering opgetreden. Hij meent zelfs, dat de reorganisatie van de topstructuur in 1963 — gericht op een betere coördinatie door een sterke centralisatie — in wezen reeds een mislukking is gebleken. Hij bewijst deze these met een aantal voorbeelden en uitlatingen van de huidige minister van Defensie. Als oplossing voor dit probleem ziet hij een sterk functionele toporganisatie van de drie krijgsmachtdelen gezamenlijk, open voor de suggesties van binnen en buiten het militaire apparaat. Opmerkelijk is, dat het betoog nergens ontaardt in een aanval op de krijgsmacht als zodanig, het is integendeel een pleidooi voor een betere „fair play” ten opzichte daarvan.

Hoewel uiteraard geheel gericht op de Britse omstandigheden, is dit boek ook voor de militair-politiek geïnteresseerde Nederlandse lezer zeer lezenswaard en leerzaam.

R.H.

De staf in de organisatie

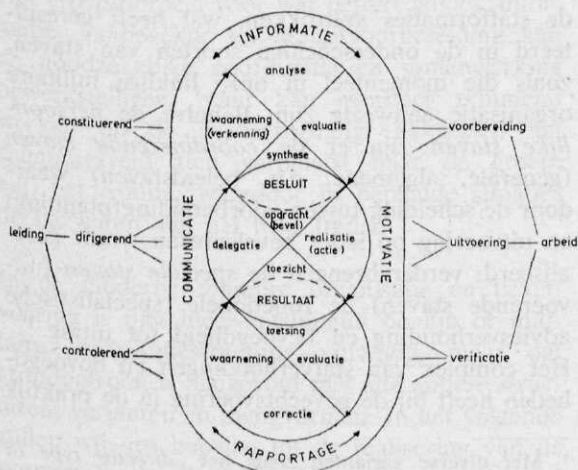
door drs. S. VAN DER LAAN, Luitenant-Kolonel der Infanterie

Inleiding tot het bestuursproces

De organisatie met haar veelheid van aspecten beoogt, van de *doelstelling* uit, het doel te verwezenlijken.

Als middel tot verwezenlijking van het doeleinde zal op doelgerichte en doelbewuste wijze een arbeidsverdeling worden toegepast met een daaropvolgende ordening c.q. hergroepering van werkzaamheden en hulpmiddelen. Die ordening beheerst de structuur van de organisatie, waarbij bepaalde functiescheidingen in het oog moeten worden gehouden en doelmatige verhoudingen dienen te worden opgebouwd. Uit dien hoofde kunnen ten aanzien van het leiding geven verschillende essentiële elementen worden onderscheiden die in hun samenhang tot uitdrukking zijn te brengen in een algemeen proces, dat zich afspeelt bij het doelmatig besturen van een organisatie.

Als een schematische voorstelling van de werkelijkheid kunnen wij dit proces in een vereenvoudigd model projecteren (zie afb. 1). Ter nadere toelichting willen wij opmerken dat de onderscheidene fasen: *voorbereiding/planning* — *uitvoering* — *verificatie* in hun volgtijdelijkheid binnen het schema zijn weergegeven, maar feitelijk qua werking een cyclisch en circulair verloop vertonen, en dat het geheel in zijn samenhang als een *simultaan proces* dient te worden beschouwd. Als hoofdelementen moeten echter

Afb. 1 Algemeen bestuursmodel

duidelijk worden onderkend: de *constituerende*, de *dirigerende* en de *controlerende* leiding, met als wezenlijke momenten *het besluit* en *het resultaat*.

Het besluit staat aan het einde van de voorbereiding en aan het begin van de uitvoering; het resultaat treedt aan het einde van de uitvoering te voorschijn en vormt de aanvang van de verificatie en eventuele correctie met de terugkoppeling op uitvoering en voorbereiding. De controle is zodoende het einde van iedere organisatie maar tegelijk weer het begin van de voorbereidingsfase binnen dezelfde organisatie.

Structurering van de organisatie

Alvorens de staf als structuurvorm binnen de organisatie in breder verband, met name de toepassing ervan bij het bedrijfsleven, in beschouwing te nemen, willen wij de aandacht vestigen op verschillende structuurpatronen van organisatie zoals deze in de literatuur worden behandeld. Binnen de totaliteit van het geschetste bestuursproces met de onderkende fasen en elementen hebben in de loop der tijden diverse bestuursinstrumenten en organisatievormen of stelsels toepassing gevonden.

Deze vormgevingen, waarbij de lijn-staf-functionele organen, de spanwijdte van de leiding en daarmee samenhangende niveaus, de verschillende structuurelementen zijn, hebben algemene bekendheid verworven onder de benamingen: lijnorganisatie-, functionele organisatie-, lijn en staforganisatie- en groeps- of comitéstructuurstelsels.

Lijnorganisatiestructuur

Het mag algemeen bekend worden verondersteld, dat de lijnstructuur — ook *militaire* organisatie genoemd — is gebaseerd op de eenheid van leiding met een verticale gezagsbundeling naar boven.

Reeds in de oudheid werd deze organisatievorm ontwikkeld en de gewijde en ongewijde geschiedenis geven een aantal voorbeelden van de wijze waarop die vormgeving door hiërarchering (on-

derschikking) en multiplicatie (nevenschikking) in verband met de toenemende verdeling en verbijzondering van arbeid een voortgaande ontwikkeling hebben vertoond.

Het voordeel van dit stelsel, gelegen in de *eenheid van bevel*, c.q. *leiding*, heeft — naarmate de omvang van de organisatie toenam — tevens het bezwaar doen versterken, aangezien de leiding met te veel uiteenlopende arbeidstaken werd belast en zodoende te geringe aandacht werd geschonken aan de functionele scheidingen inzake voorbereiding, uitvoering en verificatie.

De lijnorganisatie is echter tot op heden de *grondvorm* voor de overige organisatiestelsels en de personele structuur gebleven.

Functionele organisatiestructuur

Tegen het einde van de vorige eeuw begon in de V.S. de massavervaardiging met ver doorgevoerde arbeidssplitsing in de industrie tot ontwikkeling te geraken.

Die massaproductie met deelbewerkingen en aanpassing van de uitvoering aan de eisen van een rationele en efficiënte voortbrenging was vroeger reeds in regeringsopdrachten tot uiting gekomen. Zo richtte bv. E. Whitney in het begin van diezelfde eeuw een eerste wapenfabriek op voor de massafabricage van geweren met als voorwaarde dat de onderdelen verwisselbaar moesten zijn.

De Amerikaan *F. W. Taylor* voorzag de eis en noodzaak van deze massaproductie en bracht nieuwe ideeën tot ontwikkeling teneinde de massabewerking te stimuleren, t.w. elementaire tijdstudies met daaraan verbonden differentiële beloning, selectie, scholing en standaardinstructies. Voorts richtte Taylor ook het oog op de organisatiestructuur. In zijn „Shop Management” scheef hij: „*Throughout the whole field of management the military type of organization should be abandoned, and what may be called the — functional type — substituted in its place*”. Een kenmerk, tevens voordeel, van het door Taylor ontworpen stelsel van functionele organisatie is gelegen in de scheiding tussen de voorbereiding (planning) van de uitvoering en de leiding van de uitvoering. Daarbij werd evenwel de taakverdeling gedifferentieerd naar de elementen van uitvoering en er werd een functioneel gespecialiseerd voormanschap bepleit met een verticale gezagsbundeling naar beneden waardoor de eenheid van leiding en bevelvoering werd aangetast.

Ofschoon Taylor inzake zijn visie op de toekomstige ontwikkeling in het vlak van de uitvoering met betrekking tot de arbeidsstudie en methodeverbetering als grondlegger van de wetenschappelijke bedrijfsvoering in de literatuur erkenning vindt, lijdt het geen twijfel dat zijn organisatorische vormgeving weinig bruikbare toepassingen heeft gevonden. Zijn gedachte van *scheiding tussen voorbereiding en uitvoering* is van belang gebleken maar dan in *andere* vormgeving.

In de lijn-staforganisatie is deze scheiding op betere wijze tot uiting gebracht en van het zg. functionele leiderschap is een neerslag te vinden in de functionele bevoegdheden tot het geven van richtlijnen, behorende bij bepaalde afdelingen en organen.

Helaas heeft de felle kritiek van Taylor op de lijnorganisatie bij het Amerikaanse bedrijfsleven een zekere apathie bewerkstelligd ten opzichte van de zg. „militaire” organisatie.

Lijn-staforganisatiestructuur

De staforganisatie is opgebouwd uit de hiërarchieke lijn-(bevels-)verhouding en geboren uit de noodzaak de lijninstanties behulpzaam te zijn bij de commando- c.q. bedrijfsvoering. Het belang van de stafvorming behoeft wij onze militaire lezers niet uiteen te zetten, aangezien in de militaire bevelvoering en organisatie de staf zijn oorsprong heeft gehad.

In de legers van de oudheid en de nieuwe tijd waren reeds stafelementen te onderkennen, maar eerst in de tweede helft van de 19e eeuw werd de stafgedachte tot meer algemene toepassing gebracht.

In onze eeuw heeft zich een differentiatie binnen de stafformaties voltrokken, wat heeft geresulteerd in de onderscheiden soorten van staven, zoals die momenteel in onze huidige militaire organisatie aanwezig zijn. Behalve de *persoonlijke staven* zijn er de *coördinerende staven* (generale, algemene, c.q. beleidstaven) waardoor de scheiding tussen voorbereiding (planning) en uitvoering op ieder bevelsniveau wordt gerealiseerd; verder brengen de *speciale staven* (uitvoerende staven) de functionele, specialistische adviesverhouding en bevoegdheid tot uiting.¹ Het complex van stafverhoudingen en bevoegdheden heeft bij de gevechtsvoering in de praktijk

¹ Met diverse varianten zoals het „*director type of staff*” (zie: J. R. Beishline — *Military management for national defense*. New York (1957)).

de voordelen van de staforganisatie bevestigd. De voordelen betekenen een sterke afzwakking van de nadelen van de traditionele grondvorm van de lijnstructuur, maar met behoud van de eenheid van bevel. De nadelen van de stafvorming verdienen echter voortdurende aandacht, zoals een te sterke scheiding, eventueel tegenstelling, tussen voorbereiding en uitvoering, m.a.w. een spanning tussen „theorie en praktijk” en de algemene bekende expansiedrang.

Reeds in 1909 werd door Harrington Emerson in de bedrijfsliteratuur de stafgedachte in navolging van de militaire inzichten bepleit voor de industriële bedrijfsvoering.

Groeps- of comitéstructuur

In dit systeem worden de overige structuren gecompleteerd met een horizontale bundeling van relaties die naar boven of naar beneden gecentreerd kunnen liggen.

Teneinde de coördinatie tussen lijn, staf en functionele instanties te bevorderen, is de groeps- of comitévorm in de meer recente ontwikkeling van de organisatie een nuttig middel gebleken en heeft als zodanig een bijzondere belangstelling verkregen. Men behoeft daarbij niet alleen te denken aan een meerhoofdige bundeling van dirigerende leiding inzake besluitvorming, maar ook constituerende comités, raden, adviesorganen, commissies en werkgroepen van alle, terzake bepaalde problematiek relevante instanties, betrokken bij voorbereiding, uitvoering en controle kunnen bij deze vorm worden ondergebracht. In ieder geval worden door het groeps- of werkwerk verscheidene instanties bij de besluitvorming erkend.

Het groepsoordeel voor wat betreft advies, informatie, aanbeveling en besluitvoorbereiding kan de noodzakelijke coördinatie en samenwerking bewerkstelligen, maar kan evenzeer remmend werken op de besluitvorming, aangezien het spanningsveld zich verplaatst naar de groep, c.q. het comité, waardoor in bepaalde situaties de bezwaren aan het licht treden.

In de moderne militaire organisatie en bevelvoering is niet meer uitsluitend de lijn of militaire organisatiestructuur aanwezig, maar dat grondpatroon is aangevuld met alle andere structuren, varianten en mengvormen. In het volgende zullen wij ons bepalen tot de realisering van de vormen bij het bedrijfsleven met name de staf in de organisatie.

Verwezenlijking van de staf in het bedrijfsleven

Kort geleden is in de bekende boekenserie voor organisatie en bedrijf verschenen „De staf in de organisatie”, een Nederlandse vertaling van de oorspronkelijke uitgave „Staff in organization”, geschreven door E. Dale en L. F. Urwick. Door deze publikatie zal het boek zeker in en buiten het Nederlandse bedrijfsleven een ruime kring van belangstellende lezers hebben verkregen.

Beide auteurs zijn in de westerse wereld befaamd als organisatiedeskundigen en staan bekend als gezaghebbende publicisten op het gebied van organisatie en bedrijf. Zij zijn door hun praktijkervaringen volledig bekend met de militaire organisatievormen en procedures maar, wat meer zegt, zij zijn als bedrijfsadviseurs sterke bewonderaars van de militaire staforganisatie, die zij van grote waarde achten voor het bedrijfsleven. In het voorwoord van de uitgave wordt gewezen op het toenemende belang van de staforganisatie bij alle grote bedrijven waarbij het probleem is hoe men het beste gebruik kan maken van de staf en op welke wijze de coördinatie met de lijnfunctionarissen kan worden verbeterd. Mitsdien is door de schrijvers een uitvoerige analyse van de militaire staf in de organisatie gegeven die zij in vergelijkende zin toetsen aan hun ervaringen met het bedrijfsleven.

Met toestemming van de uitgever willen wij enkele saillante opmerkingen onze lezers niet onthouden en citeren de aanvang van het hoofdstuk „De militaire staf”:

„Hoewel het bedrijfsleven de woorden staf en lijn heeft overgenomen uit de militaire terminologie, heeft het getoond onvoldoende inzicht te hebben in wat er precies met deze termen wordt aangeduid. Dientengevolge zijn er vrijwel eindeloze verwarringen en meningsverschillen geweest over de rol die de stafposities in het bedrijfsleven verondersteld worden te spelen . . . op het gebied van de bedrijfsleiding gegeven definitie van de staf zijn vaak vaag, tegenstrijdig en onvoldoende exact . . . kortom het bedrijfsleven heeft van het leger niets overgenomen dan woorden.”²

Na deze stellige uitspraken kan men zich terecht afvragen waarin de oorzaak van deze discrepantie is gelegen want, naar bekend, zijn in het bedrijfsleven verscheidene staffunctionaris-

² Uit: E. Dale en L. F. Urwick — *De Staf in de organisatie*. Utrecht (1963); oorspr. uitg.: McGraw-Hill Book Company Inc., New York.

sen zoals secretarissen, stafassistenten, zg. „assistents to” en stafspecialisten aanwezig.

Volgens de schrijver moet de reden van de onvolkomen, vaak verbasterde, staforganisatie in het bedrijfsleven van hun landen — de Verenigde Staten resp. Engeland — worden gezocht in een vooroordeel tegen de militaire wereld. Diepe historische gronden vormen een beletsel dat de zakenwereld geen directe persoonlijke ervaring heeft met de militaire staforganisatie en de evolutie van de staven. Het wantrouwen en de weerzin tegen de militaire staf werd in de V.S. verder nog versterkt door Taylors krasse kritiek op de lijn (militaire) organisatiestructuur.

Niettemin pleiten genoemde auteurs ervoor, dat het bedrijfsleven de militaire staftoepassing, die het zo vaak verkeerd heeft geïnterpreteerd, opnieuw in beschouwing zal nemen. Zij achten de tijd daartoe rijp, maar het zakenleven zal zulks moeten doen zonder vooroordelen en historische overwegingen tegen de militaire organisatie. Men dient het nodige begrip op te brengen zonder dat tot nabootsing of imitatie van de militaire staven behoeft te worden overgegaan. Aangezien bedrijfsfunctionarissen bijzonder gevoelig zijn op het terrein van bevoegdheden, temeer omdat het ontbreken van een bepaald rangenstelsel hen ertoe brengt veel betekenis te hechten aan onofficiële statussymbolen, zou dan de coördinatie in het bedrijfsleven het beste kunnen worden gerealiseerd door de instelling van nader omschreven „clearing-houses”, die door systematische communicatie in principe eenzelfde functie zouden moeten vervullen als de militair coördinerende staforganen.

Vergelijking van militaire en industriële staven

Curieus is ook de studie, gewijd aan een vergelijking tussen functionarissen met een militaire achtergrond enerzijds en die met een achtergrond van het bedrijfsleven anderzijds. Deze analyse is gebaseerd op gesprekken en ervaringen met een groot aantal staf- en lijnfunctionarissen, volledig gevormd in de sector van het particuliere bedrijfsleven én oud-officieren die op latere leeftijd succesvolle posities in het bedrijfsleven hebben bereikt.

De vergelijking tussen beide typen van functionarissen is weergegeven in de mate van het gebruik maken van de hun ter beschikking staande staf. Voor verschillende taken is die *afhanke-*

lijkheid in tabelvorm (blz. 111-112; zie noot²) uitgedrukt (zie tabel 1).

Samenvattend blijkt dat de militair georiënteerde functionaris meer is geneigd initiatief, voorbereiding en uitwerking aan zijn staf over te laten, c.q. toe te vertrouwen, hetgeen uiteraard een tendens meebrengt tot een zekere expansie van de stafbezettingen.

Het civiele type zal moeilijkheden eerder persoonlijk trachten op te lossen en zelf pogen een en ander te analyseren, wat een minimale behoefte aan stafassistentie in zich bergt.

Bij wijzigingen en veranderingen in procedures wil het militaire type stellig worden erkend, maar daarentegen geven alternatieve plannen en eventuele veranderingen in de uitvoering hem minder zorgen.

De typische bedrijfsfunctionaris is soepeler inzake de procedures, doch zal, zich richtende op het resultaat, in verband met kosten en concurrentie-eisen, meer vasthouden aan plan en tijdschema.

Naar wij menen te kunnen concluderen vinden de geschetste verschillen vooral hun grond in de functies, taken, bevoegdheden en procedures die v.w.b. het militaire leven in verschillende handleidingen, instructies en voorschriften nauwgezet zijn omschreven en afgebakend. De verhoudingen binnen het bestuursproces zijn zoveel mogelijk systematisch vastgelegd en de militaire concepties bij training en opleiding worden onderwezen en beoefend.

De militaire organisatie blijkt quasi stroef en automatisch tegenover het zakenleven dat minder formeel en straf *lijkt*. Weliswaar speelt daarbij de aanwezige continuïteit van de bedrijfsleiding een belangrijke rol.

Overigens kan men zich afvragen waarom beide sferen niet van elkaar zouden kunnen leren door het aanwezige goede in bepaalde zaken wederkerig over te nemen.

Functionering van de organisatie

Wij hebben slechts een enkele greep gedaan uit de omvangrijke problematiek van de staf in de organisatie waaraan meergenoemd boek is gewijd en willen de analyses verder laten rusten. In onze inleiding hebben wij een beknopte schematische uiteenzetting en benadering gegeven van het algemeen geldende bestuursproces. Het ligt in de beschouwing opgesloten, dat de structurering van de organisatie erop is gericht, het

TABEL 1

Taak	Functionaris met militaire achtergrond (M)	Functionaris met achtergrond in het bedrijfsleven (B)	Opmerkingen
Initiatief tot project	Veel	Weinig	B neemt graag initiatief; M geeft er de voorkeur aan dat de plannen hem met de voornaamste details compleet bereiken
Uitwerking van plannen	Veel	Matig	M neemt liefst aan dat alles goed is, tenzij hij het tegendeel verneemt; B is wantrouwer en wil aan iedere stap meedoen
Overwinnen van hinderpalen	Veel	Weinig	B duikt midden in het probleem en wil het oplossen; M vertrouwt op zijn staf voor het overwinnen van moeilijkheden
Analyse van voltooid plannen	Veel	Weinig	M leunt zwaar op zijn staf om zich op de hoogte te houden van belangrijke details; B is meer geneigd het als zijn persoonlijke taak te beschouwen alle gegevens te kennen
Veranderingen en wijzigingen	Weinig	Veel	M vindt dat toestemming geven voor verandering en wijzigingen een functie is van de leiding; B wil resultaten zien en laat het aan zijn staf over de beste manier te ontdekken
Vasthouden aan plannen en schema's	Matig	Veel	M is gewend aan vertragingen en heeft ervaring in het verklaren ervan; B is zich meer bewust van de factoren kosten en concurrentie en eist dat plannen zo nauwkeurig mogelijk worden nagekomen

proces te beheersen m.a.w. zo goed mogelijk te leiden om het resultaat te realiseren en daarmee het doel te verwezenlijken. Die formele structurering met haar instrumentatie van staf-lijnen en functionele organen ter concretisering van de organisatie is evenwel een statisch gerichte benadering van de problematiek. In wezen is een meer dynamische benadering belangrijker, nl. de *functionering van organisatie*.

Deze *werking in de praktijk* van de organisatie heeft te maken met de structuur in materiële zin waarbij de feitelijke staf-lijn- en functionele relaties met het probleem van de wezenlijke communicatie van betekenis zijn.

De auteurs hebben in hun werk reeds de communicatie op verschillende manieren in hun beschouwingen betrokken en op enkele coördinatie versterkende methodieken de aandacht gevestigd. Toch wil het ons voorkomen, zulks ter aanvulling, dat nog dient te worden gewezen op een aantal toepassingen in het militaire staf- en organisatielevens die deze *feitelijke communicatie* in belangrijke mate stimuleren en effectueren. Zonder uitpuddend te zijn kunnen wij noemen:

- de aanwezigheid van coördinerende en speciale staforganen op ieder niveau (van commandogroep bij het kleinste onderdeel tot het hoofdkwartier bij de grootste eenheid;
- de methodische inrichting van de commandoposten te velde;
- de aanwezigheid van een chef van de staf die als hoofd van iedere meer omvangrijke staf zorg draagt voor de coördinatie van de verschillende coördinerende en speciale stafsecties;
- de uitwisseling van liaisonofficieren die de „scope of control” van de bevelvoerders kan verruimen. De liaison wordt — indien mogelijk — wederzijds tot stand gebracht tussen hogere en lagere eenheden, alsmede tussen neven-eenheden;
- de periodieke en de incidentele rapportages, teneinde de nodige informatie te verkrijgen en te verspreiden;
- de dagelijkse stafbesprekingen met beoordeling van de toestand;
- de periodieke en de incidentele besprekingen van de commandant en zijn staffunctionarissen met ondercommandanten;
- incidentele besprekingen van staffunctionarissen van verschillend niveau. Stafuitenzettingen en stafbezoeken;
- voortdurend overleg en contact van de coördinerende staffunctionarissen met de speciale staffunctionarissen;

— regelmatige inspecties en bezoeken van de commandant met leden van zijn persoonlijke staf aan troepenonderdelen.

Tenslotte mag aan deze opsomming zeker niet ontbreken de beroepsmatige, systematische opleiding en vorming inzake stafdienst en bevelvoering, waaraan bijzondere waarde voor de communicatie moet worden toegekend.

Slot

Bij de opbouw en inrichting van de organisatie zullen de functionele scheidingen met betrekking tot de constituerende, dirigerende en controlerende activiteiten van de leiding in acht moeten worden genomen.

Naarmate de omvang en complexiteit van het totale proces toenemen zal ook de verdeling in voorbereidende en uitvoerende arbeid sterker op de voorgrond treden en tevens meer mogelijkheden bieden.

Door de differentiatie van voorbereidende (constituerende) taken en uitvoerende (dirigerende) arbeid wordt de scheiding tussen staf en lijn be-

vorderd en bij voldoende omvang een meer volledige staforganisatie opgebouwd.

Met inachtneming van de proporties zullen bij een voortgaan van deze dissociërende werking — waarop de stafontwikkeling berust — tegelijk aan de *coördinerende* taak van de staf in de organisatie meer eisen worden gesteld.

Voor de juiste afstemming van alle verhoudingen is een vereiste dat de taken en bevoegdheden duidelijk zijn aangegeven, weshalve in het militaire leven aan handleidingen, instructies, functie- en taakomschrijvingen, alsmede een juiste formulering van stafstukken, veel betekenis wordt gehecht.

Evenwel dient te worden opgemerkt, dat niet alles kan worden vastgelegd. Veel is en blijft aan het inzicht van de bevelvoerder overgelaten, en ook de ondercommandanten zullen in vele gevallen naar eigen inzicht moeten handelen, maar overeenkomstig de intentie van hun chef. Tenslotte is het complement van de organisatiestructuur de *bemannig*, nl. de mensen die willen, kunnen en moeten samenwerken om het gestelde doel te bereiken. Terecht is daarom wel eens gezegd, dat: organiseren *is* harmoniseren.

Verdediging grondstrijdkrachten tegen luchtaanvallen

door F. VAN PELT, Luitenant-Kolonel van de Generale Staf b.d.

Het bij de ontwikkeling van wapensystemen zo belangrijke samenspel tussen tactiek en techniek noodzaakt op dit moment tot een herwaardering van het gehele probleem van de luchtverdediging, speciaal voor de voorzieningen op korte termijn.

A. Inleiding

Onder *luchtverdediging* in dit verband te verstaan het beschermen van de op de grond opererende strijdkrachten tegen de activiteiten van bemande en onbemande vliegtuigen en raketten. Deze kunnen bestaan uit de inzet van wapens, of het gebruik van elektronische en fotografische middelen en optische waarneming.

Mede uit het oogpunt van mobiliteit en eenvoud, twee zeer belangrijke eisen in het moderne gevecht, dienen wij een onderscheid te maken tussen middelen voor de zelfverdediging en voor de gebiedsverdediging. Deze begrippen worden hier ingevoerd om de opbouw van het systeem voor de luchtverdediging te vergemakkelijken. Zij worden niet gedekt door de huidige tactische „vaktermen” en kunnen als volgt worden gedefinieerd.

1. Zelfverdediging

Hierbij is het de opzet om de op de grond opererende troepen met organieke middelen *direct* te beschermen tegen aanvallen uit de lucht. Hierbij zijn weer twee vormen te onderscheiden, nl.:

a. *directe zelfbescherming* om niet geheel weerloos te zijn tegen aanvallen uit de lucht (het „all-arms weapon”) en voor het met organieke luchtdoeleenheden behouden van de manoeuvreerbaarheid van de gemechaniseerde eenheden;

b. *objectverdediging*, het afslaan van aanvallen op vitale punten (commandoposten, verbindingscentra, artillerieopstellingen, logistieke installaties, enz.) binnen het operatiegebied.

Bij de zelfverdediging ligt het zwaartepunt op het behoud van de operationele waarde van de grondstrijdkrachten.

2. Gebiedsverdediging

Hierbij gaat het meer om de bescherming van het operatiegebied *als geheel* tegen aanvallen uit de lucht. Men wil de vijand de mogelijkheid ontnemen om binnen het operatiegebied met vliegtuigen en projectielen op te treden. Het spreekt vanzelf, dat bij deze verdediging de eigen luchtstrijdkrachten ten nauwste zijn betrokken en dat er ook vele raakpunten zijn met de verdediging van het etappengebied en het achterland.

De luchtmacht verzorgt verder de actieve component van deze gebiedsverdediging, waarbij door aanvallen op het vijandelijk luchtpotentieel de operaties op de grond indirect worden beveiligd. De behandeling van dit laatste onderwerp valt geheel buiten het kader van deze beschouwing.

3. Opzet beschouwing

Wij zullen tot een mogelijk systeem van luchtverdediging komen met een aanbeveling voor de daarbij te gebruiken middelen, nadat achtereenvolgens zijn behandeld:

- de mogelijkheden van de vermoedelijke tegenstander;
- de wijze, waarop de luchtverdediging moet worden gevoerd;
- de eisen te stellen aan het in te voeren materiaal;
- de huidige stand van zaken.

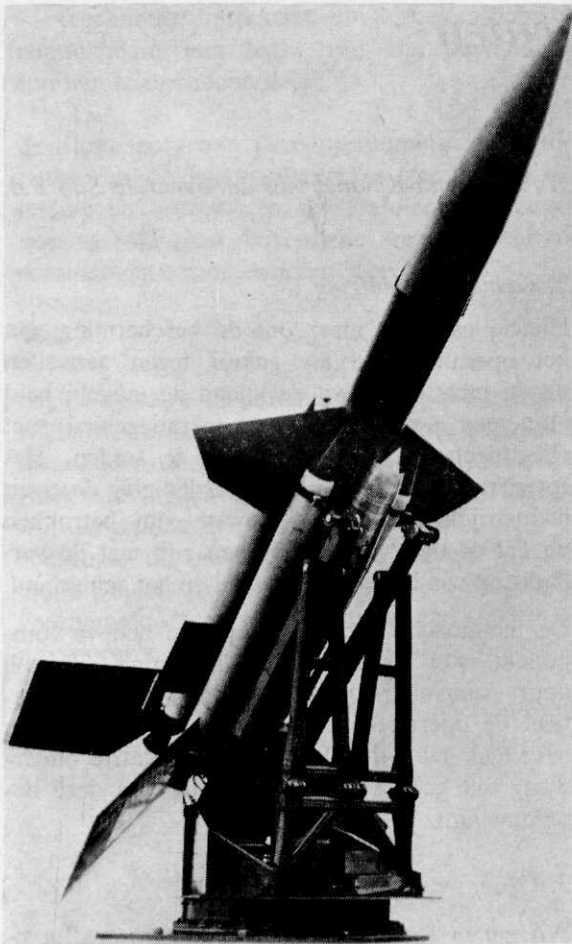
B. Mogelijkheden vijand

1. Doel vijand

In een toekomstig groot conflict wil de vijand met aanvallen uit de lucht het volgende bereiken:

a. het onschadelijk maken van ons nucleair potentieel door:

- aanvallen op vliegvelden en opstellingen van nucleaire inzetmiddelen;
- vernielen van opslagplaatsen van nucleaire wapens;

Bloodhound. Brits geleid wapen voor gebiedsverdediging

b. het verkrijgen en het behouden van het lucht-overwicht door;

— aanvallen op vliegvelden en radarstations;
— vernielen van opstellingen van geleide grondluchtprojectielen;

c. een voor hem gunstig verloop van het gevecht op grond door:

— interdictieaanvallen op onze verbindingswegen, logistieke inrichtingen, voorraden en in de diepte opgestelde reserves;
— directe steun aan de grondstrijdkrachten bij het afslaan van tegenvallen;
— het vernietigen/vernielen/neutraliseren van onze effectieven aan personeel en materiaal;
— het verlenen van een zo effectief mogelijke verkenningsteun.

Vooraf het ongehinderd uitvoeren van verkenningsoopdrachten, zowel op grote hoogte, als laag boven de grond, eventueel met lichte vliegtuigen, helikopters en doelvliegtuigen (subsonisch en

supersonisch), is in een nucleair conflict van het allergrootste belang.

Dan zal het pas mogelijk zijn om de lange-afstandinzetmiddelen met kernwapens op tijd en op de juiste plaats in te zetten.

2. Wijze van aanvallen van de tegenstander

Met uitzondering van aanvallen op de grondstrijdkrachten met ballistische projectielen, met „stand-off” bommen, en door vliegtuigen van de strategische luchtmacht zal het grootste gedeelte van de aanvallen, en dan speciaal de nadering tot het oriënteringspunt, op zeer lage hoogte (20 tot 200 m) moeten worden uitgevoerd. Dit geldt speciaal voor West-Europa, omdat het de enige manier is om aan de intensieve radarwaarneming te ontkomen. Deze aanvallen vormen de gevaarlijkste bedreiging voor de operaties op de grond.

Uit waarnemingen van in Oost-Duitsland gehouden manoeuvres is gebleken, dat bijna alle aanvallen met een nadering op zeer lage hoogte beginnen.

Na het passeren van een oriënteringspunt gaan de toestellen naar een aanvalshoogte van 200 tot 1500 m. Het doel wordt dan, afhankelijk van de te gebruiken bewapening, op verschillende manieren aangevallen:

bomaanvallen: na een duikvlucht van 1500 m hoogte onder een hoek van 40 tot 60° het loslaten van de bommenlast op een afstand van 1000 tot 700 meter; of uit een horizontale vlucht op een hoogte van 100 tot 200 m;

lucht-grondraketten: afvuren begint op hoogten van 600 tot 100 m;

boordwapenaanvallen: vuuropening op een afstand van 800 m na een nadering onder een flauwe hoek;

verkenningen: zowel normaal als gewapend, uit te voeren op hoogten tot ongeveer 1000 m. Lager zou het rendement te gering zijn.

3. Nucleaire aanvallen

Bij alle hierboven omschreven aanvalswijzen werd uitgegaan van conventionele middelen. Het is niet bekend hoe de Russen met kernwapens zullen aanvallen. Waarschijnlijk zullen zij hier dezelfde methodes toepassen als in het Westen, zoals bv. „over the shoulder” en „toss-bombing”. Ook hierbij nadering op zeer geringe hoogte om radarontdekking te voorkomen.

4. Snelheid aanvaller

Voor aanvallen op zeer lage en lage hoogte (tot ca. 500 m) zal de snelheid van de aanvallende vliegtuigen meestal subsonisch zijn, maar in ieder geval niet groter dan Mach 1.5. Deze laatste snelheid zal op deze hoogte zeker een grote mate van onnauwkeurigheid geven. Bij de inzet van nucleaire wapens is dit geen groot bezwaar, omdat de uitwerking van het enkele schot zo groot is en een juiste bepaling van het gemiddelde trefpunt geen primaire vereiste is. Dit laatste geldt uiteraard alleen voor bewegende doelen op de grond.

Bij infrastructuurprojecten ligt de figuur anders, maar deze zijn vaak beter met ballistische grond-grondprojectielen aan te vallen. Bij deze laatste wapens en bij aanvallen op grote hoogten kunnen wij snelheden tot Mach 3 verwachten. Dit zijn aanvallen, die door de gebiedsverdediging moeten worden afgeslagen.

Dit zijn de mogelijkheden van dit ogenblik, voor de toekomst kunnen wij waarschijnlijk meer aanvallen bij duisternis en slecht zicht, grotere snelheden en veelvuldig gebruik van „stand-off” bommen verwachten.

C. Wijze waarop luchtverdediging te voeren

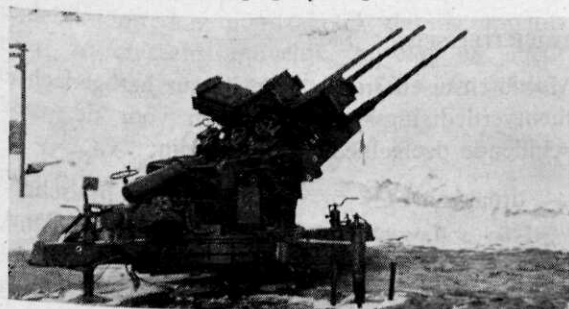
1. Algemeen

Het luchtverdedigingssysteem moet, zowel in de totale nucleaire oorlog, als bij een beperkt conflict bruikbaar zijn. Het uitgangspunt voor dit betoog is de totale nucleaire oorlog, die zich in West-Europa afspeelt. Hoewel iedere voorspelling omtrent het te verwachten verloop een sprong in het duister is, is het toch wel mogelijk om enkele bijzondere kenmerken van dit toekomstige conflict aan te geven.

Deze zijn:

— het optreden van kleine zelfstandige eenhe-

Vierling 30 mm. Hispano Suiza. Indien gemonteerd op onderstel zelfverdediging op brigadeldivisie-niveau

den, bestaande uit verschillende wapens en diensten, in een groot gebied;

— de noodzaak van een zeer mobiel optreden, waarbij concentratie pas op het allerlaatste ogenblik en voor zeer korte tijd aanvaardbaar is;

— een gecentraliseerd optreden zal zeldzaam zijn, omdat de inzet van nucleaire wapens en de daaruit voortkomende vernielingen leiden tot het verbreken van allerlei verbindingen en het gevecht zeer onoverzichtelijk zullen maken.

Wat is nu de invloed van de hierboven aangegeven kenmerken op de uitvoering van de luchtverdediging? Te bezien in combinatie met het te verwachten optreden van de vijand.

2. Zelfverdediging

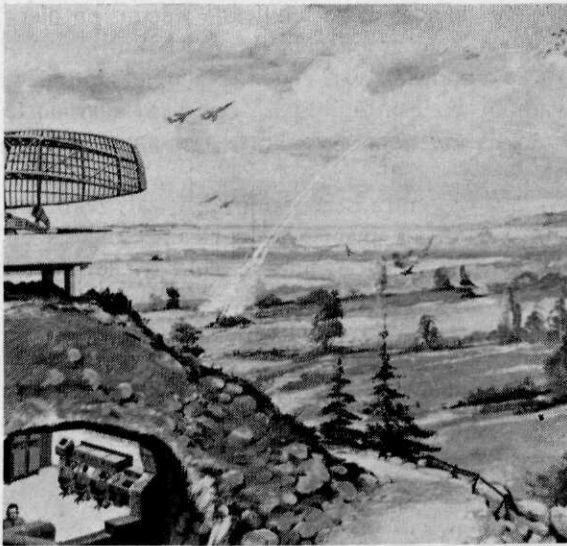
Het gedecentraliseerde optreden van de manoeuvre-eenheden en het verstoren van de verbindingen zal een centraal waarschuwings- en doelopsporingssysteem en een goede gevechtsleiding van de luchtafweer bij de zelfverdediging kunnen bemoeilijken. Om toch tijdig gewaarschuwd te zijn moeten er middelen zijn voor een gedecentraliseerde doelopsporing, eventueel gecombineerd met een bepaalde vorm van voorwaarschuwing.

Daar wij kleine eenheden op een groot gebied zien optreden en er ook geen duidelijke frontlijn is, zal de doelopsporing en ook een eventuele voorwaarschuwing naar alle zijden moeten werken.

De middelen die wij voor de zelfverdediging inzetten, zullen ook zeer goed bij een beperkt conflict zijn te gebruiken. Het is dan niet de atomaire dreiging die deze middelen noodzakelijk maakt, maar het beperkt zijn van het conflict. Dit geeft vaak dezelfde kenmerken. Het betreft hier nl. het optreden, binnen een zeer korte tijd, waar ook ter wereld, waarbij eveneens het accent komt te liggen op mobiliteit en het uitvoeren van gevechtsacties door kleine zelfstandige eenheden.

3. Gebiedsverdediging

Voor de gebiedsverdediging, die in vele gevallen van infrastructuurverbindingen zal kunnen gebruik maken, is een gedecentraliseerde voorwaarschuwing niet zo noodzakelijk. Hier is een

Geïntegreerd systeem voor gebiedsverdediging in statische opstelling

gecentraliseerd systeem mogelijk met een centrale gevechtsleiding.

Dit is des te meer noodzakelijk, omdat wij hier een combinatie met de inzet van luchtstrijdkrachten zullen zien. Het hangt van de te gebruiken opsporingsmiddelen af, of er ook nog een aanvullende waarschuwingsradar, speciaal uitgerust voor laagvliegende doelen, nodig is. Zoals wij hierna zullen uiteenzetten zijn radars, die een groot afstands bereik moeten hebben, ongeschikt voor het ontdekken van laagvliegers.

4. Gevechtsleiding

De totale gevechtsleiding van de luchtverdediging kan door het gedecentraliseerde optreden op een laag bevelsniveau, zoals wij dit bij de zelfbescherming aantreffen, ernstige moeilijkheden geven.

Deze liggen dan voornamelijk op het gebied van de identificatie van de eigen luchtstrijdkrachten. Om de risico's zoveel mogelijk te beperken, is daarom de indeling van IVV-apparatuur op deze lage bevelsniveaus gewenst. Wij dienen verder te onderzoeken of er reservemogelijkheden zijn te ontwikkelen voor het uitwisselen van de gegevens met een centraal punt en voor het contact tussen de zelfverdediging en de gebiedsverdediging.

Digitale technieken bieden goede mogelijkheden voor het automatisch overbrengen van gegevens in een overzichtelijke vorm en binnen zeer korte tijd.

5. Conclusie

De luchtverdediging van een operatiegebied dient zoveel mogelijk en in ieder geval voor de gebiedsverdediging gecentraliseerd te worden uitgevoerd.

Hoewel het gevecht op de grond tot een gedecentraliseerd optreden zal leiden, is het voor de inzet van de eigen luchtstrijdkrachten toch noodzakelijk om naar die technische oplossingen te streven, waarbij ook bij de zelfverdediging een zekere mate van centrale gevechtsleiding is te onderkennen en er zoveel mogelijk een rondomwaarschuwing tegen laagvliegende doelen op alle niveaus mogelijk blijft.

D. De eisen te stellen aan het in te voeren materieel

1. Algemene eisen gebaseerd op eigen en vijandelijke mogelijkheden

De eis die wij in de eerste plaats stellen is, dat wij een systeem moeten hebben, dat op ieder niveau de mogelijkheid geeft om zo goed mogelijk op de juiste tijd en plaats een zodanige dodelijke lading in het doel te brengen, dat dit niet meer aan zijn opdracht kan voldoen. In het nucleaire tijdperk is deze eis nog meer van belang omdat thans één enkel inzetmiddel voldoende is om het geheel van de operaties op de grond ernstig te verstoren.

Wij stelden hierboven „zo goed mogelijk”, omdat het systeem in zijn geheel aan bepaalde basiseisen moet voldoen, die voor deeltaken (zie A) en bevelsniveaus verschillend zijn. Wij kunnen nu eenmaal niet van een draagbaar wapen eisen dat het doelen tot 30 km hoogte met 100% nauwkeurigheid beschiet. Deze basiseisen betreffen:

- mobiliteit;
- betrouwbaarheid;
- eenvoud van bediening;
- onderhoud.

MOBILITEITSEISEN

Mobiliteitseisen in het geheel van het gedachte luchtverdedigingssysteem zouden voor de verschillende deelgebieden kunnen zijn:

— draagbaar te voeren c.q. gemon-
teerd op gepantserd
rupsvoertuig; | — directe zelfbescher-
ming op niveau Com-
pagnie/Bataljon (o.a.
all-arms weapon) |
|---|--|

- systeem gemonteerd op onderstel met gelijke mobiliteit als gepantserd rupsvoertuig
 - getrokken c.q. gedragen vervoer met dezelfde mobiliteit, als overig getrokken vervoer
 - als boven, maar semi-mobiel
 - statisch
- directe zelfbescherming op niveau brigade/divisie
 - object verdediging divisie
 - object verdediging legerkorps
 - gebiedsverdediging legergroepsoperatiegebied
 - gebiedsverdediging gehele NAVO-gebied

OVERIGE BASISSEISEN

Deze gelden des te zwaarder naarmate het niveau van indeling lager is. Wij dienen hier nl. niet te vergeten, dat, willen wij enig resultaat bereiken, wij gebruik zullen moeten maken van elektronische en fijnmechanische apparatuur, die voor het behoud van de nauwkeurigheid die ermee moet worden bereikt, met grote zorg moet zijn aangepast aan de vaak ruwe omstandigheden van het gevecht. De huidige stand van de techniek met zijn miniaturisatie en het gebruik van transistors biedt hier grote mogelijkheden.

BETROUWBAARHEID

De apparatuur zal optimaal bestand moeten zijn tegen elektronische tegenmaatregelen van de vijand. Dit is ongetwijfeld een van de moeilijkste problemen. Dit vooral, daar men, bij de opzet van de anti-storingsmaatregelen aan het begin van de ontwikkeling, rekening dient te houden met de stand van de storingstechniek op het moment van invoeren van het materieel.

Bovendien is het, gezien het te verwachten vijandelijk optreden, noodzakelijk dat de apparatuur, zo enigszins mogelijk, bij dag en nacht en bij iedere weersomstandigheid is te gebruiken.

EENVOUD VAN BEDIENING

Automatisering zal hier in vele gevallen de oplossing zijn. De menselijke reactietijd is met de grote vliegsnelheden te gering.

GEMAK VAN ONDERHOUD

De apparatuur moet ingebouwde testmogelijkheden hebben en herstellingen moeten alleen bestaan uit verwisseling van samenstellende eenheden. Volledige transistorisatie zal het onderhoud zeer vergemakkelijken.

Het nuttig resultaat van ieder luchtverdedigings-systeem is verder de resultante van een aantal factoren, die elkaar onderling beïnvloeden en die verder afhankelijk zijn van de te stellen eisen v.w.b. mobiliteit en betrouwbaarheid, zoals die voor een bepaald bevelsniveau moeten gelden.

Deze factoren zijn:

- opsporend vermogen;
- afstands bereik van het middel;
- trefzekerheid;
- uitwerking van de lading, waarbij de laatste drie factoren bepalend zijn voor het dodelijke vermogen.

2. Opsporend vermogen

De opsporingsradars bij de gebiedsverdediging dienen een groot bereik te hebben, omdat het hier om inzetmiddelen gaat, die vaak een lange inzetijd hebben. (Inzettijd is tijd tussen ontdekken en afschieten doel). Bovendien zal de radar tevens in staat moeten zijn om ballistische projectielen, „stand-off“-bommen en op grote hoogte vliegende toestellen tijdig te ontdekken. De waarschuwing en doelopsporing dient geïntegreerd te zijn met de andere componenten van het totale „airdefence system“. Omdat de mobiliteitseisen hier niet primair zijn en de mogelijkheid tot het aanleggen van infrastructuur-verbindingen aanwezig is, kunnen hier grote opsporingsradars worden toegepast. Wel dienen wij te bedenken dat deze grote radars een beperkt afstands bereik tegen laagvliegende doelen hebben, nl. tot de radarhorizon. Dan zal het in te zetten middel maar een zeer korte waarschuwingstijd krijgen. Een op 100 m hoogte vliegend doel is, in volledig ideaal terrein, zonder voorgelegen dekking, op maximaal een afstand van ca. 40 km te ontdekken. Dit doet de vraag rijzen of het niet noodzakelijk is om in de strook, waarin deze grote radars zijn gelegen, nog speciale radars voor het ontdekken van laagvliegende doelen op te stellen. Maar het blijft een moeilijkheid, dat door de aard van de karakteristieken van een lange-afstandswaarschuwing-

radar geen doelen in de grondecho kunnen worden ontdekt.

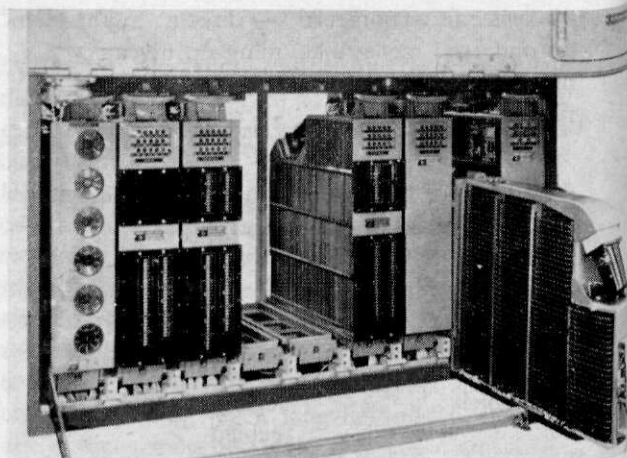
Gaan wij nu over tot de zelfverdediging, dan blijkt uit hoofdstuk B, dat wij hier voornamelijk met laag en zeer laag vliegende doelen hebben te maken.

Het allergrootste probleem is hier het tijdig ontdekken van het doel, opdat de geringe inzetijd van het te gebruiken middel nog kan worden benut. De geringe aanvalshoogten, gecombineerd met de grote snelheden, maken het onmogelijk om te velde met zeer eenvoudige doelopsporingsmiddelen (bv. alleen optisch) op tijd het vuur te openen. Er zal dan tenminste enigerlei vorm van waarschuwing moeten zijn, om de doelopsporing en daarna het vuur enigszins effectief te laten zijn. Slechts extreme eisen van mobiliteit zullen bij de stand van de huidige techniek soms het ontbreken van een waarschuwing wel als enige oplossing moeten doen aanvaarden. Dan zal het vuur hoofdzakelijk een afschrikwekkende werking krijgen. Dit zal in vele gevallen de feitelijke toestand bij het „all-arms“-wapen zijn. Dit „all-arms“-wapen is het afweermiddel, dat op alle bevelsniveaus en bij alle wapens en diensten aanwezig is voor de zelfverdediging en dat niet door specialisten wordt bediend.

3. Verdere doelmatigheid systeem

Is het doel opgespoord, dan zal het afstands bereik van het wapensysteem en het dodelijke vermogen van het (de) in te zetten projectiel (en) voldoende moeten zijn om een „kill“ te bereiken.

De combinatie van de trefkans van het gehele systeem, de uitwerking van de lading en de vuursnelheid geeft de dodelijke dosis. Over dit onderwerp zijn vele publikaties verschenen, die echter nooit exacte gegevens bevatten, maar zich meer aan een vergelijking tussen de verschillende kalibers wagen. Men verwijst wel eens naar bepaalde ervaringscijfers, die dan bv. zouden aangeven, dat voor het vernietigen van vliegtuigen met een totaal gewicht van 1 en 3 t, een dodelijke lading van resp. 200 en 500 g nodig zou zijn. Dit kunnen echter alleen maar vage aanwijzingen zijn. Niet alleen zullen tijdbuizen, nabijheidsbuizen en eventuele besturing van het projectiel een grotere dodelijke uitwerking geven, maar bovendien is de vraag van veel belang of de dodelijke dosis uit één schot moet

Getransistoriseerd rekentoestel van de L 4/5-vuurleidingsinstallatie (foto Hollandse Signaalapparaten)

komen (zoals bij een geleid projectiel) of dat de aard van het wapen, het kaliber en de trefkans een serie van schoten noodzakelijk maakt.

E. Huidige stand van zaken

1. Algemene situatie

De feitelijke situatie van dit moment in West-Europa is zo, dat de gebiedsverdediging van de legergroeps-operatiegebieden en een gedeeltelijke luchtverdediging van het gehele Navo-gebied met geleide projectielen in nauwe samenwerking met de luchtmacht wordt uitgevoerd.

Wanneer wij hierbij aan de uitvoering van de Nike-belt in West-Duitsland denken, dan zien wij hier een statische en dus kwetsbare opstelling, die in zijn huidige uitvoering onvoldoende beveiliging tegen laag vliegende doelen biedt door het beperkte vermogen van zijn opsporingsmiddelen en die daardoor ook zelf onvoldoende is beveiligd tegen luchtaanvallen op lage hoogte. Toevoeging van Hawk-afdelingen, waarover hieronder nader, zal enige verbetering kunnen geven. Het Hawk-projectiel is meer geschikt voor het neerschieten van laag vliegende doelen. Dat het systeem geen mogelijkheden biedt voor de bestrijding van ballistische *lange-afstandprojectielen* valt buiten het kader van deze beschouwing.

Bovendien zijn er voor de zelfverdediging dus voor verdediging tegen doelen, ter hoogte van 3 km, kanonnen, variërende in kaliber van 20 mm tot 57 mm, waarbij de kleinere kalibers het hoogste bereik niet geheel halen.

Deze kanonnen komen voor in enkel- en meeloopsuitvoering, met optische, mechanische en

elektronische vuurleiding en zijn vaak als systeem voorzien van een doelopsporingsmiddel. Wij kunnen momenteel stellen, dat met goede opsparing en met een zeer goede radarvuurleiding de trefkans en de uitwerking van een gedeelte van deze systemen tot 3000 m hoogte aanvaardbaar zijn, zelfs tegen op lage hoogte vliegende, zeer snelle toestellen.

De meeste van deze kanonsystemen zijn mobiel, uitvoeringen van complete wapensystemen op rupsvoertuigen zijn nog niet in het produktiestadium. Constante bescherming van beweeglijk optredende gemechaniseerde formaties is nog niet goed mogelijk, eigenlijk zijn hier alleen maar enkele „all-arms”-wapens ter beschikking.

De grote moeilijkheid is, dat het constructief nog niet mogelijk is om wapens, vuurleiding en doelopsparing op één rupsvoertuig te plaatsen.

2. Vervanging kanon door geleid projectiel.

Voor doelen op middelbare hoogten, tussen de 3 tot 10 km, kunnen wij, gezien de feitelijke situatie, zeggen dat het geleide projectiel betere mogelijkheden biedt dan het kanon.

Boven de 10 km heeft het geleide projectiel geheel nieuwe mogelijkheden gegeven. Het grote projectielgewicht, de lange vluchttijd en vooral de onmogelijkheid om in de baan te corrigeren en de hieruit resulterende geringe trefkans, gaven — zonder revolutionaire wijzigingen — het kanon in

L 4/5-radarvuurleiding (foto Hollandse Signaalapparaten)

zijn orthodoxe vorm geen aanvaardbare kans tegen de op deze hoogten vliegende, zeer snelle doelen.

Wij hebben overal wapens van het type Nike, Thunderbird, Bloodhound e.d. zien verschijnen. Deze hebben voor een groot gedeelte de taken van de zwaardere luchtdoelvuurmonden en de luchtstrijdkrachten overgenomen.

De stand van het technisch kunnen bood hier inderdaad de mogelijkheid van de realisatie van een wapensysteem, dat ook militair aanvaardbaar was.

Maar dit was alleen te bereiken, omdat hier geen stringente eisen t.a.v. de mobiliteit gelden.

Het gaat hier grotendeels om statische en semi-statische middelen voor de gebiedsverdediging. Ook voor de doelen op lage en zeer lage hoogte waren het de militaire wensen voor het kunnen corrigeren in de baan, het vergroten van het afstandsbereik, en de dodelijke lading en, niet te vergeten, de reeds zo vele malen aangevoerde beweeglijkheidseisen, die hier de techniek om vervanging van het kanon door het geleide projectiel vroegen.

Vermeerdering van het projectielgewicht is zeer wenselijk. Dit is bij geleide wapens effectiever te realiseren, omdat men bij een vuurmond altijd in een zwaardere afvuurrichting vervalt, waardoor de mobiliteit minder wordt. Grotere projectielen geven meer mogelijkheden voor sturing en/of doelzoekende apparatuur, dus besturing in de baan, wat de trefzekerheid enorm doet toenemen, speciaal tegen doelen die geen rechte baan volgen. Tevens kan het afstandsbereik en de snelheid worden vergroot.

Verschillende pogingen zijn of worden nog ondernomen om te komen tot realisatie van een geleid grond-luchtprojectiel voor zeer lage en lage hoogten met een hoogtbereik van ongeveer 5 km. Tot dusver zijn er nog geen tastbare resultaten bereikt. Wij noemen hier o.a. de Mauler en de Tigercat. De moeilijkheden, waarop men stuit zijn:

- de moeilijke besturing van geleide projectiel in het eerste gedeelte van zijn baan en bij het naderen van het doel;
- de bezwaren verbonden aan een effectieve doelzoekende buis, die onder alle weersomstandigheden werkt;
- de waarschuwing, de IVV en de gevechtsleiding op laag bevelsniveau;
- de eenvoud van onderhoud, uitvoering en bediening;

Opstelling van 3 stukken 40 mm lang 70 met L 415-radaruurleiding. Objectverdediging op legerkorpsniveau met mobiliteit legervoertuigen (foto Hollandse Signaalapparaten)

— de hoge prijs van de meest „eenvoudige” geleide projectielen.

Omdat de op lage hoogte vliegende doelen steeds grotere snelheden krijgen, wordt het nog moeilijker om binnen korte tijd tot een bruikbare oplossing te komen.

Alleen van de Hawk, in zijn mobiele versie, zou men kunnen zeggen, dat dit wapen enige mogelijkheden biedt, zelfs ook voor de objectverdediging bij de zelfverdediging en dan ook tegen doelen op lage hoogte. Als de opsporingsmogelijkheid voor lage doelen en de inzetijd van het gehele systeem zouden kunnen worden verbeterd, dan zou een indeling op legerkorpsniveau, misschien zelfs op divisieniveau, tot de mogelijkheden behoren.

3. Kansen op snelle realisatie

Zoals wij hierboven hebben gezien is er, voor zover uit niet-geclassificeerde berichten blijkt, nog geen bruikbare realisatie van een geleid wapensysteem tegen laag en zeer laag vliegende doelen. De technische moeilijkheden, zelfs voor systemen met een beperkte mobiliteit, zijn groot en het is niet verwonderlijk, dat men zich weer tot het kanon wil wenden.

Maar ook hier is er nog geen bruikbare realisatie van een mobiel compleet wapensysteem (wapen, uurleiding en doelopsporing); maar naar verwacht zullen de moeilijkheden hier veel geringer zijn; er zijn al verscheidene realisaties met beperkte mobiliteit.

4. Kanonnen voor de zelfverdediging

Er bestaat momenteel een omvangrijk assortiment aan kanonnen en mitrailleurs. Revolutionaire ontwikkelingen zijn niet te verwachten. Wellicht is het Gatling-gun (6-loops 20 mm) het laatste technische snufje te noemen, hoewel wij

hier een zeer oud systeem voor snelvuur hebben zien terugkeren. Wij zullen nu, tot er geleide projectielen zijn gekomen, moeten bepalen wat het meest effectieve wapen is. Gezien de verschillende deeltaken zullen wij aan één wapen niet voldoende hebben. Wij willen voorop stellen, dat bij de lichte luchtdoelvuurmonden (tot 57 mm) de effectieve schootsafstand, ongeveer 3000 m is, dat er echter tot 5000 m nog enige uitwerking is te verwachten. Er zijn op dit gebied uitgebreide studies gedaan om een keuze te kunnen doen uit de beschikbare wapens in de kalibers van 20 mm tot 57 mm. Het blijkt hieruit wel, dat het zeer moeilijk is om het juiste wapen te bepalen. Welk wapen men uiteindelijk wil kiezen, hangt verder geheel af van de te stellen mobiliteitseisen.

5. Radaruurleiding voor zelfverdedigingsysteem

Bij voldoende voorwaarschuwing bestaat tot afstanden van ongeveer 1200 m enige kans om met optische richtmiddelen een doel neer te schieten, wanneer wij een kanon als inzetmiddel gebruiken. Boven die afstand zal een bepaalde vorm van radaruurleiding noodzakelijk zijn en deze zal, gezien het voorafgaande, aan de onderstaande eisen moeten voldoen.

— De nauwkeurigheid van de radaruurleiding, gecombineerd met die van de kanonnen, moet tegen de meest voorkomende doelen een zo groot mogelijke afschietkans geven.

— De uurleiding zal zeer snel moeten werken.

— De radaruurleiding zal zo mogelijk een eigen opsporend vermogen tegen laagvliegende doelen moeten hebben, om het doel zonder hulp van een hoger echelon tijdig te ontdekken.

— Zowel bij dag als bij nacht en bij slecht zicht kunnen werken.

— Zoveel mogelijk automatisch zijn.

- Bestand zijn tegen ECM.
- Zo mogelijk voor verscheidene inzetmiddelen van verschillende uitvoering zijn te gebruiken, zij het na eenvoudige wijziging.

In hoeverre t.a.v. de bovenstaande eisen het maximum is te halen, hangt grotendeels af van de eisen t.a.v. de mobiliteit en natuurlijk ook van de mogelijkheden van de techniek.

Nauwkeurigheid en snelheid zijn nodig, omdat bij het kanon, in tegenstelling tot het geleide projectiel, na het afgaan van het schot geen wijziging in de projectielbaan meer mogelijk is. De rekenaar is voor de berekening van het juiste trefpunt uitgegaan van een doel, dat gedurende een korte tijd in dezelfde richting en met dezelfde snelheid blijft doorgaan. Soms is het zelfs mogelijk om met de toenemende snelheid bij een duikaanval rekening te houden.

Vliegt het doel geen rechtlijnige koers, dan zal het geleide projectiel altijd een betere kans maken. Dit als het kan worden geleid en zoals wij hebben gezien is dit op dit moment technisch op korte afstanden en lage hoogten nog niet mogelijk. Wij moeten ook bedenken, dat het inzetmiddel voor het afwerpen van zijn dodelijke lading vaak gedurende korte tijd een bepaalde baan zal moeten vliegen, omdat bij de huidige grote snelheden met een bepaalde vuurleiding gewerkt moet worden (Bombing computer).

Het eigen opsporend vermogen heeft voordelen bij het gedecentraliseerde optreden, en bij een beperkt conflict. De huidige navigatiemiddelen maken het voor de vijand mogelijk onder alle weersomstandigheden op te treden. Wij constateerden al eerder de noodzaak tot automatisering. Bij de grote snelheden schiet het menselijk reactievermogen te kort.

Digitale uitvoering van de vuurleiding zal het overschakelen van het ene vuurmondtype op een andere en ook de overgang van kanonnen op geleide projectielen eenvoudiger doen zijn, omdat slechts enkele nieuwe programma's behoeven te worden vervaardigd.

6. Conclusie

Het geleide projectiel zal er vóór 1970 niet in slagen om het kanon geheel bij de luchtverdediging te vervangen. Dit is alleen mogelijk en is ook reeds gebeurd voor de middelen voor de gebiedsverdediging en wellicht voor een gedeel-

te van de middelen voor de objectverdediging. Het is dus noodzakelijk om op korte termijn te beschikken over interimwapens van het type kanon in een wapensysteem voor de directe zelfbescherming en voor de objectverdediging, die zoveel mogelijk beantwoorden aan de eisen van het moderne gevecht, omdat er anders een gevaarlijk vacuum in de verdediging zal zijn.

Voor de Amerikanen en de Britten zal de bovenaangegeven conclusie grote moeilijkheden geven, omdat men daar grote verwachtingen van het geleide projectiel voor deze zaken had en dit eigenlijk als enige mogelijkheid zag. De enthousiaste berichten uit de V.S. hebben in de afgelopen 10 jaar steeds doen veronderstellen, dat zulke wapens binnen afzienbare tijd ter beschikking zouden kunnen komen. Dit werd, zoals nu uit persberichten blijkt, niet gerealiseerd, wat een grote vertraging in de voorziening van luchtdoelmiddelen in de Westeuropese landen heeft gegeven en o.a. de ontwikkeling van kanonsystemen ernstig heeft vertraagd.

Het is merkwaardig, dat de marines in de NAVO reeds enkele jaren geleden tot dezelfde conclusie zijn gekomen en op alle daarvoor in aanmerking komende scheepstypen het kanon weer een rol toebedelen. Dit gaat zelfs zover, dat schepen waarvoor de kanonnen door geleide projectielen waren vervangen, daarnaast een kanonbewapening terugkregen. Wij willen hierbij uiteraard wel stellen, dat de omstandigheden bij het gevecht ter zee verschillen met die bij het gevecht op de grond.

F. Aanbevolen systeem

In tabel 1 geven wij een overzicht van het door ons gedachte systeem voor de luchtverdediging. Hierin zijn zowel de huidige als de toekomstige middelen opgenomen; bestaande systemen naast nog te realiseren componenten.

Een zeer belangrijk criterium is verder, dat het te kiezen systeem, dat nu nog met kanonnen wordt ingezet, zonder wijzigingen van grote omvang kan worden gebruikt, zodra de technische ontwikkelingen geleide projectielen mogelijk maken. Maar dan middelen, die bruikbaar zijn tegen laagvliegende doelen. Omdat dit moment nog niet is bereikt, moet vooralsnog op kanonnen worden teruggevalen, zoals in de tabel is aangegeven.

Na al hetgeen wij tot dusver hebben betoogd behoeft dit overzicht weinig toelichting. Wij wil-

TABEL 1
Wapensysteem luchtverdediging

Deeltaak	Zelfverdediging					Objectverdediging	Gebiedsverdediging		
	Directe zelfbescherming								
Niveau indeling	All-arms weapon	Compagnie/Bataljon		Brigade/Divisie		Divisie	Legerkorps	Legergroep	NAVO-gebied
Tijdstip realisatie		voor 1970	na 1970	voor 1970	na 1970				
Wapen	1 x 12,7 mm 4 x 12,7 mm 1 x 20 mm	20 mm	zeer licht geleid projectiel ¹	2 x 30 2 x 35 4 x 30 6 x 20 ⁵	licht geleid projectiel ²	a. 40L70 b. (licht) geleid proj. ^{2,3}	a. 40L70 b. (licht) proj. ³	a. Nike b. Hawk	
Mobiliteit (zie D-1)	draagbaar	op rupsvoertuig monteren	- draagbaar - op rupsvoertuig monteren	op het zelfde onderstel als gepantserd rupsvoertuig		mobiel als wielvoertuig	semi-mobiel	statisch	
Doelopsporings-systeem	niet aanwezig	optisch met voorwaarschuwing		eenvoudige opsporing met voorwaarschuwing	eigen opsporingsradar		centrale doelopsparing en gevechtsleiding		
Afstandmeting	optisch	eenvoudige radar c.q. laser afstandmeting		radarvuurleiding ⁴					
Maximale trefafstand	600 800 m	1200 m	1500 2000 m	3000 m	5000	a. 5000- b. 5000- 25000 m	a. 5000 b. 25000 m	a. 50000 m b. 25000 m	

¹ Projectiel type Red Eye

³ Hawk in verbeterde mobiele versie

⁵ Gatling-gun

² Systeem type Mauler

⁴ Voor geleide projectielen eventueel doelzoekende buis of radiografische besturing

len wel stellen, dat de grootste moeilijkheid bij de realisatie zal zijn, te voldoen aan de te stellen mobiliteitseisen.

Maar wij moeten hier wel naar een oplossing zoeken. Het is onaanvaardbaar, dat er momenteel geen middelen bestaan voor de afdoende bescherming van de gemechaniseerde eenheden, anders dan enkele all-arms weapons.

De datum 1970 dient als een richtdatum te worden beschouwd.

Conclusie

1. De grootste bedreiging uit de lucht voor het optreden van de grondstrijdkrachten wordt gevormd door een zeer laag en laag vliegende toestellen.

2. De huidige middelen voor gebiedsverdediging in West-Duitsland en de inzet van 40 1 70 met radarvuurleiding voor objectverdediging zullen niet kunnen verhinderen, dat de beweeglijke eenheden te velde zullen worden aangevallen door de onder 1 aangegeven toestellen.

3. Bij deze eenheden ontbreken thans afdoende middelen. Er is alleen een „all-arms weapon” met weinig uitwerking. De zwaardere onder 2 genoemde middelen kunnen door een onvoldoende

de beweeglijkheid hier geen afdoend antwoord geven.

4. De ontwikkeling van het geleide projectiel is nog niet zo ver, dat dit wapen hiervoor *op korte termijn* kan worden gebruikt.

5. Het is dus noodzakelijk om met spoed middelen in gebruik te nemen voor directe zelfbescherming, gebaseerd op het kanon als wapen.

6. Bij de invoering van deze middelen dient — indien de tijd dit toelaat — rekening te worden gehouden met extreme tactische eisen en met het gedecentraliseerde optreden in een toekomstige oorlog, wat zal moeten leiden tot de ontwikkeling van zoveel mogelijk autonome mobiele systemen.

7. Daar waar de mobiliteitseisen op laag bevelsniveau een goede doelopsparing en vuurleiding niet mogelijk maken, zullen nieuwe middelen voor voorwaarschuwing, gecombineerd met een eenvoudiger vuurleiding, moeten worden ingevoerd, teneinde toch een tijdig ontdekken mogelijk te maken.

8. Voor het gehele systeem, dus zowel de zelfverdediging als de gebiedsverdediging geldt, dat moet worden gestreefd naar: automatisering, het gebruik van zoveel mogelijk standaardcomponenten en een flexibiliteit tussen te gebruiken vuurleiding en wapens.

Streng arrest en tuchthandhaving

door mr. S. VAN DER PLOEG, Major van de Militair-Juridische Dienst

De laatste tijd wordt onze aandacht weer gevestigd op het streng arrest als krijgstuchtelijke straf. Eén van onze vooraanstaande militaire psychiaters heeft zich in redevoeringen en in de pers tegen deze straf verklaard. Het komt mij voor dat wij verplicht zijn eerst goed naar deze psychiater te luisteren en dat wij daarna moeten gaan denken.

Ook zal het nodig zijn met elkaar te spreken.

Waar gaat het nu om?

Er klinkt een stem, die waarschuwt tegen het opleggen van de krijgstuchtelijke straf van streng arrest.

Zoals iedereen weet kan iedere tot straffen bevoegde meerdere een onder zijn bevelen gestelde militair wegens het plegen van een krijgstuchtelijk vergrijp de straf van streng arrest opleggen. Het maximum aantal dagen is 14.

Behalve deze straf kent de wet onder meer nog de straf van licht arrest en verzaamd arrest. De straf van streng arrest wordt voor mindere militairen en onderofficieren ondergaan in een cel. Het streng arrest is dus een celstraf.

Duidelijk is dat een celstraf voor ernstige vergrijpen behoort te gelden.

Om te weten wat een *ernstig* krijgstuchtelijk vergrijp is, moeten wij eerst weten wat een krijgstuchtelijk vergrijp is.

De wet zegt: ieder feit (niet in enige strafwet omschreven), dat onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde.

Dat betekent dus dat iedere tot straffen bevoegde meerdere, die een feit ter beoordeling krijgt voorgelegd, in de eerste plaats moet nagaan of dit feit als strafbaar feit in enige strafwet staat vermeld. Zo ja, dan is in beginsel slechts de rechter (de krijgsraad) bevoegd dit feit te behandelen. Zo neen, dan moet deze commandant bezien of het feit in strijd is met de militaire tucht en orde. Is dit het geval, dan kan hij terzake een krijgstuchtelijke straf opleggen. Van talloze factoren hangt het af of en zo ja welke straf hij zal gebruiken.

Het staat vast dat de straf van streng arrest, in verhouding tot die van verzaamd en licht arrest het minst wordt opgelegd.

Onze commandanten begrijpen dus dat de celstraf slechts gebezigd behoort te worden bij ernstige krijgstuchtelijke vergrijpen.

Uit een statistiek, die door mij gedurende één jaar werd bijgehouden bij de 4e divisie, blijkt dat bij een sterkte van omstreeks 10.000 man gedurende een willekeurige maand 423 man werden gestraft met totaal 2193 dagen licht arrest, 171 man met totaal 959 dagen verzaamd arrest en 56 man met totaal 412 dagen streng arrest.

Ik lees uit deze getallen, dat onze commandanten zich dus terdege bewust zijn dat de celstraf zo maar niet voor ieder krijgstuchtelijk vergrijp toepasselijk is. Daarbij dient nog te worden opgemerkt, dat behalve de ernst van het feit ook nog de persoon des daders van belang is vóór tot het opleggen van een celstraf wordt overgegaan. De wet schrijft de commandant voor bij de bepaling van de soort en van de mate van de krijgstuchtelijke straf rechtvaardigheid naast gestrengheid te betrachten en bovendien zowel de omstandigheden waaronder het vergrijp is begaan als *de persoonlijkheid* en het *doorgaand gedrag van de dader* in aanmerking te nemen.

Iedere krijgstuchtelijke straf die is opgelegd moet worden gemeld aan de naasthogere met volledige strafbevoegdheid beklede meerdere (de „korpscommandant”).

Iedere celstraf wordt dus door een hogere en meer ervaren commandant gecontroleerd. Deze korpscommandant heeft de bevoegdheid in te grijpen. Hij kan de straf handhaven, teniet doen of wijzigen.

Behalve deze controle geeft de wet aan de gestrafte nog het beklagrecht. Het Hoog Militair Gerechtshof tenslotte kan worden geroepen in tweede en laatste instantie over de opgelegde straf te oordelen.

Wij zien dus dat onze commandanten grote bevoegdheden in handen zijn gelegd, maar anderzijds, dat belangrijke waarborgen zijn geschapen ter voorkoming en tegengaan van onrecht, willekeur en menselijke fouten.

Toch blijft er de noodkreet van onze vooraanstaande militaire psychiater! Ik zou willen beginnen om aan te nemen wat deze deskundige zegt: de celstraf is naar moderne inzichten in het algemeen gesproken, zeker voor jonge mensen, die geen van allen als misdadiger zijn te betitelen, een onjuiste straf. De eenzaamheid werkt niet verbeterend.

Moeten wij nu daarvan schrikken? Zijn wij erdoor geschokt? Voelen wij ons bedreigd? Zijn wij bang dat wij bij afschaffing van het streng arrest als straf, niet meer in staat zijn de zo noodzakelijke tucht te handhaven? Of trapt deze te goeder naam en faam bekend staande deskundige eigenlijk voor ons een open deur in. Heeft niet ieder van ons, die wel eens een gestrafte in zijn cel heeft bezocht, hetzelfde gedacht als deze deskundige hardop zegt? Onze aalmoezeniers en dominees zullen op dit punt ook de nodige ervaring hebben.

Is het niet zo, dat wij in de routine van alle dag, hoe oprecht en gewetensvol wij ook tewerk gaan, ons toch té vertrouwd hebben gemaakt met de aan ons gegeven bevoegdheden, zodat wij nog té weinig ons telkens afvragen of dat streng arrest, die celstraf, eigenlijk wel passend is voor het gepleegde feit en de te bestraffen militair?

Zouden wij werkelijk geen kans zien onze opdracht te vervullen zonder te kunnen grijpen naar het streng arrest?

Laten wij ieder zelf hierop het antwoord geven. Ik geloof dat iedere commandant die meent een goed commandant te zijn, zal antwoorden dat hij het zonder deze celstraf af kan.

Nu zou, als dit zo vast staat, het zonder meer duidelijk zijn, dat dan zo spoedig mogelijk moet worden overgegaan tot indiening van een wetsvoorstel in deze richting.

Maar zoals zo vaak het geval is, de zaak ligt nu ook weer niet zo eenvoudig als het lijkt.

De wet geeft onze commandanten nog meer bevoegdheden.

Er zijn talloze feiten, die, ook al zijn zij in enige strafwet omschreven (dus strafbare feiten, die eigenlijk door de krijgsraad moeten worden behandeld), door de commandanten mogen worden afgehandeld als ware het krijgstuchtelijke vergrijpen. Mits van lichte aard, mogen derhalve — om enkele voorbeelden te noemen — diefstal, mishandeling, belediging van een meerdere enz., krijgstuchtelijk worden afgedaan.

Hoewel ook hierop weer een controle bestaat, kan de commandant deze feiten toch zelf afdoen. Pas achteraf hoort hij of wordt ingestemd met deze afdoening. Het is de Commanderende Generaal, na ingewonnen advies van de Auditeur Militair, die beslist of kan worden volstaan met de krijgstuchtelijke afdoening óf dat toch nog een verwijzing naar de krijgsraad zal plaatsvinden. Vele commandanten houden met deze mogelijkheid rekening. Indien zij van mening zijn dat een krijgstuchtelijke straf de juiste oplossing is wordt meermalen gegrepen naar het streng

arrest. En met een zeer wel gemeende bedoeling: een zo groot mogelijke zekerheid te hebben dat er géén verwijzing naar de krijgsraad zal volgen. Deze commandanten doen dit weloverwogen. Een veroordeling door de krijgsraad betekent vaak een zwaardere straf én altijd een strafblad. Een strafblad dat de militair, ook als hij weer burger is, blijft volgen. En hij die een strafblad heeft, is een getekende! Emigratie bijvoorbeeld is dan vaak uitgesloten.

Is de man het waard en is het feit van dien aard dat het zich voor krijgstuchtelijke afdoening leent, dan „helpen” vele commandanten hun ondergeschikten met het opleggen van een straf, die in voorkomend geval, vanwege de ernst van het gepleegde feit, streng arrest zal zijn.

En de praktijk wijst uit dat de Commanderende Generaal geneigd is in deze gevallen veelal in te stemmen met deze krijgstuchtelijke afdoening.

Ik wil in dit verband nog erop wijzen, dat binnen afzienbare tijd de gewijzigde militaire wetten zullen worden ingevoerd. Een van deze wetten, de Wet op de krijgstucht, is zodanig gewijzigd, dat *alle* strafbare feiten in beginsel krijgstuchtelijk zullen kunnen worden afgedaan.

Wij hebben dus gezien, dat het streng arrest in vele, althans in een aantal, gevallen wordt opgelegd van gepleegde *strafbare feiten*.

In alle andere gevallen wordt dus het streng arrest opgelegd terzake van gewone krijgstuchtelijke vergrijpen, die echter uiteraard wel van ernstige aard moeten zijn.

Weer stel ik nu de vraag, hebben wij de celstraf werkelijk nodig voor de behandeling van deze *gewone* krijgstuchtelijke vergrijpen? Zou het niet eens in alle ernst te proberen zijn om — zónder wetswijziging — voor de gewone (eigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijpen de celstraf af te schaffen en deze straf alléén te reserveren voor de daarvoor in aanmerking komende militairen die strafbare feiten hebben gepleegd en welke feiten voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking komen. En zo een commandant tóch van mening is voor een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp te moeten grijpen naar de celstraf, zou hij in ieder geval zich daarop moeten beraden. Het zal geen kwaad kunnen in voorkomend geval de gerapporteerde militair na het rapport weg te zenden en in rust en eenzaamheid de te nemen beslissing te overdenken. Dat behoeft *nooit* een teken van zwakte te zijn. Het is een gebiedende eis van rechtvaardigheid. En onze korpscommandanten die de straffen moeten controleren zouden wellicht bij de opgelegde streng-arreststraffen het als

hun taak kunnen zien juist deze straffen terdege te beschouwen.

Tenslotte nog iets over de met streng arrest gestrafte zelf.

Op het moment van het schrijven van dit artikel staat voorgeschreven, dat de commandant, indien een militair langer dan 48 uur in een cel moet verblijven, ervoor moet zorgdragen dat de officier-arts hiervan in kennis wordt gesteld.

Geen commandant zal enig verwijt treffen indien hij de officier-arts, zodra hij een van zijn onder-

geschikten met streng arrest heeft gestraft, hiervan in kennis stelt en verzoekt de gestrafte zo spoedig mogelijk in zijn cel te bezoeken.

En de commandant zélf zal het bezoek aan de cel ook niet mogen schuwen!

Wat staat ons dus te doen?

Nadenken over de zin van de celstraf, vooral als wij worden geroepen om te straffen. En bovendien zullen wij moeten zoeken naar wegen om tegemoet te komen aan de oprechte en gerechtvaardigde bezwaren, die worden geuit over deze streng-arreststraf, waarmee wij zo vertrouwd zijn.

Aanwijzingen voor medewerkers

Wij verzoeken U om Uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van tenminste 3 cm, met dubbele spatie en voorzien van Uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze tussen die tekst moeten worden opgenomen.

Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oostindische inkt en op teken- of calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden

getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog tenminste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot ten hoogste 15 cm breedte.

TOEVOEGING VAN SCHETSEN EN AFBEELDINGEN, RESPECTIEVELIJK FOTO'S, VERHOOGT DE AANTREKKELIJKHEID VAN UW ARTIKEL EN TEN ZEERSTE, VOORAL INDIEN ZIJ ORIGINEEL ZIJN.

Het Westduitse verkenningsbataljon in een verkennende taak

door C. DEKKER, Ritmeester der Huzaren

Om een beeld te krijgen van de wijze van optreden van een Duits verkenningsbataljon bij de uitvoering van een verkennende opdracht, is het noodzakelijk een globaal inzicht te hebben in de organisatie van deze eenheid, waarbij speciaal die onderdelen dienen te worden genoemd, die in organisatie verschillen van het Nederlandse verkenningsbataljon. Afb. 1 geeft een organisatieschema van een „Panzer Aufklärungs Bataillon”, zoals dat is ingedeeld bij de divisie. De voor dit betoog van belang zijnde onderdelen zijn dik omlijnd weergegeven en zullen van een nader commentaar worden voorzien.

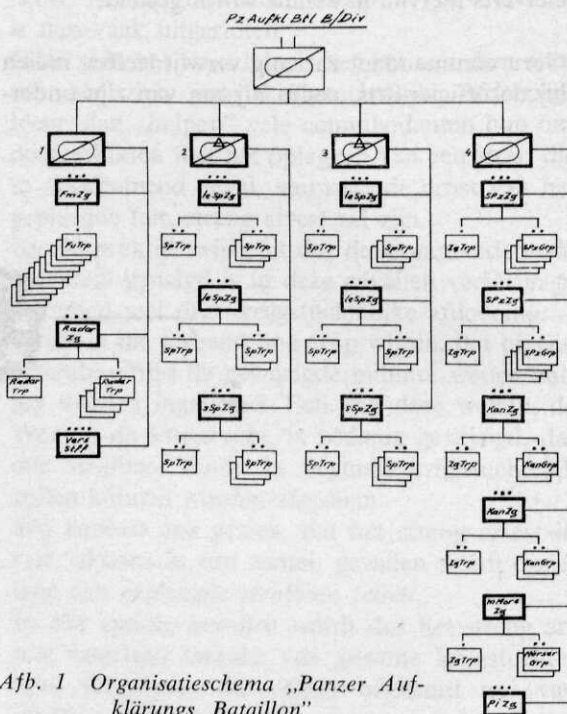
Het eerste eskadron is het Staf en Verzorgings-eskadron met:

- een verbindingspeloton (Fm/Zg) onder direct bevel van de verbindingsofficier, bestaande uit 10 Hotchkiss volrups voertuigen, uitgerust met een AM-radiotoestel en elk in staat om over grotere afstanden een verbindingsnet te openen;
- een radarpeloton (Radar Zg) dat ten tijde dat dit artikel werd geschreven nog in een experimenteel stadium verkeerde en nog niet bij de bataljons was ingedeeld;
- een verzorgingspeloton waarvan een gedeelte van de transportgroep is uitgerust met volrups gepantserde voertuigen, die in staat zijn om onder gevechtsumstandigheden de bevoorrading uit te voeren.

Het tweede en derde eskadron zijn qua organisatie identieke verkenningseskadrons, elk o.m. bestaande uit drie verkenningspelotons, nl. twee „leichte Spähzüge” (LeSpZg) en één „schwerer Spähzug” (SSpZg). Een LeSpZg bestaat uit 3 c.q. 4 „leichte Spähtrupps” (zie afb. 2). Een „schwerer Spähzug” bestaat uit 4 „schwere Spähtrupps” (zie afb. 3).

Het vierde eskadron, de „schwere Kompanie” is enigszins te vergelijken met het vroegere ondersteuningseskadron van ons verkenningsbataljon. Het bestaat uit de volgende pelotons:

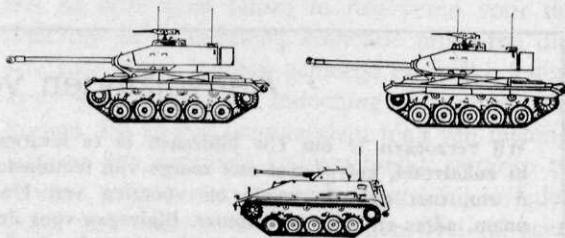
- twee tirailleurlpelotons uitgerust met M31;

Afb. 1 Organisatieschema „Panzer Aufklärungs Bataillon”

Afb. 2 Twee maal een Hotchkiss (Schützenpanzer kurz), de eerste treedt op als verkenningsvoertuig en de tweede is het verbindingsvoertuig, daartoe uitgerust met een AM-radiotoestel

Afb. 3 Twee M41's („Walker Bulldog”) en weer een Hotchkiss met AM-radioverbinding; de Spähtrupps, zowel de zware als de lichte, worden in staat geacht over grotere afstanden zelfstandig verkenningen uit te voeren

- twee tankpelotons à 5 tanks (M41);
- een mortierpeloton met 5 mortieren van 81 mm ingebouwd in Hotchkiss Schützenpanzer;
- een pionierpeloton.

Het Aufklärungsbatallion beschikt dus over de volgende eenheden, die in het kader van deze beschouwing over het optreden bij een verkenningso opdracht door de bataljonscommandant kunnen worden ingezet:

14 leichte Spähtrupps;

8 schwere Spähtrupps;

het verbindingspeloton;

het ondersteuningseskadron.

Wanneer de bataljonscommandant opdracht krijgt verkenningen uit te voeren voor het vak van de divisie, dan zijn er twee factoren die hij bij de uitvoering van zijn opdracht voortdurend voor ogen zal houden:

1. vijandelijke bewegingen dienen reeds op grote afstand voor de voorste eenheden van de divisie te worden waargenomen;
2. eventuele vijandmeldingen dienen zeer snel te worden doorgegeven naar de divisie.

Deze twee eisen moeten aan moderne verkenningen worden gesteld teneinde de divisiecommandant voldoende tijd en ruimte te geven zijn eenheden in te zetten. In tweede instantie zal de vijand ook meer in de diepte moeten worden verkend.

Deze overwegingen liggen aan de organisatie, zoals die hierboven is beschreven, ten grondslag. Tactisch gesproken valt bij de verkenningsopdracht voor de beide verkenningseskadrons het begrip eskadron weg en men kan eerder spreken van een pool van „leichte” en „schwere Spähtrupps” waaruit de bataljonscommandant kan putten. Hij zendt een golf van Spähtrupps uit over de gehele breedte van het vak over de belangrijkste opmarswegen. Deze Spähtrupps hebben de opdracht zo snel mogelijk langs de hun opgegeven route verkennend voorwaarts te gaan en contact te maken met de vijand. Het aantal en de soort van de in te zetten Spähtrupps is afhankelijk van de factoren terrein en vijand. In principe zal gebruik worden gemaakt van „leichte Spähtrupps” die door hun beweeglijkheid en snelheid in staat zijn om de verkenning snel over een grotere afstand in te zetten.

Zodra Spähtrupps worden uitgezonden, worden verbindingsnetten geformeerd door de verbindingsvoertuigen van het verbindingspeloton. Elk verbindingsvoertuig (station) wordt het controlestation van een net met eigen frequentie, waarop drie à vier Spähtrupps zijn aangesloten. De voertuigen van het verbindingspeloton bevinden zich bij de commandoposten en zijn d.m.v. telefoon-

lijnen verbonden met het voertuig van de S3, een 5-tons truck waarin op een overzichtskaart de bewegingen van de Spähtrupps worden gevolgd en geleid. Doordat zowel de voertuigen van het verbindingspeloton als de verbindingsvoertuigen van de Spähtrupps alle zijn uitgerust met een AM-radiotoestel en bovendien in principe de berichtenwisseling d.m.v. radiotelegrafie plaatsvindt is het mogelijk om de verkenningen over grote afstand uit te voeren terwijl een goede verbinding blijft bestaan. Wanneer bepaalde Spähtrupps bij de uitvoering van hun opdracht „uit de verbinding dreigen te lopen” dan zal een tussenstation worden ingezet waarvoor uit het verbindingspeloton kan worden geput. De verbindingsofficier is verantwoordelijk voor het organiseren van het verbindingsnet, waarvan het schema voortdurend aan veranderingen onderhevig is.

De bataljonscommandant kan een tweede verkenningsgolf uitzenden om de verkenning, ingezet door de eerste golf, te verdichten in die terreingedeelten, waar het naar aanleiding van kaartstudie en berichten noodzakelijk is een grondiger verkenning uit te voeren.

Indien door deze verkenningsgolven contact met vijand wordt gemeld kan deze melding rechtstreeks via de bataljonscommandant aan de divisiecommandant worden doorgezonden. Teneinde nadere gegevens te verkrijgen zal de bataljonscommandant naar die punten waar vijand wordt gemeld een derde golf Spähtrupps uitzenden teneinde een „Schwerpunkt” in de vijandelijke bewegingen te kunnen vaststellen. Deze derde golf van verkenningen zal vooral trachten in de diepte te opereren en zal veelal gedwongen zijn de verkenningen agressief uit te voeren. Een „lichter Spähtrupp” doch ook een „schwerer Spähtrupp” zijn voor deze verkenning in de diepte, die zich in door de vijand bezet gebied afspeelt, ongeschikt. Hiervoor zullen versterkte Spähtrupps worden samengesteld, die onder commando van een officier (bv. de eskadronscommandant van het tweede of derde eskadron) worden gesteld. De samenstelling van zulk een versterkte Spähtrupp is weer geheel afhankelijk van factoren als terrein, vijand, en het nog ter beschikking staande aantal middelen. Een veel voorkomende samenstelling van een versterkte Spähtrupp is een zware Spähtrupp, versterkt met één of meer tirailleurgroepen en een pioniergroep of mortiergroep uit het vierde eskadron.

Slotbeschouwing

Het optreden van het verkenningsbataljon zoals hierboven omschreven, biedt de volgende grote voordelen:

- doordat de verkenningseenheden centraal worden geleid kan economisch gebruik worden gemaakt van de ter beschikking staande middelen. Door het in eerste instantie aanhouden van een grote reserve kan immers de verkenning in een later stadium, op die plaatsen waar door de eerste golf vijand wordt gemeld, de verkenning worden verdicht en in de diepte worden voortgezet;
- door het in eerste instantie inzetten van kleine snelle Spähtrupps is het mogelijk om de verkenning snel over een grote afstand uit te voeren;
- door de centrale commandovoering kunnen berichten snel worden doorgezonden zonder onnodig tijd te verliezen aan tussenfasen;
- door de flexibele organisatie kunnen teams worden samengesteld naar aanleiding van de ontstane situatie;

— de „schwere Kompanie” vormt een krachtige reserve in de hand van de bataljonscommandant, waarmee hij in staat is lichte vijandelijke weerstanden te doorbreken wanneer dit nodig is om zijn verkennende taak uit te voeren.

Deze vorm van optreden vereist een grote mate van geoefendheid. Grote verantwoordelijkheid berust bij de „Spähtrupp”-commandant (meestal een wachtmeester) die met zijn zelfstandig optredende eenheid beslissingen neemt die bij ons veelal door commandanten van een verkenningspeloton worden genomen. Het succes van dit optreden tenslotte staat of valt met het functioneren van de verbindingen. Hoge eisen dienen te worden gesteld aan de verbindingsopleiding waarbij elke radiotelegrafist (38 AM-toestellen in het bat) in netten van wisselende samenstelling moet kunnen optreden. De verbindingsofficier moet in elke situatie een aan de inzet van het bataljon aangepast verbindingsschema produceren en ten uitvoer brengen. Een en ander is slechts na veelvuldige bataljonsoefeningen te verwezenlijken.

BETALING ABONNEMENT 4e KWARTAAL

Tot 7 oktober a.s. bestaat gelegenheid het abonnement voor het 4e kwartaal 1964 à f 4,50 te voldoen per postwissel of door storting/overschrijving op postrekening Nr 4 47 15 ten name van Moormans Periodieke Pers N.V. met vermelding: „abonnement De Militaire Spectator, 4e kwartaal 1964”.

Wie na 7 oktober gireert is f 0,40 incassokosten verschuldigd, daar dan de kwitanties in omloop zijn.

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
ZWARTEWEG 1, DEN HAAG

Functiekennis als grondslag voor de beoordeling

door L. SCHUITMAKER, Kapitein der Artillerie

Inleiding

Jaarlijks worden vrijwel alle beroepsmilitairen van de Koninklijke Landmacht beoordeeld tegen de achtergrond van de functie en de rang die zij bekleden. Wordt de rang bepaald door de plaats op de hiërarchieke ladder (en als zodanig ligt hij zonder meer vast), de functie is in grote mate afhankelijk van de situatie, waarin de werkzaamheden worden uitgeoefend. Hoewel de functiebenaming, zoals deze in de organisatietabellen voorkomt, reeds een globale informatie geeft over de inhoud van de functie is deze inhoud hierdoor nog niet in zijn totaliteit gegeven.

In vele beoordelingssystemen is het voorgeschreven dat de beoordelaar (of de beoordelaars) — voor een groot deel van het niet-militaire overheidspersoneel, alsmede in vele grote particuliere bedrijven, geschiedt het beoordelen door de 1e en 2e beoordelaar gezamenlijk, in tegenwoordigheid van een beoordelingsdeskundige — alvorens tot het eigenlijke beoordelen over te gaan zich beraadt over de feitelijke inhoud van de functie. Indien niet over een recente functiebeschrijving wordt beschikt, waarnaar kan worden verwezen, dient op de voorzijde van het beoordelingsformulier een korte functiebeschrijving te worden opgenomen.

Hoewel het vorenstaande bij de militaire beoordelingssystemen niet wordt vereist, meen ik, dat zonder goede functiebeschrijving steeds de neiging aanwezig is de man niet primair als vervuller van een bepaalde functie te beoordelen, maar meer in het algemeen, waardoor men in wezen geen functie, doch een soort persoonsbeoordeling produceert.

Ik heb in dit artikel als illustratie-materiaal steeds onderofficiersfuncties gebruikt, en ook de gezichtspunten van de beoordelingslijst kader landmacht genomen. Dit betekent echter niet, dat bij het beoordelen van officieren andere regels zouden gelden.

De functie

Uit de vele definities, die bestaan van het begrip „functie”, zoals dit in de organisatie van de

arbeid wordt gebruikt, heb ik de onderstaande gekozen:

Een functie is een min of meer afgerond geheel van taken, dat in het kader van de arbeidsverdeling in een organisatie aan een individu wordt opgedragen.

Het is zeer goed mogelijk, dat in het kader van de arbeidsverdeling aan dezelfde persoon meer dan één functie wordt opgedragen. Ik denk hier aan de functies voortvloeiende uit wacht- en weekdiensten, die met een, veelal duidelijke, opschorting van de normale functie worden verricht, maar ook aan zg. nevenfuncties, zoals ABC-specialist of filmopereur, die met zich brengen, dat men vaak, zonder zich daarvan bewust te zijn, van de ene naar de andere functie overstapt. Het kan voorkomen, dat een dergelijke nevenfunctie zodanig met de eigenlijke functie wordt verweven, dat zij er schijnbaar één geheel mee uitmaakt. Het grote gevaar hiervan is echter, dat bij wisseling van functionaris het ontbreken van de geschiktheid voor de nevenfunctie wordt beschouwd als een mindere geschiktheid voor de hoofdfunctie. Voorbeeld: bij een onderdeel is de nevenfunctie van ABC-instructeur jarenlang vervuld door de batterij-opperwachtmeester. Door een mutatie in de personeelsbezetting komt er een andere batterij-OWI, die het „ABC-vak” niet beheerst. Dit doet echter aan zijn prestaties in zijn hoofdfunctie niets af, omdat het geven van instructie op ABC-gebied geen deel uitmaakt van *deze* functie . . .

Bezien wij de taken, die aan een functie zijn verbonden, nader, dan blijkt, dat deze kunnen zijn gericht op de zuivere verrichting van een bepaalde taak, zonder dat hierdoor de organisatie wordt beïnvloed, dan wel dat men d.m.v. de uitvoering van een taak het raderwerk van de organisatie in beweging zet of houdt. Zo zal een soldaat-schrijver, die voor zijn commandant orders typt, door het verrichten van deze taak geen enkele invloed uitoefenen op de gang van zaken bij het onderdeel. Daarentegen zal de batterij-opperwachtmeester, wiens taak het is het wachtrooster samen te stellen, hiermee wel in de gang van zaken bij het onderdeel ingrijpen, zij het

alleen al omdat het voor de wacht aangewezen personeel niet beschikbaar is voor andere diensten. Al naar gelang de aan een functie verbonden taken hoofdzakelijk tot doel hebben de organisatie te beïnvloeden dan wel in zichzelf een vervulling vinden, spreken wij van een „organisatiegerichte” of van een „taakgerichte” functie. Hoewel dit onderscheid van meer theoretisch dan praktisch belang lijkt, zien wij in de praktijk niet zelden, dat een functionaris bewust of onbewust probeert het accent van zijn functie naar één van beide zijden te verleggen. Zo zal een wat slappe commandant, die opziet tegen het nemen van verantwoordelijkheid, zich door een ambitieuze ondercommandant gaarne in de „takenhoek” laten drukken, en de organisatiekant van zijn functie aan de ander overlaten. Onderkent men een dergelijke verschuiving niet geheel, dan bestaat er grote kans, dat men niet de man in zijn functie beoordeelt, maar datgene wat hij van zijn functie heeft gemaakt. Ziet men bv. een stukcommandant bij de artillerie steeds nijver aan de vuurmond poetsen, dan is men bij oppervlakkige beschouwing al vlug geneigd deze functionaris een grote mate van zorg voor het materieel toe te schrijven, hoewel in werkelijkheid het zijn taak niet is zelf te poetsen, maar toezicht te houden bij het onderhoud. In de meeste gevallen ligt de accentverschuiving echter veel minder duidelijk, en kan men slechts aan de hand van een goede functiebeschrijving de juiste wijze van functievervulling beoordelen.

Beoordeling van gezichtspunten

Alvorens op de verschillende gezichtspunten, die op een beoordelingslijst voorkomen in te gaan, wil ik eerst enkele opmerkingen maken over de waarderingsnormen.

Tussen de prestaties die zich duidelijk positief of negatief aftekenen, ligt een groot gebied van het normale, waarin het uitermate moeilijk is tot een nadere bepaling te komen. Aangezien de term „middelmatic” in het spraakgebruik een wat negatieve beladenheid heeft, zijn wij vaak geneigd deze normale prestaties als „goed” te kwalificeren. Zolang wij dit „goed” interpreteren als: „voldoet duidelijk aan de gestelde eisen”, is hiertegen geen enkel bezwaar. Het is echter beslist onjuist aan deze kwalificatie de schoolse betekenis van „8” toe te kennen, en daarmee verder te werken. Enerzijds houdt men dan te weinig ruimte over om de werkelijk „goede”, dus duidelijk boven het normale liggende, pres-

taties van elkaar te onderscheiden, en anderzijds is het niet denkbeeldig, dat men onvoldoende verrichtingen nog als „juist voldoende” aanmerkt. Weliswaar volgt in dit geval een kennisgeving, maar omdat het gehele beoordelingsniveau te hoog ligt, lijken de in de kennisgeving aangegeven tekortkomingen van minder ernstige aard dan men eigenlijk bedoelt.

In de verschillende functies komen alle gezichtspunten, waarop moet worden beoordeeld, niet in dezelfde mate naar voren. Zo is bij een compagnies-administrateur het gezichtspunt „overdracht van kennis” meestal niet relevant, maar bij een instructeur aan een kaderschool speelt het een zeer belangrijke rol. Hiertussen liggen allerlei graderingen, die men in een gradatieschaal kan onderbrengen. Uiteraard is het samenstellen van een dergelijke schaal geen aangelegenheid, die een individuele beoordelaar zou moeten kunnen uitwerken, doch voor een juist begrip van enkele, bij het opmaken van een beoordeling veel voorkomende, fouten, wil ik op deze graderingen iets verder ingaan. Als voorbeeld hiervoor heb ik de graderingsschaal gekozen voor de uitdrukkingsvaardigheid, zoals deze wordt gebruikt bij de Methode van genormaliseerde werkclassificatie. Hoewel deze schaal is ortworpen voor het vaststellen van de beloningsverhouding van handarbeiders, doet zulks een het principe niets af (zie tabel 1). De in tabel 1 voorkomende cijfers geven dus de graad van uitdrukkingsvaardigheid weer, waaraan men moet voldoen, wil men aan de eisen, die de functie stelt, beantwoorden. De beoordeling geschiedt aan de hand van de mate waarin men aan deze eisen voldoet. Stel dat, om de gedachten te bepalen, een korporaal-kok, die eenvoudige zaken duidelijk naar voren moet kunnen brengen, moet beantwoorden aan een graad van uitdrukkingsvaardigheid 4, en een korporaal-monteur, die ingewikkelde zaken duidelijk naar voren moet kunnen brengen voor zijn functie een uitdrukkingsvaardigheid 7 krijgt, dan is het duidelijk, dat voor de kok een licht spraakgebrek minder zwaar telt dan voor de monteur.

TABEL 1
Graderingsschema voor uitdrukkingsvaardigheid

Aard van de materie	Kwaliteitseisen		
	Geen bijzondere eisen	Duidelijk	Verhelderend
a. zeer eenvoudig	0	2	—
b. eenvoudig	1	4	7
c. ingewikkeld	2	7	—

Een veel voorkomende fout is nu, dat men de man niet tegen de achtergrond van zijn functie gaat beoordelen, maar hem vergelijkt met een ander, aan wie hogere of lagere eisen kunnen worden gesteld. Het gevolg hiervan is, dat men op deze wijze vaak goede prestaties te hoog waardeert en slechte prestaties te laag. Is men namelijk van mening, dat de kok uit bovenstaand voorbeeld voor het gezichtspunt „uitdrukkingsvaardigheid” nog net geen kennisgeving behoeft te krijgen, omdat hij zich, ondanks het feit dat hij niet goed uit zijn woorden kan komen, in zijn functie toch wel weet te redden, en gaat men dan van *die* norm uit de iets vlotter van de tongriem gesneden monteur op dit punt beoordelen, dan loopt men immers grote kans dat men, omdat de eisen die de functie stelt hoger liggen, „te hoog” uitkomt.

Een andere, hiermee verband houdende, fout is, dat men de prestaties niet gaat afmeten tegen de achtergrond van de eisen, die de functie stelt, maar tegen de achtergrond van eigen kunnen. Het is een algemeen menselijke eigenschap onderwerpen, die men goed beheerst of zich snel eigen heeft gemaakt, lager te schatten dan datgene, wat men persoonlijk als moeilijk heeft ervaren. Vindt men bijvoorbeeld, dat het onderwerp „radiotelefonie” minder moeilijk is dan het vak „radiotelegrafie”, en beoordeelt men derhalve bij overigens gelijke vakbekwaamheid een radiotelegrafist hoger dan een radiotelefonist, dan heeft men in feite niet de vakbekwaamheid als zodanig beoordeeld, maar slechts de ene functie een hoger rangcijfer toegekend dan de ander. Een ander probleem, dat met deze gradering van gezichtspunten samenhangt, is de vraag in hoeverre iemand, die in een bepaalde functie voldoet, hierdoor ook geschikt is voor een soortgelijke functie op een hoger niveau. Het is zeker niet zo, dat met het stijgen van het niveau van de functie ook alle eisen in dezelfde mate toenemen. Vaak zal een gezichtspunt als „zorg voor materieel” relatief in betekenis afnemen, maar aan de „zelfstandigheid” gaat men hogere eisen stellen. Bovendien zal men bij het doen van aanbevelingen rekening ermee moeten houden, dat een hogere functie veelal meer „organisatie-gericht” wordt.

De functie-inhoud

De inhoud van een functie wordt niet alleen bepaald door de daaraan verbonden taken, maar is ook sterk afhankelijk van de concrete arbeids-

situatie waarin de functie wordt uitgeoefend. Ik wil dit met enkele voorbeelden toelichten. Men mag stellen, dat de taken van een opperwachtmeester-hoofd-verbindingen bij een paraat onderdeel nagenoeg gelijk zullen zijn aan die bij een onderdeel, dat voor herhaling onder de wapenen is. Toch zal bij het herhalingsonderdeel deze functie meer „organisatie-gericht” zijn, omdat bij het parate onderdeel iedereen veel meer op elkaar is „ingeschoten”. Weliswaar zal, naarmate een dergelijk tijdelijk verband langer bestaat, de functie meer naar die bij een parate eenheid tenderen, maar dit neemt niet weg, dat de aanvankelijke situatie haar eigen eisen stelt. Zo kan men ook de werkzaamheden van een administrateur van een rekrutencompagnie in grote lijnen gelijk stellen met die van een overeenkomstige functionaris bij een subsistentencompagnie, maar het zijn juist de meer perifere omstandigheden, die een verschil tussen beide functies aanwijsbaar maken.

Ik wil gaarne dit beeld van de compagniesadministrateur gebruiken om nog even terug te grijpen op het onderwerp gradering. Vaak is men geneigd te menen, dat de S.M.A. van een compagnie, behalve aan het hem toegevoegde personeel, geen leiding behoeft te geven, en dat zijn gezagshandhaving zich ook vrijwel alleen tot dit personeel beperkt. Bij een nadere studie van de werksituatie zal echter blijken, dat een S.M.A., die zijn gezag niet voldoende weet te doen gelden tegenover personeel, dat niet rechtstreeks aan hem ondergeschikt is, in de kortst mogelijke tijd min of meer „onder de voet wordt gelopen”. Ik meen dan ook, dat dit gezichtspunt vrij hoog zal moeten worden gegradeerd en dat die gradering die van een pelotonscommandant evenaart. Een ander punt van de concrete arbeidssituatie is de samenhang met andere functies. Om bij de S.M.A. te blijven: het maakt voor de wijze, waarop hij zijn functie vervult, veel uit of hij beschikt over een dienstplichtig schrijver, die hij steeds moet controleren, of over een volledig ingewerkte burgerwerkkraacht, aan wie hij een deel van zijn taak kan delegeren.

In vele beoordelingsvoorschriften komt een volzin voor, die ongeveer luidt: „Er dient volledige overeenstemming te bestaan over de functie-inhoud tussen de functionaris en degenen die hem in zijn functie beoordelen”.

Ofschoon deze volzin vrij overbodig lijkt, komt het herhaaldelijk voor, dat een dergelijke overeenstemming ontbreekt. Vooral na een mutatie in het commando of bij vervanging

van een functionaris zien wij meermalen, dat de nieuwe commandant andere opvattingen over de taakverdeling in zijn onderdeel heeft, of dat een nieuwe functionaris onvoldoende is geïnformeerd over de inhoud van zijn functie, die mogelijk door plaatselijke omstandigheden op een enkel punt afwijkt van het normale. In sommige gevallen vinden de daaruit voortvloeiende moeilijkheden hun weerslag in een beoordeling, hetgeen had kunnen worden voorkomen, indien van het begin overeenstemming had bestaan over de inhoud van de functie.

Een andere bron van moeilijkheden bij de bepaling van de functie-inhoud is men zich niet beperkt tot datgene wat de man werkelijk in zijn functie wordt opgedragen. Het is derhalve een goed gebruik de zinnen in een functiebeschrijving steeds te doen beginnen met het werkwoord in de derde persoon tegenwoordige tijd enkelvoud, zulks teneinde te voorkomen, dat men werkzaamheden gaat invoegen, die de man „zou moeten kunnen verrichten”, maar in werkelijkheid nimmer doet, en derhalve ook niet op grond van reële prestaties kunnen worden beoordeeld. Hoewel het bovenstaande vooral voor het op schrift stellen van functiebeschrijvingen geldt, verdient het aanbeveling zich ook bij mentale arbeid op dit gebied aan deze regels te houden. Het is — om terug te grijpen op een voorbeeld, dat ik in het begin van dit artikel gaf — zeer verleidelijk om bij het vaststellen van de functie-inhoud van een batterij-opperwachtmeester te denken: „moet ABC-instructie kunnen geven”. Aangezien het geven van deze instructie echter niet „des batterij-opperwachmeesters” is, maar tot de taken van de ABC-specialist behoort, overschrijdt men door het gebruik van de woorden „moet kunnen” de grenzen, die de functie omringen. Vaak is het derhalve noodzakelijk om bij het vaststellen van de functie-inhoud niet alleen de functie zelf te bekijken, maar ook hetgeen daaromheen ligt, omdat men alleen dáárhoor een duidelijk inzicht in de grenzen van de functie krijgt.

Rang en functie

Teslotte wil ik nog ingaan op het vraagstuk van de binding rang-functie.

Volgens artikel 2 van het beoordelingsvoorschrift kader landmacht moet, indien iemand een tijdelijke rang bekleedt, bij het opmaken van de beoordeling rekening worden gehouden met de effectieve rang. Ik meen, dat eenzelfde moeilijk-

heid zich voordoet, indien iemand een functie vervult, waaraan een hogere rang is verbonden dan de functionaris heeft, zonder dat hij tijdelijk die hogere rang bekleedt. Hoewel het theoretisch mogelijk zou zijn in een dergelijk geval, teneinde de prestaties als het ware om te rekenen tot die in een andere rang, van een gradering van gezichtspunten uit te gaan, die — om de gedachten te bepalen — een half of heel punt lager liggen, zodat het totaal van de beoordeling daardoor iets hoger kan komen te liggen, geloof ik dat in de praktijk een dergelijke omrekeningsfactor niet hanteerbaar is. Bovendien kan men zich met evenveel recht afvragen hoe men dan moet handelen indien iemand wordt bevorderd zónder functieverandering. Theoretisch zou bij gelijkblijvende prestaties in een dergelijk geval de beoordeling dan lager moet zijn dan de daaraan voorafgaande, toen de man nog niet was bevorderd.

Slofbeschouwing

Uiteraard is in het bovenstaande slechts een greep gedaan in de gehele problematiek, die samenhangt met het beoordelen van de man in zijn functie. Ik hoop echter erin te zijn geslaagd aan te tonen dat, wil men inderdaad tot een juist oordeel komen over de wijze waarop iemand zijn functie vervult, over deze functie meer informatie nodig is dan door het simpel noemen van de functiebenaming voor de hand ligt. In vele gevallen zal het zelfs, wil men tot een volledig inzicht in de functie komen, noodzakelijk zijn een uitvoerige functiestudie te maken. Een dergelijke studie vereist echter een zeer speciale scholing. Het ontbreken van dergelijk geschoold personeel, welks aanwezigheid in vele grote bedrijven en de overheid — ook bij de burgerdiensten van het ministerie van Defensie — hoe langer hoe meer als een conditie voor het goed functioneren van het personeelsapparaat wordt beschouwd, is naar mijn mening een van de oorzaken, dat over het algemeen, en dus niet alleen ten behoeve van beoordelingen, te weinig inzicht bestaat in de veelheid van functies, die de moderne krijgsmacht kent. Wie ooit kennis heeft genomen van de minutieuze wijze waarop functiedeskundigen een functie ontleden, zal moeten erkennen, dat in een uitermate personeelsintensieve samenleving, als de krijgsmacht toch is, op dit gebied een grote achterstand bestaat.

Vaak zijn wij ons wél bewust van de inhoud van een functie, zoals die op een zeker moment is,

maar schenken te weinig aandacht aan de veranderingen, die door organisatiewijzigingen of door invoering van ander materieel in de functie komen. Zo was vroeger, en ik citeer uit het inmiddels vervallen Voorlopig Reglement op de Inwendige Dienst (voorschrift 1584 deel B): de foerier (is) onder toezicht van de compagnies-administrateur, belast met het ontvangen, uitdelen en inleveren van kleding, uitrusting, enzovoorts". Sedertdien is de foerier een meer zelfstandige functionaris geworden, en bij enkele onderdelen zelfs geheel uit de organisatie van de compagnie verdwenen, waardoor de toezichthou-

dende taak van de S.M.A. heeft opgehouden te bestaan. Dit is dus een duidelijk voorbeeld van een geval, waarin een functie van inhoud is veranderd. In de meeste gevallen liggen dergelijke veranderingen evenwel minder voor de hand. Indien men zich echter star vasthoudt aan een eenmaal gevormd beeld van een functie is het niet denkbeeldig, dat men gaat beoordelen op capaciteiten, die door een verandering in de functie-inhoud in andere verhoudingen liggen dan men zich voorstelt. Een voortdurende nazorg van eenmaal vastgestelde functiebeschrijvingen is derhalve noodzakelijk.

Meningen van anderen

Problematiek van kernwapeninzet

Met zeer veel interesse heb ik het artikel Problematiek van kernwapeninzet van Lt.-Kol. Heslinga in *De Militaire Spectator* 133(1964)(5)204 gelezen. In dit artikel worden enkele problemen en stellingen naar voren gebracht waar ik gaarne nader op zou ingaan.

1. De schrijver betoogt in zijn artikel de noodzaak van tijdige waarschuwing van eigen grondtroepen en luchtmacht. De thans in gebruik zijnde procedure tracht de voor de waarschuwing benodigde tijd tot een minimum te reduceren om een zo groot mogelijke zekerheid te hebben, dat de waarschuwing voor een ophanden zijnde kernwapeninzet tot op het laagste niveau bekend is. Bij gehouden oefeningen is gebleken dat deze beschikbare tijd voor goed getrainde troepen voldoende is. Kortelings ingevoerde wijzigingen op deze waarschuwings-procedure zullen bovendien grotere zekerheid verschaffen dat alle daarvoor in aanmerking komende onderdelen tijdig gewaarschuwd zijn.

2. Op blz. 207 lezen wij, dat onder de huidige omstandigheden doelen voor tactische kernwapens weinig anders zullen zijn dan verspreid optredende, snel bewegende, kleine en gepantserde eenheden. Hoewel deze doelen zeer zeker lonende kernwapendoelen kunnen zijn, lijkt mij de beperking „weinig anders” te sterk gesteld. Verschillende andere soorten doelen blijven mogelijke kernwapendoelen. De bijkomende uitwerkingen worden bij de doelanalyse in beschouwing genomen, waarbij uiteraard de commandant beslist of een dergelijke bijkomende uitwerking kan worden geaccepteerd.

Daar de schrijver echter stelt dat de inzet van een kernwapen een voorshands blijvende radioactiviteit van niet onaanzienlijke terreingedeelten veroorzaakt, die een zekere beperking aan de beweging oplegt, vrees ik, dat deze passage de indruk kan wekken dat zo'n terreingedeelte een belangrijke hindernis vormt. Dit nu lijkt mij niet geheel juist! Het zogenaamde NIGA-gebied waarop wordt gedoeld, heeft immers een ongeveer cirkelvormig patroon met een straal, die beneden de 1000 m ligt. Hierbij geeft bovendien deze 1000 m de afstand aan van het grondnulpunt tot de lijn waar een intensiteit van 2 r/u heerst.

De straal van het gebied waar zeer hoge intensiteiten kunnen heersen is derhalve veel kleiner en beperkt zich vermoedelijk tot het gebied onder het springpunt.

Nemen wij nu aan dat het gebied met een straal van 1000 m alleen moet worden doorschreden en wel door gemechaniseerde en gemotoriseerde eenheden, dan voeren enkele berekeningen van de op te lopen doses tot de conclusie dat voor deze eenheden een NIGA-gebied vrijwel geen beperking in de beweging geeft.

3. Even verder (blz. 208) wordt gesteld dat bij strategische kernwapens in theorie de mogelijkheid van een totale vergiftiging door radioactieve fallout mogelijk is. De vraag wordt gesteld hoe dit probleem voor tactische kernwapens ligt. Hoewel ik het met schrijver eens ben dat in theorie een vergiftiging door fallout met strategische kernwapens mogelijk is, wil ik toch stellen dat in dat geval de gebruiker van deze wapens de fallout opzettelijk en bewust teweegbrengt om daarmee een bepaald doel te bereiken. Welk doel dit zou kunnen zijn kan ik helaas niet beoordelen, maar ik wil alleen stellen dat dit te bereiken doel zelden zal voorkomen.

Bovendien, een tegenstander die met strategische kernwapens opzettelijk fallout veroorzaakt neemt zelf een groot risico, daar de verspreiding van fallout van meteorologische omstandigheden afhankelijk is, die nooit met 100% zekerheid kunnen worden voorspeld. Deze laatste overweging speelt eveneens een rol indien tactische kernwapens met fallout worden gebruikt. Bovendien is bij deze wapens een „totale en algehele vergiftiging” niet mogelijk, tenzij deze in uitzonderlijk grote hoeveelheden worden gebruikt. Het gevaar, dat fallout ontstaat zonder dat de inzetter van het wapen dit heeft beoogd, is een kans van minder dan 1% en kan m.i. buiten beschouwing blijven. Het zou een onderschatting van het kernwapenpotentieel van een tegenstander zijn, indien wij niet aannemen dat ook bij het veroorzaken van fallout met dezelfde zekerheid in de hand heeft. Voor wat betreft de eigen kernwapeninzet zijn in de „constraints policy” de nodige restricties opgenomen.

4. Schrijver stelt op blz. 208, dat er een vragencomplex bestaat in verband met de invloed van de kernwapeninzet op de troepen. Ik wil dit vragencomplex echter

alleen zien met betrekking tot onze eigen troepen die aan vijandelijke kernwapeninzet bloot staan.

Het vragencomplex slaat immers op de mogelijke bescherming tegen de uitwerking van kernwapens, en hoe belangwekkend ook de vijandelijke beschermingsproblemen mogen zijn, onze zorg geldt de bescherming van eigen troepen!

Er behoeft geen twijfel te bestaan dat de Geneeskundige Dienst voor enorme problemen zal komen te staan, speciaal indien het grote aantal gewonden een rigoureuze selectie noodzakelijk maakt. In feite is dit echter geen door kernwapens geschapen nieuw probleem. Reeds in het verleden bleek soms een dergelijke selectie noodzakelijk te zijn. In de oorlogsliteratuur zijn hiervan wel voorbeelden te vinden.

Het verkennen van het terrein op enige afstand van het grondnulpunt en het meten van de intensiteiten met speciale apparatuur is geen groot probleem meer. De apparatuur is — in ieder geval bij de parate eenheden — reeds geruime tijd aanwezig en het oefenen in het uitvoeren van radiologische verkenningen met nagebootste intensiteiten vindt regelmatig plaats.

5. Het probleem van de invloeden van de *eigen* kernwapeninzet op de *eigen* troepen zie ik minder ernstig dan de schrijver. Toegegeven, in het moderne gevecht zal het weleens niet mogelijk zijn de juiste positie van de eigen onderdelen precies te volgen, maar bij de doelanalyse, voorafgaande aan de inzet van kernwapens, worden deze factoren in beschouwing genomen. Bij deze doelanalyse is de veiligheid eigen troepen een van de belangrijkste factoren naast het bepalen van het soort doel en het te gebruiken kernwapen, afhankelijk van opdracht, terrein en vijand. Het lijkt mij daarom wat pessimistisch te stellen, dat deze factoren bij het uitschakelen van een vijandelijk doel nauwelijks een rol zouden spelen. Bij verschillende soorten oefeningen heb ik dit laatste nimmer meegemaakt, en iedere doelanalist zal dit kunnen onderschrijven. Het aantal lonende kernwapendoelen is dan ook niet zeer groot!

6. Tenslotte besteedt de schrijver nog aandacht aan de psychologische problemen bij eigen inzet van kernwa-

pens, waarbij hij speciaal aandacht besteedt aan de „morele” verantwoordelijkheid van de commandant. Deze morele verantwoordelijkheid kan een uiterst zware psychische belasting betekenen indien — wat denkbaar is — een kernwapen op een zodanige plaats moet worden ingezet dat met zekerheid grote aantallen slachtoffers onder de bevriende burgerbevolking zullen vallen. Dat ook het bewust riskeren van zware verliezen bij eigen onderdelen een zware morele verantwoordelijkheid is, wil ik ten volle onderschrijven. Het lijkt mij echter te ver doorgeredeneerd om onder deze morele verantwoordelijkheid — die een psychische belasting met zich brengt — ook de zware verliezen bij vijandelijke troepen te trekken. Daar dit om diverse redenen ook moge gelden voor de vijandelijke burgerbevolking, is het toebrengen van zware verliezen aan de vijandelijke troepen juist een van de middelen om een oorlogsdoel te bereiken. Ik zie onder de morele verantwoordelijkheid de zorg vallen voor eigen en bevriende troepen en bevolking, en in enige mate nog de vijandelijke bevolking, maar zeker niet voor de vijandelijke strijdkrachten.

De Tweede Wereldoorlog heeft m.i. ook laten zien dat zelfs bij grote verliezen bij vijandelijke burgerbevolking van een psychische belasting bij de hiervoor verantwoordelijke personen geen sprake was.

De consequenties voor de eigen bevriende burgerbevolking bij kernwapeninzet zie ik als een van de zwaarste en moeilijkste problemen, zoals trouwens Lt.-Kol. Heslinga in de aanhef van zijn artikel reeds betoogde. In ons dichtbevolkte West-Europa zal vrijwel iedere inzet van een kernwapen slachtoffers onder de burgerbevolking eisen, ook al in verband met de in het artikel genoemde „stay at home policy”. Dit probleem wordt zelden in beschouwing genomen en de vraag doet zich voor of het geen aanbeveling zou verdienen ook deze consequenties in oefeningen te verwerken. Het zal in ieder geval ertoe leiden dat de verantwoordelijke commandant reeds nu — zij het slechts op papier — hiermee wordt geconfronteerd!

R. C. G. S. SONNENBURG, Kapitein der Infanterie

Antwoord op meningen van anderen

Problematiek van kernwapeninzet

Alvorens in detail in te gaan op het commentaar van Kapitein Sonnenburg, wil ik hem gaarne danken voor het inzenden daarvan. Het is wellicht een persoonlijk iets, maar het geeft mij steeds voldoening een reactie op het geschrevene te ontvangen. Dat dezerzijds overigens op één of andere reactie werd gehoopt, moge blijken uit de strekking van het desbetreffende artikel. Dit had slechts tot doel, een aantal vragen op te werpen, die naar mijn mening nauwelijks concreet kunnen worden beantwoord. Voor zover daarbij werd getracht toch een antwoord te formuleren, was dat bijgevolg niet meer dan het geven van een eigen zienswijze, wellicht niet volledig doordacht, mogelijk incompleet en zeker open voor discussie.

Het volgende ware dan ook in deze zin te zien, waarbij het eventuele stellen van verder noodzakelijk geworden

vragen gevoeglijk kan worden opgevat als een „benaderingstechniek”.

Wanneer Kapitein Sonnenburg dan spreekt over de noodzaak van een tijdige waarschuwing aan eigen grondtroepen en luchtmacht, geeft hij in eerste instantie een welkome bevestiging op het door mij oorspronkelijk gestelde. Hij schrijft dan echter, dat de tot een minimum gereduceerde tijd voor waarschuwing, bij oefeningen, voor goed getrainde troepen, voldoende is gebleken. In twee opzichten dient hierop toch nader te worden ingegaan. Hoewel ik onmiddellijk aanneem, dat deze bewering op zichzelf juist is, gaat ze voorbij aan het door mij gestelde criterium, dat het tijdverlies moet vallen binnen de marge van de geldende tijd- en ruimtefactoren.

Het gaat er niet om, of de thans gebruikelijke procedure voldoende tijd laat voor een goede waarschuwing, de vraag is of deze tijd tactisch gezien aanvaardbaar is. Wanneer wij denken aan het gebruik van Davy Crockett-wapens op bataljons- of brigadeniveau, moet een tijdverlies van bijvoorbeeld 30 min. reeds als „volkomen onaanvaardbaar” worden afgewezen, daar in die tijd een eventueel gesignaleerd doel of is verdwenen, of zich inmiddels midden tussen de eigen troepen bevindt. Voorts dient men zich wel af te vragen, welke waarde mag worden toegekend aan de ervaringen uit oefeningen op dit gebied. Zijn wij in de huidige omstandigheden werkelijk in staat een realistische oefening op bijvoorbeeld divisieniveau op te zetten? Ik meen deze vraag negatief te moeten beantwoorden, daar dit het tactisch optreden van de gehele divisie, met al het personeel, materieel en verbindingen zou moeten omvatten. Alle hier te lande heersende omstandigheden verzetten zich daartegen! De huidige oefeningen kunnen dan ook niet anders dan sterk doelgericht zijn en lopen daardoor ernstig gevaar eenzijdig te worden. Voor een zekere „overwaardering” van de ervaringen daaruit dient dan ook te worden gewaarschuwd.

Door mij werd betoogd, dat onder de huidige omstandigheden tactische kernwapendoelen weinig anders zullen zijn dan verspreid optredende, snel bewegende, kleine gepantserde eenheden. Tegen de uitdrukking „weinig anders” werd bezwaar gemaakt. Hierbij dient erop te worden gewezen, dat deze uitdrukking direct verband houdt met het vroeger gestelde over het onderscheid tussen strategische en tactische kernwapens en het gebruik voor interdictiedoeleinden.

Uitgaande van de daaraan inherente begrenzings, moet naar ik meen nogal ver worden gezocht, om naast de gevechtseenheden nog lonende kernwapendoelen te vinden. Uiteraard zal daarbij dan in eerste instantie worden gedacht aan commandoposten en logistieke inrichtingen. Maar wijken, tenminste op het lagere niveau, bij een juiste uitvoering van de moderne tactische opvattingen, commandoposten in wezen in hun eigenschappen nog wel veel af van de gevechtseenheden? Ik meen van niet, zij zijn immers met dezelfde middelen uitgerust!

En in hoeverre zijn de gememoreerde schaarse en gebrekkige doelopsporingsmiddelen in staat een regelmatig van lokatie wisselende hogere of een logistieke inrichting op te sporen in de diepte van het gevechtveld? Deze vraag lijkt mij op zijn minst volledig speculatief. Ook op dit gebied lijkt het mij overigens gevaarlijk, de opvattingen te baseren op bepaalde oefeningen. Tenminste bij de oefeningen van de Hogere Krijgsschool is doorgaans meer van de vijand bekend, dan dit in de praktijk het geval zou zijn.

Sprekend over de beperkingen aan de bewegingsvrijheid van de manoeuvre-eenheden wordt het Niga-gebied in discussie gebracht. Door mij werd in dat verband een „zekere beperking” aangehouden, Kapitein Sonnenburg meent, dat er „vrijwel geen beperking” zou bestaan.

Toegegeven, indien van de beschikbare gegevens wordt uitgegaan, is de opgelopen stralingsdosis voor troepen in gepantserde voertuigen, oprukkend door de randgebieden zeker geen beletsel. Er blijven echter enkele vragen waarop ik moeilijk een bevredigend antwoord kan verkrijgen, zoals: hoe dicht bij het nulpunt kan nog worden gepasseerd? hoe snel is de intensiteit te meten?

hoe is de „berijdbaarheid” van het Niga-gebied in verband met de aangerichte verwoesting? Deze vragen houden verband met de snelheid van optreden van de aanvaller, die zowel om tactische redenen, als in verband met de stralingsdoses maximaal moet zijn. Bovendien blijft nog de vraag, of de ook in het Niga-gebied ongetwijfeld voorkomend vuil en stof het gebruik van gasmaskers en het nadien ontsmetten van voertuigen, wapens en uitrustingsstukken noodzakelijk maakt. Zo deze vraag met ja moet worden beantwoord, dan is er zelfs sprake van meer dan een „zekere beperking”.

In verband met de radioactieve fallout meen ik een misverstand te moeten constateren. De commentator heeft hier de vraag met betrekking tot de tactische kernwapens op de bijzin betrokken, wellicht daartoe gebracht door mijn schrijfrant. Bedoeld werd slechts het effect van eventueel gebruikte tactische wapens op de eigen burgerbevolking. Overigens kan ik volledig meegaan met de kapitein Sonnenburg v.w.b. het gestelde omtrent fallout van tactische kernwapens.

Voorts werd erop gewezen, dat een rigoureuze selectie van nog voor behandeling in aanmerking komende gewonden geen nieuw probleem is. Hiermee ben ik het volledig eens.

Nieuw is echter wel de „orde van grootte”. Het is immers — door de keuze van een voldoende groot vermogen — mogelijk, een gehele eenheid uit te schakelen! Dat hierdoor dit probleem in een ander vlak is gebracht, zal een ieder duidelijk zijn.

Dat het meten van de intensiteiten geen probleem meer is, aanvaard ik eveneens zonder meer. Het gaat er echter opnieuw om, dat deze activiteit tijd kost, een tijd die nadelig is, onder meer voor de gewondenzorg.

Over het gestelde met betrekking tot de uitwerking van eigen kernwapens op eigen troepen kan ik het in vele opzichten met de Kapitein Sonnenburg eens zijn. Wel meen ik, dat in het moderne gevecht het niet nauwkeurig weten van de lokatie van de voorste eigen troepen op het divisieniveau eerder regel dan uitzondering zal zijn. Er dient te worden gewezen op het feit, dat bij oefeningen de tendens bestaat deze moeilijkheden te omgaan door het opleggen van kernwapenveiligheidslijnen. Dit is natuurlijk een oplossing die de doelmanalist van enorme steun kan zijn. Tactisch gezien betekent het gebruik van deze lijnen echter in wezen een fasering van de aanval en dus wellicht een onnodig tijdverlies. Zelfs indien zij alleen als „planningsfactoren” zouden worden gebruikt, met de gedachte slechts bij een eventueel noodzakelijke kernwapeninzet de eigen troepen daarop terug te nemen, kan tot interessante tactische speculaties worden gekomen. Wat zal een volledige gemechaniseerde vijand doen wanneer een opringende aanvaller zich plotseling terugtrekt? Het gezonde verstand zegt, dat hij in een dergelijk geval de terugtrekkende troep zal volgen, om op deze wijze de door de afzetbeweging ingeluide kernwapeninzet te ontlopen! Overigens heeft juist deze werkwijze bij oefeningen mij ertoe gebracht, te stellen, dat momenteel het uitschakelen van de vijand op de voorgrond staat.

Wanneer tenslotte kapitein Sonnenburg nader ingaat op de door mij vermelde „morele verantwoordelijkheid” van de commandant, meen ik opnieuw een misvatting

te moeten constateren. Over de vraag of het toebrengen van zware verliezen aan de vijandelijke troepen een psychische belasting is of niet, kan uiteraard verschillend worden gedacht. In diepste wezen is dat een gewetenszaak, die voor ieder individu wel anders zal liggen en waarover een discussie nauwelijks mogelijk is. Naar ik meen ben ik daarop dan ook niet ingegaan. Uitdrukkelijk werd gesteld, dat „in het denkproces in ieder geval op de voorgrond dient te staan het ontzien van de eigen burgerbevolking, zo mogelijk die van de

vijand en de eigen troepen”. De suggestie, de consequenties van kernwapeninzet voor de eigen bevolking mede in oefeningen te verwerken, kan ik alleen maar toejuichen, hoewel de problemen daarbij uiteraard nog groter zullen worden.

Overigens wordt dit doel op de Hogere Krijgsschool reeds nagestreefd.

R. J. W. HESLINGA, Luitenant-Kolonel
van de Generale Staf

Uit de buitenlandse vakpers

Ingrijpende reorganisatie van de Canadese defensie

Het revolutionaire plan van de nieuwe Canadese minister van Defensie, Paul Hellyer (40 jaar), om in plaats van de traditionele verdeling in land-, lucht- en zee-macht te komen tot één geunificeerde defensieorganisatie trekt ook buiten Canada sterk de aandacht. Dit plan vormt het belangrijkste onderwerp van een onlangs verschenen zg. „White paper on defense”, een soort defensieplan voor langere termijn (in dit geval 10 jaren), dat in Canada niet meer was opgesteld sedert 1959, met alle gevolgen van dien. Zo wordt de val van het kabinet Diefenbaker — waaraan Hellyer als parlamentslid hard heeft meegeholpen — voornamelijk toegeschreven aan dit ontbreken van een deugdelijk en politiek aanvaard long-term defensieplan.

Toch spruiten de reorganisatie-ideeën van minister Hellyer niet in de eerste plaats voort uit (binnenlandse) politieke overwegingen maar uit de overtuiging, dat de splitsing in drie krijgsmachtdelen ondoelmatig handelen en verkisting in de hand werkt en als organisatietype niet meer past in de moderne tijd. Deze uitgangspunten zijn derhalve dezelfde, waarop de Amerikaanse defensie kortgeleden werd gereorganiseerd door McNamara.

De Canadese minister van defensie is overigens niet over een nacht ijs gegaan. Gedurende een jaar zijn door verschillende werkgroepen talloze studies en rapporten gemaakt om precies vast te stellen wáár de problemen liggen en hoe zij zouden kunnen worden opgelost. Uit deze studies bleek bijvoorbeeld, dat in de loop der jaren een steeds kleiner percentage van het defensiebudget werd besteed voor het aanschaffen van nieuw materieel (1954: 42,9%, 1963: 13,3%), maar dat de exploitatiekosten daarentegen zo snel stegen, dat de minister het parlement moest verzekeren „that we will soon have the best housed, best dressed, best fed, most poorly equipped troops in the world”.

De schaarse aanschaffingen bleken bovendien vaak op een inefficiënte wijze te geschieden, wat meer dan eens was te wijten aan controverses, naijver of op zijn minst gebrek aan coördinatie tussen de verschillende krijgsmachtdelen.

De verhouding tussen de omvang van het „vechtende” en van het „niet-vechtende” gedeelte van de krijgsmacht werd voortdurend ongunstiger. Het aantal hoge militaire en burgerfunctionarissen bij Defensie is thans groter dan gedurende de Tweede Wereldoorlog, toen Canada veel meer gevechtseenheden onder de wapenen had.

En zo brachten de rapporten en studies nog andere

zaken aan het licht, die aantoonde dat de Canadese defensie niet lang meer op dezelfde wijze zou kunnen worden voortgezet.

De remedie voor al deze kwalen ziet minister Hellyer in een radicale samensmelting van alle defensieactiviteiten tot één, op functionele basis georganiseerd apparaat. Een samensmelting, die niet — zoals in het verleden geschiedde — van beneden af zal worden doorgevoerd (de Canadese strijdkrachten zijn op deze wijze reeds eerder gekomen tot één Chaplain Corps en één Medical Corps), maar die thans zal aanvangen op de hoogste niveaus. Het plan voorziet daarom in de eerste plaats in het opheffen van de Army General Staff, de Naval Board, de Air Council en de overkoepeling van deze staven, de Chiefs of Staff Committee. Hiervoor in de plaats zal dan een enkele Chief of Defense Staff worden benoemd met een defensiestaf, die functioneel in drie delen wordt gesplitst: personeel, logistiek en operaties.

Voorts zal als adviesorgaan voor de regering een Defense Council worden ingesteld, die vermoedelijk zal bestaan uit de minister van Defensie, zijn „Associate” en „Deputy”, de voorzitter van de Defense Research Board, de Chief of Defense Staff met diens naaste medewerkers, alsmede vertegenwoordigers van de Ministeries van Buitenlandse Zaken en van Industrie.

Behalve deze grote lijnen regelt het White Paper geen verdere details. Met opzet niet, omdat de minister meent, dat lang tevoren opgestelde detailplannen geen praktische waarde hebben; van de andere kant geven zij wel onnodig gelegenheid tot het opbouwen van weerstanden tegen de door te voeren veranderingen.

Met dit reorganisatieplan wordt in de eerste plaats beoogd ten minste 10% te bezuinigen op de exploitatiekosten. Het vrijkomende geld zal dan kunnen worden benut voor de zo noodzakelijke nieuwe investeringen in de materieelsector.

De grootste „winst” verwacht men echter van de toenemende doelmatigheid, die het gevolg zal zijn van de unificatie.

Zo zullen de Canadese nationale en internationale politiek en strategie niet langer behoeven te steunen op drie afzonderlijke en soms moeilijk met elkaar te verenigen militaire plannen. In plaats daarvan komt er één, in zijn totaliteit goed afgewogen operatieplan, waarin geen plaats zal zijn voor land-, lucht- of zee-machtchauvinis-

me, maar waarin uitsluitend rekening wordt gehouden met de werkelijke landsbelangen.

Overeenkomstige verbeteringen verwacht men mutatis mutandis ook in de personele en in de logistieke sector. Het altijd te schaarse, goede personeel zal meer optimaal kunnen worden benut en de wanverhouding tussen de omvang van het strijdende en van het niet-strijdende gedeelte zal vanzelf verdwijnen.

Spectaculaire ontwikkelingen door het samenstellen van de drie krijgsmachtdelen verwacht men echter in het bijzonder in de materieelverzorging van de strijdkrachten. Dit is ook nodig, want hiervoor is alles in feite begonnen.

Behalve verbeteringen in de verwerking, distributie, bevoorrading, onderhoud, enz. denkt men vooral aan een wending ten goede in de militaire research. Deze branche, die met zijn jaarlijkse begroting van meer dan f 100 miljoen één van de grootste geldverslinders is, zal voortaan meer doelgericht en met minder tijdverlies kunnen werken; de prioriteiten zullen niet langer worden beïnvloed door de naijver tussen de krijgsmachtdelen. Men hoopt fiasco's te voorkomen in de research zoals bijvoorbeeld het Bobcat-project (gepantserd personeelsvoertuig), dat werd aangevangen vóór ieder an-

dere westerse ontwikkeling op dit gebied. Interne wrijvingen en gebrek aan besluitvaardigheid vertraagden het geheel echter zodanig, dat het project na bijna 10 jaren moest worden gestopt, omdat inmiddels de Amerikaanse M-113 was verschenen.

Als het unificatieplan geheel zal zijn gerealiseerd kan het uiteindelijke resultaat zijn, dat de Canadese krijgsmacht doelmatiger zal functioneren, hoewel er toch 40 à 50% op de kosten wordt bezuinigd ten faveure van meer, nieuwer en beter materieel. Dit is de mening van minister Hellyer, die zich volledig rekenschap geeft van het feit, dat hij nog bergen moet verzetten om zijn doel te bereiken.

„The man behind Canada's bold look at tomorrow”,
„Why Canada is welding its three military services into one”,

„Hellyer's White Paper in brief”,

„Will unification change Canada's military procurement machinery?”,

„How unification affects Canadian defense research”,

„How unification will affect Canadian industry”.

„Special reports” in „Armed forces management”, juni 1964

J.P.

Nucleaire of conventionele oorlog?

De Zwitserse schrijver van dit artikel stelt, dat momenteel niet is uit te maken of een toekomstige oorlog nucleair dan wel conventioneel zal worden gevoerd. Zwitserland kan hierop nauwelijks enige invloed uitoefenen, maar het is voor dit land wel noodzakelijk zich in de problematiek van een eventuele kernwapen te verdiepen. Militaire voorbereidingen voor de landsverdediging hebben immers alleen zin als deze zijn afgestemd op „de oorlog van morgen”.

Deze oorlog zal beslist geen herhaling zijn van W.O. II, daar het gebruik van kernwapens de oorlog diep ingrijpend zal veranderen. De werkelijkheid zal beslist erger zijn dan de voorstelling die men zich ervan kan maken, maar het is natuurlijk noodzakelijk zich een zo goed mogelijk beeld van een „moderne” oorlog te vormen. Men dient zich hierbij te realiseren dat alle conventionele wapens enorm zijn verbeterd (grotere dracht, trefzekerheid en uitwerking), dat de beweeglijkheid van de tactische eenheden sterk is opgevoerd door motorisatie en mechanisatie en dat de beide wereldgrootmachten over massavernietigingswapens beschikken die o.a. met intercontinentale ballistische raketten kunnen worden ingezet. Voor het eerst in haar geschiedenis is nu ook de V.S. dodelijk kwetsbaar. Tussen de V.S. en de U.S.S.R. bestaat momenteel een soort nucleair evenwicht en als gevolg hiervan gaan in het Westen hoe langer hoe meer stemmen op, die de inzet van kernwapens als oorlogsmiddel zonder vernietigingsgrenzen als onzinnig en onverantwoord bestempelen. Wetenschapsmensen van naam en militaire deskundigen zoals Kissinger, Teller, Taylor, Liddell Hart, Erler, Schmidt, Weinstein en Miksche spraken zich reeds uit tegen de vergeldingsstrategie als het enig zalig makende. Men wijst erop dat in Korea, Hongarije en Indo-China geen kernwapens werden gebruikt — ondanks het feit dat hier toch zeer grote Westerse belangen op het spel stonden.

Het vrije Westen had haar strategie evenwel volledig gebaseerd op het gebruik van kernwapens, maar in NAVO-kringen twijfelt men er momenteel wel eens aan of de V.S. — ten gunste van een ander land — nucleaire wapens zal gebruiken omdat Amerika in dat geval het gevaar loopt zelf te worden blootgesteld aan een Russische kernwapenaanval. Het is o.a. om deze reden dat generaal De Gaulle Frankrijk een eigen „force de frappe” wil geven.

In de NAVO is men het nog wel volledig erover eens dat de vrijheid van het Westen moet worden bewaard. De strategie zal echter moeten worden gewijzigd en aangepast aan de nieuwe situatie van het nucleaire evenwicht. Alle partners zullen in deze strategie moeten kunnen geloven: zij zal waar gemaakt moeten kunnen worden.

Onder president Kennedy begon de verandering in het strategische denken gestalte te krijgen in een gewijzigde opbouw van de strijdkrachten. Men spreekt nu over de strategie van „the flexible response” en men wil de verdediging van het Westen niet meer uitsluitend baseren op het gebruik van nucleaire wapens. Het kernwapen moet het laatste en uiterste — niet het enige — westelijke verdedigingsmiddel vormen. Het oorlogsgevaar zou immers worden vergroot als de tegenstander de vergeldingscapaciteit van het Westen zou gaan onderschatten. Het betekent wel een belangrijke versterking van conventionele strijdkrachten en -middelen. Momenteel beschikt de V.S. reeds over een beweeglijke strategische reserve van ca. 200.000 man en de operatie „Big Lift” was een duidelijke demonstratie van de Amerikaanse kracht op dit gebied. Ook de U.S.S.R. zit op dit gebied niet stil, getuige de opbouw van een grote luchttransportvloot en het gereedhouden van tenminste tien luchtlandingsdivisies.

Zolangs echter de V.S. en de U.S.S.R. blijven beschikken over een zeer groot kernwapenarsenaal en het be-

staande wederzijdse wantrouwen niet verdwijnt, zal bij beiden de vrees voor een totale kernwapenoorlog wel niet verdwijnen en dient men met deze oorlog rekening te blijven houden.

Bij de keuze van strategische kernwapendoelen staat in de Russische opvatting de vernietiging van de vijandelijke strijdkrachten voorop (klassieke vernietigingsstrategie). De tegenstander moet de mogelijkheid tot een nucleaire tegenslag worden ontnomen, m.a.w. zijn kernwapenpotentieel moet worden vernietigd. In Amerika gaat men ervan uit dat de U.S.S.R. de aanvaller zal zijn. Dit heeft dan tot gevolg dat vele kernwapenbases van de U.S.S.R. na de eerste aanval geen lonende doelen meer zullen vormen. Derhalve zal de overwinning moeten worden gezocht in vernietiging van industrie- en bevolkingscentra. Er zijn echter veel tegenstanders van deze „Anti City Strategy”. Zij wijzen erop dat deze strategie nimmer tot het gewenste resultaat kan leiden en veroordelen haar bovendien op grond van humane overwegingen en volkenrechtelijke gronden.

Het is — volgens schr. — niet geheel duidelijk welke strategische opvatting momenteel door de V.S. wordt gehuldigd. Dit geeft de overige Westelijke landen een onbehaaglijk gevoel en het is daarom gewenst dat Amerika zich hierover duidelijk uitspreekt. Overigens kan het Westen wel gerust erop zijn dat het Amerikaanse kernwapenpotentieel voldoende afschrikwekkend vermogen bezit. Zoals reeds gezegd bestaat de kans op het uitbreken van een kernwapenoorlog nog steeds. Elk land — ook Zwitserland — zal hieruit de noodzakelijke consequenties moeten trekken m.b.t. de landsverdediging. Zwitserland heeft reeds een eerste stap gezet: de divisies

werden gemechaniseerd, de luchtverdediging werd gemoderniseerd en de vuurkracht verhoogd. Verdere inspanning blijft evenwel noodzakelijk. De technische modernisering van het leger is niet een kwestie van kunnen maar van willen. Zonder twijfel zou het bezit van eigen kernwapens het weerstandsvermogen van Zwitserland zeer versterken, zowel psychologisch als militair. Of de landsverdediging respect kan blijven afdwingen ter handhaving van de Zwitserse neutraliteit, zal afhangen van de verdere opbouw van het leger en dus van de bereidheid van het volk hiervoor de nodige financiële offers te brengen.

„Atomkrieg? Konventioneller Krieg?“, door Oberstkorpscommandant E. Uhlman, in „Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift“, juni 1964 G.A.N.

PARKER-KALON

Moderne

bevestigingsmiddelen

Wettig gedeponoord

Zelftappende plaatschroeven, snij-schroeven, slagschroeven, schroefnagels, ook in 18-8 stainless steel. Houtschroeven van roestvrij staal. Vleugelmoeren, duim-schroeven, lasbouten. Bouten en stelschroeven met inwendig-zeskant enz. enz.

N.V. HANDELMAATSCHAPPIJ DOUWES
Noordwal 3-5 - Den Haag - Tel. 18 50 42

INGENIEURSBUREAU GRABOWSKY & POORT N.V.

's-Gravenhage - Maastricht - Groningen - Utrecht - Heemstede
vraagt

CIVIEL INGENIEUR

met ervaring in een leidinggevende positie op het gebied van utiliteitsbouw en beton- en staalconstructies.
Geboden wordt een zelfstandige leidinggevende functie.
Goede salariering. Autovergoeding.

Sollicitaties schriftelijk of telefonisch aan de Directie van ons hoofdkantoor te 's-Gravenhage, Rijnstraat 10, telefoon (070) 85 65 02.

Gewapend beton- en bouwwerken

Grond- en onderhoudswerk

Moolenaar's Aannemingsbedrijf

NIJMEGEN - Telefoon 2 37 32